

31 oktober—6 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 31 oktober

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Sjöholm (fp) ang. fördelningen av det statliga partistödet.....	5
herr Thunborg (vpk) ang. rätt till betald hemresa för personer som erhållit arbete utom hemorten.....	6
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. sysselsättningsläget i Jämt- lands län.....	8
herr Thunborg (vpk) ang. bestämmelserna om arbetstillstånd för vissa invandrare.....	10
herr Larsson i Borrby (cp) ang. statsbidragen till lantbruks-, träd- gårds- och lanthushållsskolor.....	10
herr Nordstrandh (h) ang. en ny forskarutbildningsorganisation... ..	11
Svar på interpellation av fru Eriksson i Stockholm (s) ang. uppdrag för grundlagberedningen att utreda statschefens ställning i en republik	12
Svar på frågor av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. utredningar med parlamen- tarisk sammansättning.....	13
herr Skoglund (s) ang. utbyggnad och drift av Stekenjokkgruvan..	13
Svar på interpellation av fröken Ljungberg (h) ang. skyddet av val- hemligheten och på fråga av herr Sjöholm (fp) i samma ämne.....	15
Svar på interpellation av herr Ohlin (fp) ang. förstärkning av polisens personalresurser och på fråga av herr Fridolfsson i Stockholm (h) ang. eftersläpningen vid utredning av begångna brott.....	23
Interpellation av herr Källstad (fp) ang. förstärkning av utbildningen i psykologi vid universiteten.....	33
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Hector (vpk) ang. lokaliseringsstöd för industrietablering i norra Värmland.....	36

	Sid.
fru Lindskog (s) ang. nedsättning av biljettpriset för vissa järnvägsresor.....	36
herr Werner (h) ang. åtgärder för att öka rekryteringen till vårdyrkena.....	36
herr Krönmark (h) ang. beslutad indragning av domsagor.....	36
Tisdagen den 5 november	
Interpellationer av:	
herr Gomér (cp) ang. markvinstbeskattningen vid försäljning av jordbruksfastighet.....	39
herr Lothigius (h) ang. den framtida energiförsörjningen.....	40
herr Jonasson (cp) ang. åtgärder för att skapa ett differentierat näringsliv i glesbygdsområden.....	40
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Bästekille (h) ang. bestämmelserna om parkering i T-kors.....	42
fru Kristensson (h) ang. antagningen av elever vid spärrad högskoleutbildning.....	42
herr Jonasson (cp) ang. vissa anvisningar rörande beskattningen vid delförsäljning av fastighet.....	42
Onsdagen den 6 november	
Elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora.....	43
Slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola..	46
Utbildningen av u-landsexperter.....	46
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.	50
Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad.....	55
Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet.....	59
Förstatligande av krigsmaterielindustrin.....	63
Turistnäringen.....	67
Vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan.....	68
Utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården	74
Polismans rätt till ersättning för kroppsskada.....	77
Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.	79
Den frivilliga sjukpenningförsäkringen.....	85
Lagstiftning rörande miljövard m. m.....	93
Ändring av bestämmelserna angående tid för jakt.....	96
Slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund.....	99

	Sid.
Skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.	101
Meddelande ang. kammarens sammanträden den 13—15 november ..	105
Användningen av RFSU:s upplysningskrift <i>Samspel</i> i skolundervis- ningen, m. m.	106
Interpellationer av:	
herr Lorentzon (vpk) ang. rening av vattnet i Örnköldsviksfjärden	108
herr Jönsson i Arlöv (s) ang. besvär över skolstyrelses beslut be- träffande tjänstetillsättning	109
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Agnäs (h) ang. skolans kristendomsundervisning.	109
herr Sjöholm (fp) ang. inhämtande av allmänhetens uppfattning i stadsplaneärenden	109

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 145, om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora	43
— nr 146, om slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola	46
— nr 147, ang. utbildningen av u-landsexperter	46
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 50, ang. avdrag för ökade levnads- kostnader vid tjänsteresor m. m.	50
— nr 52, ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskost- nad	55
— nr 54, ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet	59
— nr 59, ang. godkännande av avtal med Nederländerna för und- vikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet	63
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 55, om förstatligande av krigsmateriel- industrin	63
— nr 56, ang. turistnäringen	67
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, om vidgad befogenhet för vigsel- förrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan	68
— nr 41, om utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården	74
— nr 42, ang. åtgärder för att förbättra de häktades ställning.	77
— nr 43, om polismans rätt till ersättning för kroppsskada	77
— nr 44, om dels ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels målsägandes möjligheter att utfå skadestånd	79

	Sid.
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet	85
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 49, ang. den frivilliga sjukpenningförsäkringen	85
— nr 53, ang. sjukvård av patient som vistas utanför det egna landstingsområdet	93
— nr 54, ang. de arbetshygieniska kraven på traktorer	93
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 53, ang. dels lagstiftning rörande miljö- vård m. m., dels förorening från passagerarfartyg genom utsläpp av toalettavfall m. m.	93
— nr 54, om ändring av bestämmelserna angående tid för jakt	96
— nr 55, om slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund	99
— nr 56, ang. ålfisket	101
— nr 57, ang. dels skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, dels upplåtelse av kommunal mark för statliga ändamål	101
— nr 59, om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd	105
— nr 62, ang. föreskrifterna om sotning	105
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. dispositionen av domänverkets markfond	105
— nr 34, ang. ersättningen för älgskada	105
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. användningen av RFSU:s upplysningsskrift Samspel i skolundervisningen samt om granskningen av läromedel i sexualkunskap och av bredvidläsningsböcker i sexualundervisning	106

Torsdagen den 31 oktober

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. fördelningen av det statliga partistödet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig, om jag avser att föreslå någon ändring i grunderna för fördelningen av det statliga partistödet.

Någon ändring av grunderna för fördelningen av partistödet är inte aktuell. Däremot kan det kanske bli motiverat med vissa konsekvensändringar i reglerna med anledning av det nya valsystem som är avsett att tillämpas vid riksdagsval fr. o. m. år 1970.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Egentligen är jag ingen vän av statligt partistöd, eftersom jag anser att det vilar på en demokratiskt bräcklig grund. Men när vi nu har ett sådant stöd, bör det göras så rättvist som möjligt. Ur den synpunkten var justitieministerns svar negativt, och det förvånar mig litet eftersom konstitutionsutskottet vid sin behandling av propositionen i detta ärendet 1965 i sitt betänkande skrev att utskottet förutsatte »att fördelningsreglerna underkastas en förutsättningslös översyn, sedan nödvändig erfarenhet erhållits av deras tillämpning».

Justitieministerns svar tyder på att han anser att man inte vunnit sådan erfarenhet ännu. Jag delar inte den uppfattningen, eftersom vi har haft ett val sedan dess, vilket medfört ganska bety-

dande ändringar i mandatfördelningen. Det tycker jag är en värdefull erfarenhet, som borde göra det nödvändigt med en översyn. Jag hoppas därför att en sådan prövning på bred front kommer till stånd och att justitieministerns svar i dag inte omöjliggör en sådan prövning.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Nu gällande bestämmelser om partistöd infördes i slutet av år 1965 efter överläggningar mellan partiledningarna. Jag var själv med en tidig söndagsmorgon — om jag inte missminner mig — vid en sammankomst i herr Ohlins bostad på Norr Mälarstrand, och herr Ohlin angav då uttryckligen som en förutsättning att vi inte alltför snabbt skulle ändra vare sig fördelningsregler eller belopp. Jag tror också att jag har ett ganska gott stöd i vad herr Ohlin anförde i denna kammare tisdagen den 14 december 1965. Han sade då, att »vi på vår sida fäster mycket stor vikt vid att man, om man skall ha ett partistöd, sörjer för att man, så långt det tänkas kan, hindrar ett parti från att missbruka saken genom att göra godtyckliga förändringar till egen fördel och att det kan tänkas olika principer för fördelningen mellan partierna — — —».

Det var alltså ett ganska klart uttryck för att man inom folkpartiet då, med den tidens mandatfördelning, inte ville ha några snara förändringar av reglerna på detta område.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det förefaller som om justitieministern lägger större vikt vid vad professor Ohlin sade vid nämnda

tillfälle än vad konstitutionsutskottet har skrivit. I och för sig gläder det mig naturligtvis att justitieministern lägger så stor vikt vid professor Ohlins uttalande. Det är säkert i regel klokt att göra det. Men jag anser att man inte kan nonchalera vad konstitutionsutskottet då skrev, om att frågan skulle prövas förutsättningslöst när erfarenhet vunnits. Nu har man väl fått den erfarenhet som står att vinna. Jag vet inte vad man kan få för andra erfarenheter. Vi har ju haft ett val sedan dess, och jag tycker det är angeläget att man så mycket som möjligt rättar sig efter vad konstitutionsutskottet då skrev med adress till regeringen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Partistödet beslöts i denna kammare den 14 december 1965. Det utgick första gången 1966, andra gången 1967 och tredje gången i februari 1968. Nu vill herr Sjöholm att vi med anledning av valutgången omedelbart skall ändra reglerna för partistödet, så att andra sådana skall gälla för 1969 och 1970. Därefter skall ytterligare ändrade regler gälla år 1971. En sådan ordning strider helt mot vad som sades i denna kammare och vad som förekom vid partiledaröverläggningarna om partistödet.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Nej, herr justitieminister, jag har inte föreslagit att man skall ändra reglerna för partistödet. Jag har bara undrat om det inte vore skäl i att pröva hur man skall göra dem mera rättvisa. Det är en rätt stor skillnad.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag vill inte vara tjugig, men jag undrar ändå varför man skulle sätta i gång en prövning av reglerna om man inte har en vilja att ändra dem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. rätt till betald hemresa för personer som erhållit arbete utom hemorten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Thunborg har frågat mig, om jag avser att ta något initiativ i syfte att återinföra rätten till en betald hemresa per månad för personer, vilka till följd av arbetsanvisning från arbetsmarknadsstyrelsen erhållit arbete utom hemorten.

I samband med att familjebidragen konstruerades om från den 1 juli 1968 begränsades möjligheten att erhålla betald hemresa till tiden efter sex månader från flyttningen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sin slagsframställning för budgetåret 1969/70 föreslagit, att bidrag till hemresa skall kunna utgå även under de sex första månaderna. Ärendet kommer således upp i budgetarbetet, och min avsikt är att ställning till förslaget skall tas i statsverkspropositionen nästa år.

Vidare anförde:

Herr THUNBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga. Svaret har emotsetts med största intresse av åtskilliga hundratal byggnads- och anläggningsarbetare från länen norr om Dalälven, som nyligen börjat arbeta i södra Sverige eller står i begrepp att göra det. Jag beklagar emellertid att statsrådets svar åtminstone på kort sikt inte är särskilt hoppningivande.

Både för de människor som jag nyss berört och för oss andra, som kommer i kontakt med folkomflyttningen inom landet, är det fullständigt ofattbart att man företagit den aktuella åtgärden vilken, för att citera nr 27 av Byggnadsarbetaren detta år, innebär »en klar och betydelsefull försämring för den enskilde». Jag hoppas verkligen att inte

Svar på fråga ang. rätt till betald hemresa för personer som erhållit arbete utom hemorten

ens de som utarbetat de nu gällande bestämmelserna, såsom dessa utformas i arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär A: 1 av den 29 juli i år, förnekar att det finns ett behov för en förflyttad arbetare att en gång i månaden komma i personlig kontakt med sin familj och besöka sin hemort, där han kanske är engagerad i samhällslivet på olika sätt. Om de icke förnekar detta behov, borde statsrådet ta initiativ till att upplysa dem om den generella regel som styr de avtalsmässiga reseersättningarna och där det heter, att dessa ersättningar är individuella och således inte kan bakas in vare sig i lön eller i traktamente. Vad som begärs är som Byggnadsarbetareförbundet angivit en återgång till de regler som fastställdes den 7 oktober 1966 i cirkulär A: 1 från AMS. Jag förstår inte riktigt varför man skall behöva vänta till nästa års statsverksproposition med en så enkel korrigerings av en felaktighet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Det är ju så enkelt, att riksdagen i våras beslutade om denna ändring efter förslag ursprungligen från arbetsmarknadsstyrelsen, godtaget av regeringen. Vad innefattade då detta förslag? Jo, det innefattade att man i stället för vissa bidrag — hyresbidrag och andra — bakade in reseersättningen i vad vi kallar ett bortavistelsebidrag. Detta skulle enligt arbetsmarknadsstyrelsen ge vissa administrativa vinster. Det skulle också för vissa grupper innebära en inte oväsentlig förbättring av bidragen.

Men det har visat sig — och därvidlag skall jag ge herr Thunborg rätt — att förfarandet också har inneburit nackdelar för några, en sak som jag alltså inte bestrider och som inte heller arbetsmarknadsstyrelsen bestrider. Arbetsmarknadsstyrelsen har nämligen återkommit till detta problem i årets pe-

tita och begär nu att vi skall återinföra regeln om ersättning för en hemresa också under de första sex månaderna.

Vi överväger alltså ärendet i vedertagen ordning. Och när herr Thunborg säger att mitt svar inte verkar så hoppingsivande på kort sikt, skulle han kanske ändå ha tillagt att det är fråga om två månader och tio — eller möjligtvis elva — dagar innan det skapas klarhet på denna punkt, och vi brukar ju inte meddela resultaten av en pågående förhandling. Det kan också spela in att vi ännu inte har avslutat den förhandling som pågår under budgetbehandlingen.

Vi är lika angelägna som någon annan, herr Thunborg, att det skapas hyggliga villkor för den arbetskraft som vi försöker stimulera till flyttning, så att den vill ta på sig olägenheten av att söka arbete utanför hemorten och därmed ge oss ökade möjligheter i stadsområdena och på andra platser till en byggande verksamhet, till en expansion i näringslivet. De olägenheterna skall kompenseras, och det är vi intresserade av. Men det kan någon gång inträffa att en förändring av bestämmelserna för några enstaka innebär nackdelar. Och all right, då får vi försöka att så snabbt som möjligt justera saken, men frågan måste underställas riksdagen.

Herr **THUNBORG** (vpk):

Herr talman! De farhågor som tidigare kommit till uttryck, nämligen att omarbetningen av reglerna snarare var gjord för att det hela bättre skulle passa datamaskinerna än för att kompensera dem som tvingas ta arbete på annan ort, har besannats genom vad statsrådet sade i sitt senaste anförande. Jag är klar över att två månader och tio dagar inte är någon lång tid — det låter liksom litet bättre när statsrådet säger detta än när han använder den formulering som återfinns i själva frågesvaret. Men nu är det ju så, som statsrådet väl vet, att vi för

Svar på fråga ang. sysselsättningsläget i Jämtlands län

byggnads- och anläggningsarbetarna har ett minusområde norr om en gräns från Dalälven till och med Värmland och ett plusområde söder därom. Statsrådet vet också att Väröbacka och Ringhals ford- rar cirka 1 500 arbetare, som i stort sett kommer från de nordliga länen. Dessa är naturligtvis inte så pigga på att ta detta arbete, om deras bidrag inte blir större än det som utgår till en som är bosatt i exempelvis Gävleområdet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. sysselsättningsläget i Jämtlands län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat, om jag observerat den allvarliga skärpningen av sysselsättningskrisen i Jämtlands län med anledning av friställning av 121 arbetare från kraftverksbyggena i Stensjöfallet och Kvarnfallet.

Varsel har i god tid lämnats om nedläggningen av de nämnda arbetsplatserna. Arbetsförmedlingen har redan börjat arbetet med att förbereda omplacering av arbetskraften. Möjligheterna att finna arbetserbjudanden för de yngre bedöms som goda. För de äldre är situationen mindre gynnsam. I den mån arbete inte kan beredas dem i öppna marknaden avser länsarbetsnämnden att övergångsvis erbjuda dem beredskapsarbete.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min frå-

ga. Jag vill först säga att han har alldeles rätt beträffande varsel. För att klarlägga förhållandena vill jag endast tillägga att jag i min fråga inte riktat någon anmärkning på den punkten mot arbetsgivarna i detta område. Jag är emellertid litet besviken på inrikesministerns sätt att besvara min fråga. Han betraktar tydligen detta som ett rutinproblem — något som tillhör det vanliga. Bakgrunden till att dessa 121 arbetare mister sina jobb från och med nyår är ändå att man upphör med kraftverksbyggena — kraftverken är färdiga — och det har ju alla haft kännedom om. Vad som gör problemet så allvarligt är att det inte finns några arbetstillfällen i detta område. Detta gäller inte bara i de aktuella kommunerna och deras grannskap utan det gäller hela länet. Den 14 oktober fanns 928 arbetslösa i länet, och bland de friställda är medelåldern ganska hög, vilket gör att ett ganska begränsat antal kommer att kunna omplaceras.

Något som gör denna fråga särskilt angelägen och gör oss i länet mycket irriterade är att antalet arbetslösa och antalet friställda måste ses mot bakgrunden av det förhållandet, att vi från vårt län har mistat 8 010 personer under de senaste fem åren. Vi är alltså inte särskilt glada åt dylika händelser. Vi måste säga oss att vi nu har kommit i den situationen att den nödvändiga samhällsservicen hotas. Vi måste kräva åtgärder, vilket har varit ett allmänt önskemål från alla politiska grupperingar i mitt län i samband med dessa friställanden.

I de flesta ekonomiska resonemang framhålles att näringslivsrationalisering och urbanisering är förutsättningar för vårt snabba ekonomiska framåtskridande. Det kanske är riktigt, men man frågar sig varför vissa områden och vissa enskilda, som drabbas av friställanden och dylikt, skall bära så stora bördor som de i verkligheten får göra.

Svar på fråga ang. sysselsättningsläget i Jämtlands län

På denna punkt måste samhället göra mer.

Jag vill säga till inrikesministern att även om dessa problem är stora — det vill jag hålla med om — börjar vi i vårt län nu bli otåliga. Vi vill se konkreta åtgärder med det snaraste. Jag tror att inrikesministern måste vara bättre rustad när han möter vårt landsting den 6 november, då hela landstinget kommer för att göra uppvaktning i denna allvarliga fråga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är alltså inte obekant för herr Jönsson i Ingemarsgården att Jämtlands läns landsting kommer till Stockholm nästa vecka. Jag tror det är 35 landstingsledamöter, en stor tjänstemannastab och landshövdingen. Jag kan tänka mig att det blir ungefär 50 delegater. De har för mycket länge sedan begärt att få sammanträffa med regeringen — med statsministern, finansministern, de statsråd som handlägger näringspolitiska och lokaliseringspolitiska frågor och kanske även andra — för att diskutera det allvarliga läge i vilket Jämtlands län befinner sig. Detta har statsministern sagt ja till och vi andra har självfallet inordnat oss, tidsmässigt m. m., under det beslutet.

Herr Jönsson vill alltså att vi skall beröva den debatten all eventuell fräschör genom att nu diskutera alla de problem som rör Jämtland. Han har ju endast ställt en enkel fråga, huruvida jag observerat att 121 man har blivit friställda från två kraftverksbyggen och frågat vad vi tänker göra i anledning därav. Dessa friställanden medför i och för sig en skärpning av sysselsättningsläget, men ett svar som berör alla dessa problem skulle bli mycket omfattande och inte ligga inom ramen för vad man ursprungligen tänkt sig med enkla frågor.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag har full kännedom om att landstinget begärt denna uppvaktning i god tid, men den har uppskjutits flera gånger under höstens lopp, varför regeringen inte gett oss tillfälle att framträda tidigare. Datum för landstingets uppvaktning blev känt först efter det att jag hade framställt denna fråga. Uppståndelsen kring denna friställning tycks alltså ändå haft en gynnsam effekt.

Det är givet att det är ett stort grepp att ta upp frågan för hela länet, men bakgrunden var att när länets situation var så allvarlig borde även en friställning av 121 arbetare föranleda ett litet mer konkret ställningstagande till hur man ville lösa problemet. Det finns ändå exempel på åtgärder av mer begränsad natur som skulle kunna vidtas. Emellertid får jag väl besked i saken den 6 november i samband med uppvaktningen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har i mitt svar konkret visat hur vi tänker ordna det för de 121 arbetarna. Vad begär herr Jönsson i Ingemarsgården därutöver?

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag har ett pressklipp av vilket det framgår att kommunens representanter är mycket oroade av utvecklingen. Det är möjligt att åtgärder har vidtagits under den allra senaste tiden, men det hade varit klarläggande om statsrådet sagt något mer än han gjorde i sitt svar. I varje fall är jag inte nöjd med det.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. statsbidragen till lantbruks-, trädgårds- och lanthushållsskolor

§ 4

Svar på fråga ang. bestämmelserna om arbetstillstånd för vissa invandrare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Thunborg har frågat mig om jag vill medverka till sådan ändring i bestämmelserna för beviljande av arbetstillstånd för invandrade från andra än de nordiska länderna att tillståndet efter viss tidsperiod, t. ex. ett år, inte blir bundet till viss bransch.

Svaret är ja. I en lagrådsremiss den 4 oktober i år föreslås att sådan yrkesbegränsning av arbetstillstånd inte längre skall vara obligatorisk, och i proposition nr 142, som lämnades till riksdagen för ett par dagar sedan, ges riktlinjer för tillämpningen, vilka går ut på att arbetstillstånd för den som har arbetat här minst ett år i regel bör meddelas utan yrkesbegränsning.

Vidare anförde

Herr THUNBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga. Jag har inte bara formell utan verkligen reell anledning till ett tack, eftersom svaret är ett entydigt ja.

Det är självklart att hade proposition nr 142 förelegat hade inte frågan ställts, eftersom i densamma föreslås den förändring av arbetstillståndens yrkesmässiga begränsning som jag i min fråga ville aktualisera. För mig återstår således bara att tacksamt notera att man har tagit hänsyn till de synpunkter på detta problem som Landsorganisationen uttryckte i sitt remissyttrande till utlänningskommissionen.

Får jag, herr talman, vidare uttrycka förhoppningen att ansökningar om arbetstillstånd från icke-nordiska invandrare under tiden fram till den 1

juli nästa år handläggs i den anda som präglar de nya bestämmelserna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. statsbidragen till lantbruks-, trädgårds- och lanthushållsskolor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har frågat, om jag är beredd att medverka till sådana ändringar i bestämmelserna om statsbidrag till lantbruks-, trädgårds- och lanthushållsskolor att femdagarsvecka kan införas vid dessa skolor utan att nämnda statsbidrag påverkas.

Lantbruksstyrelsen hänvisade i sin anslagsframställning för budgetåret 1969/70 till en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t om ändrade bestämmelser för statsbidrag till driftkostnaderna vid lantbrukets yrkesskolor med hänsyn till införandet av femdagarsvecka vid dessa skolor. Styrelsen har denna vecka kommit in med sitt förslag i ärendet. Ärendet är således nu under beredning i jordbruksdepartementet. Jag vill tillägga att övergången till femdagarsvecka sker efter bestämmande av skolans ledning under tiden fram till den 1 juli 1970, då reformen med femdagarsvecka skall vara helt genomförd.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan.

Jag tillåter mig dock att göra den bedömningen, att svaret mera är en redogörelse för gällande handläggning och nu gällande tågordning än något besked om huruvida statsrådet eventuellt är villig att medverka till att undanröja

Svar på fråga ang. en ny forskarutbildningsorganisation

befintliga hinder för införandet av femdagarsvecka.

Det sägs i svaret, att övergången »sker efter bestämmande av skolans ledning». Detta är nog riktigt, men den bestämmanderätten är ganska litet värd, om inte statsbidragsbestämmelsen ändras så, att man slipper förlora någon del av bidraget vid femdagarsveckans införande. Enär statsbidraget baseras på antalet elevdagar tappar man helt enkelt bort en sjättedel av statsbidraget, d. v. s. 16—17 procent, vid övergång från sexdagarsvecka till femdagarsvecka. Detta är självklart vad som händer i ett sådant fall, och det är ju rätt betydelsefullt.

Ändå säger statsrådet: »Ärendet är således nu under beredning i jordbruksdepartementet.» Får jag, herr statsråd, tolka detta uttalande såsom en beredvillighet att undanröja den nu befintliga olägenheten?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Mitt svar visade att lantbruksstyrelsen redan för flera månader sedan insåg att detta förhållande kunde föranleda vissa förändringar. Nu har styrelsens förslag kommit, men jag föreställer mig att herr Larsson i Borrby inte begär att jag skall säga någonting om vad som skall ske vid en övergång innan ärendet hunnit beredas. Även herr Larsson redogjorde väl närmast för hur nuvarande bestämmelser verkar. Jag håller med honom. Det är dock möjligt, om undervisningen inte bedrivs under sex utan bara under fem dagar i veckan, att vissa besparingar kan uppkomma. Den diskussionen vill jag emellertid inte gå in på i dag.

Herr **LARSSON** i Borrby (cp):

Herr talman! Jag begär givetvis inte ett direkt ställningstagande till detta, men om min fråga verkar pretentiös i sammanhanget vill jag säga att det väl ändå är på det sättet, att lantbrukssty-

relsen hade insett denna olägenhet redan ett år tidigare, varför det närmast är förvånande att olägenheten trots allt finns kvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. en ny forskarutbildningsorganisation

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat, om jag anser det vara försvarligt att ytterligare vänta med att för riksdagen framlägga förslag om en ny forskarutbildningsorganisation.

Forskarutredningens förslag prövas i det pågående budgetarbetet. Jag kan därför inte nu redovisa några ställningstaganden.

Vidare anförde:

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret, som synes mig positivt — ty jag får väl inte tolka talet om prövning på det sättet, att forskarutredningens förslag prövas bort och att det således inte blir någonting alls av det hela?

Vad jag däremot skulle vilja påpeka i sammanhanget är att denna prövning väl inte omfattar bara de särskilda åtgärder för forskarutbildning som återfinnes i universitetskanslerns petita för nästkommande budgetår; man skulle vilja tänka sig att få en särskild forskarutbildningsproposition om problemet i dess helhet. Kan man våga vänta det?

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Herr Nordstrandh tolkade mitt svar med optimism. Herr

Svar på interpellation ang. uppdrag för grundlagberedningen att utreda statschefens ställning i en republik

Nordstrandh och hans parti har alltid haft en mycket sangvinisk inställning till statsfinanserna. Alla hoppas vi att vi skall ha råd till mycket. I budgetarbetet prövas naturligtvis kostnaderna för forskarutbildningen i hela sin vidd, men därmed är ingenting sagt om vad denna prövning kan leda fram till. Men den pågår, som sagt.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Kanske är min tilltro till vad ett socialdemokratiskt statsråd säger sangvinisk, men jag håller fast vid denna sangviniska tro till dess att jag får se resultatet av prövningen i departementet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. uppdrag för grundlagberedningen att utreda statschefens ställning i en republik

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har i en interpellation frågat mig dels om grundlagberedningens uppdrag att även utreda statschefens ställning i en republik kvarstår, dels om jag har någon egen tidtabell för arbetets bedrivande.

Enligt direktiven till grundlagberedningen ingår det i utredningsuppdraget att ta upp statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati till prövning vid en total författningsrevision. Direktiven kvarstår oförändrade. Grundlagberedningens uppdrag innesluter alltså en prövning av och ett ställningstagande till frågan, om vårt statskick i framtiden bör vara monarkiskt eller republikanskt.

Beträffande fru Erikssons andra fråga

vill jag erinra om att grundlagberedningen enligt sina direktiv uppmanades att bedriva sitt arbete med största skyndsamhet för att möjliggöra en partiell författningsreform vid 1968 och 1969 års riksdagar. Detta ytterligt presade tidsschema har som bekant kunnat hållas. Vad gäller återstoden av grundlagberedningens utredningsuppdrag har det inte ansetts vare sig möjligt eller lämpligt att fastställa en detaljerad tidsplan. Jag förutsätter dock att arbetet inom grundlagberedningen kommer att bedrivas lika målmedvetet som hittills.

Vidare anförde

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill till hans excellens herr statsministern framföra ett tack för det rejäla svaret. Jag har fått ett tillfredsställande svar på de två frågor jag har ställt. Jag vet att riksdagsbeslutet kommer att fullföljas. Jag har också fått veta att man förutsätter att takten kommer att bli hög liksom den varit i den redan beslutade delen av författningsutredningen. Herr Ohlin erinrade nyligen om att det tagit 15 år med denna del. Jag väntar inte att man skall behöva ha samma grundläggande utredningar för varje detalj i hela det stora författningskomplexet utan att det skall gå en aning snabbare. Jag känner mig lugnare nu när jag hört att statsministern är övertygad om att det kommer att gå snabbt.

Det var litet oroande då beredningens ordförande yttrade sig. Kanske han inte har yttrat sig på det sätt som angavs — vi vet hur tidningarna är — men han yttrade sig som om detta var någonting som inte var så nödvändigt. Man fick då sina tvivel om att frågan skulle fullföljas på det sätt som riksdagen beslutat.

Jag är tacksam för svaret och ser framtiden an med tillförsikt.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. utbyggnad och drift av Stekenjokkgruvan

§ 8

Svar på fråga ang. utredningar med parlamentarisk sammansättning

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat finansministern, om han vill redovisa de principer, som tillämpas vid tillsättandet av parlamentariska utredningar. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Huvudprincipen är att man väljer en sådan sammansättning som bäst främjar en lösning av de problem, som motiverat utredningen. Utifrån den principen är det i vissa fall önskvärt att samtliga stora riksdagspartier är representerade. I andra fall, speciellt i utredningar med representanter för olika intresseorganisationer eller med ett stort antal experter, kan det vara tillräckligt med någon eller några parlamentariska representanter.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min fråga.

Det är naturligt och riktigt att man väljer den sammansättning som bäst främjar en lösning av problemen. Anledningen till att jag ställde denna fråga en gång i våras var att jag då tyckte mig märka — och jag har senare blivit stärkt i denna min uppfattning — en tendens till minskning av oppositionspartiernas representation i de nytillsatta utredningarna. Detta anser jag är mycket allvarligt. Med hänsyn till oppositionens arbetsförutsättningar är det inte ur någon synpunkt önskvärt att man försvarar möjligheterna för de i samhällsarbetet aktiva att få god insyn i de olika frågornas beredning och utredning.

Dessutom har jag haft en känsla av att tendensen har varit att man särskilt på områden av politiskt intrikat natur i stället för parlamentariska utredningar har tillsatt s. k. expertgrupper eller delegationer. Regeringen har naturligtvis rätt att välja de metoder som den anser riktiga, men som vanlig enkel oppositionsriksdagsman vill jag framhålla att det borde ligga i regeringens intresse att se till att även oppositionen får möjlighet att följa frågornas beredning på ett tidigt stadium.

Detta är en viktig fråga för det demokratiska system vi har, och därför har jag velat väcka statsministerns intresse för den, så att han beaktar den när utredningar i framtiden skall tillsättas.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Det råder inga meningskiljaktigheter på denna punkt mellan frågeställaren och mig. Parlamentariska kommittéer är en utomordentligt värdefull institution som vi i motsats till många andra demokratiska länder har. Den ger regeringspartiet och oppositionspartierna tillfälle att resonera med varandra. Detta har också skett i betydande utsträckning. I alla de stora politiska frågor, som vi haft anledning att sedan behandla här i riksdagen, har vi eftersträvat att göra det möjligt för oppositionen att delta i utformningen. Jag delar sålunda frågeställarens bedömning av värdet av denna praxis.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. utbyggnad och drift av Stekenjokkgruvan

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Skoglund har frågat mig, om jag är beredd att med hän-

Svar på fråga ang. utbyggnad och drift av Stekenjokkgruvan

syn till nu föreliggande material rörande utbyggnad och drift av Stekenjokkgruvan meddela, om och när ett förslag till riksdagen i ärendet är att vänta.

På uppdrag av kommerskollegium har Bolidenbolaget utfört en projektering med driftkostnads- och lönsamhetskalkyl beträffande Stekenjokk-fyndigheten. Denna utredning överlämnades den 30 september 1968 till kollegium. Bolaget kommer under november att komplettera sin utredning såvitt gäller en delfråga som rör anrikningsplaneringen.

Kommerskollegium har i enlighet med vad som anmälts i proposition nr 51 till årets riksdag inlett förhandlingar med LKAB om ett optionsavtal syftande till en eventuell arrendeupplåtelse. LKAB har åtagit sig att utföra en detaljganskning av projekteringen samt tillsatt en expertgrupp härför. Arbetet bedrivs med största skyndsamhet.

Det i Bolidenbolagets utredning framlagda resultatet kan betecknas som ganska positivt, och flera skäl talar för att gruvdrift i Stekenjokk kan bli lönsam. Detta är självfallet en preliminär bedömning. Något ställningstagande kan inte ske förrän LKAB genomfört sin granskning av de olika förutsättningar som denna bedömning grundar sig på.

I anslutning till beslutet om gruvdrift måste ställning tas till den organisatoriska formen för gruvdriften. Detta är en fråga, som riksdagen förbehållit sig att få pröva. Förslag härom bör, såvitt jag nu kan bedöma, kunna föreläggas 1969 års riksdag.

Vidare anförde:

Herr **SKOGLUND** (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det svar han lämnat på min fråga. Jag uppfattar svaret på det sättet, att statsrådet sagt ja till min propå om att gruvdrift skall komma i gång i Stekenjokk.

Får jag bara tillägga att det är angeläget att det fortsatta arbetet på utred-

nings- och prospekteringsplanet — liksom de kontroller som sammanhänger därmed — bedrivs med största skyndsamhet.

Jag noterar, att statsrådet avser att förelägga nästa års riksdag förslag i ärendet.

Förväntningarna uppe i vilhelminabygden är mycket stora när det gäller denna gruvdrift i Stekenjokk. En sådan skulle komma att innebära en omfattande sysselsättning i de bygderna och skapa trygghet för kommunen under avsevärd tid framåt. En gruvdrift där uppe skulle dessutom få influens på angränsande kommuner i inlandet. Ur skilda synpunkter är det därför värdefullt och angeläget att denna verksamhet kommer till stånd så snabbt som det över huvud taget är möjligt.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr statsrådet **WICKMAN**:

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver understryka för herr Skoglund att jag helt delar hans uppfattning — och inte bara hans uppfattning, utan den uppfattning som råder i hela regionen — att det är utomordentligt angeläget att denna gruvdrift kommer i gång så snabbt som möjligt. Det är också därför som arbetet nu bedrivs med all den skyndsamhet som är möjlig och med insättande av all den expertis vi förfogar över.

Herr Skoglund kanske hårdrog mitt svar en aning när han sade — om jag citerar honom rätt — att jag beslutat föreslå riksdagen att gruvdrift skall igångsättas i Stekenjokk. Jag kan av naturliga skäl inte på detta stadium uttrycka mig lika kategoriskt som herr Skoglund, eftersom utredningsarbetet ännu inte är avslutat. Men det är självklart att vi inte skulle ha lagt ned de kostnader som vi gjort på detta projekt, om vi inte trott att en gruvdrift i Stekenjokk är lönsam. Jag vill nu bara

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

upprepa att arbetet bedrivs med all möjlig skyndsamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Ljungberg har i en interpellation ställt vissa frågor till mig beträffande dels riskerna för obehörig påverkan vid röstning för sjuka, invalider och åldringar genom annan person, dels riskerna för att valhemligheten röjs genom att valsedlar har olika storlek, dels användning av valurna vid poströstning.

Herr Sjöholm har i en enkel fråga ställt liknande spörsmål. Jag ber att få besvara frågorna i ett sammanhang.

Enligt särskilda regler har väljare, som på grund av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för det valdistrikt där han är uppförd i röstlängden, fått rätt att rösta genom valsedelsförsändelse på liknande sätt som vid röstning genom äkta make. När sjuka m. fl. röstar genom valsedelsförsändelse skall väljaren själv frivilligt lägga in sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta och därefter i närvaro av den som skall ge in valsedeln och ett vittne lägga in innerkuvertet i ytterkuvertet och tillsluta detta. Han skall sedan på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att han till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen och att det vid anordnandet av valsedelsförsändelsen gått till på det sätt som jag nyss angav. Både ingivaren och vittnet skall på ytterkuvertet intyga att väljaren egenhändigt har undertecknat förklaringen och att något förhållande som strider mot förkla-

ringen inte är känt för dem. Ingivare får endast den vara som är barn eller barnbarn till väljaren eller är väljarens fader, moder eller syskon eller väljarens vårdare.

Möjligheten för dessa kategorier att rösta utan personlig inställelse har funnits bara vid de två senaste valen. Reglerna kom till efter nära 20 års utredningsarbete. Den lösning som statsmakterna till sist stannade för hade stöd i en övervägande del av remissopinionen, och i riksdagen tillstyrktes den enhälligt av konstitutionsutskottet.

Jag har inte fått kännedom om att det har förekommit något missbruk av reglerna om valsedelsförsändelse för sjuka m. fl. vid 1966 års val, alltså första gången bestämmelserna tillämpades. Däremot föreligger uppgifter om olika former av sådant missbruk vid årets val. Det har ännu inte varit möjligt att skaffa sig en bestämd uppfattning om i vilken omfattning missbruk har förekommit. Tillgängliga uppgifter tyder emellertid på att omfattningen har varit tämligen begränsad.

Enligt min mening är det en allvarlig sak om de nya reglerna utnyttjas för obehörig påverkan på sjuka, invaliderade och ålderstigna väljare vid deras röstutövning. Jag vill emellertid betrakta de fall av missbruk som har förekommit vid årets val såsom undantagsföreteelser. Den uppmärksamhet som saken har väckt kan förmodas ha inpräntat vikten av att föreskrivna regler noga iakttas vid röstning med valsedelsförsändelse. Det synes också lämpligt att socialstyrelsen genom närmare anvisningar klargör hur man skall gå till väga vid medverkan till röstning på detta sätt och inskräper vikten av att gällande föreskrifter iakttas. I avbidan på ytterligare erfarenheter bör enligt min mening någon omprövning av dessa regler inte ske.

Frågan om reglering i vallagarna av storleken på valsedlar har vid flera tillfällen, senast år 1967, prövats av riks-

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

dagen, som hittills ställt sig avvisande till en sådan reglering. Det är emellertid troligt att företeelsen med olika stora valsedlar kommer att försvinna i och med övergången till ett nytt valtekniskt system. Enligt tilläggsdirektiv i våras till valtekniska utredningen har denna att undersöka möjligheterna att effektivisera valförfarandet genom användande av maskinell teknik. En av förutsättningarna för användande av en sådan teknik torde vara att valsedlarna i viss mån standardiseras. Utredningen arbetar med sikte på att en ny teknik skall kunna tillämpas vid 1970 års val.

Vallagen innehåller inte någon föreskrift om att valkuvert som avges vid röstning på postanstalt skall läggas ner i en urna. En sådan föreskrift finns däremot i fråga om röstning i vallokal. Garantierna för att röstmottagaren verkligen tar emot och vidarebefordrar valkuvertet ligger vid poströstning i stället i en bestämmelse om att röstmottagare på postanstalt skall föra en särskild förteckning över mottagna poströster. I förteckningen skall anteckning göras varje gång ett valkuvert tas emot.

1965 års valtekniska utredning kommer att i sitt arbete på ett enklare och mera effektivt valtekniskt förfarande ta upp frågan om röstningsproceduren i hela dess vidd. Enligt sina direktiv har utredningen bl. a. att pröva om den maskinella tekniken kan användas även vid röstavgivning på postanstalt. Det finns anledning att anta att detta kan leda till nya former för kontroll av att avgivna poströster tas emot och vidarebefordras till sammanräkningsmyndigheten.

Vidare anförde:

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Kling för det i många avseenden utförliga svar som jag har fått. Jag vill ändå något uppehålla mig vid svaret på de fyra frågor, som jag tillät mig att ställa, och börjar då från slutet, därför

att jag i den delen har minst att säga i mina kommentarer och mitt kanske skärpta frågande.

Vad beträffar röstningen vid postanstalt, som ju i år har varit ovanligt frekvent, har ju det förhållandet påtalats, att det är mycket otillfredsställande för den röstande som avlämnar sitt valkuvert att inte alltid kunna se hur posttjänstemannen förfar med detta. Det ligger någonting tillfredsställande i att se att ett valkuvert stoppas ned i en urna. Det är ett gammalt fint förfaringssätt som väl utan vidare skulle kunna tillämpas också vid poströstning.

Som justitieministern framhållit skall röstmottagaren vid poströstning föra en särskild förteckning över mottagna röstsedlar och i förteckningen varje gång göra en anteckning, när ett kuvert tas emot, men den som står framför luckan ser inte alltid och förstår kanske inte vad som försiggår. Det skapar en osäkerhet över kontrollen vid röstmottagningen, och det är väl det som har givit anledning till önskemålet hos många människor om att man kunde ha en urna.

Justitieministern säger att problemet kanske försvinner, om man får ett annat valtekniskt förfarande. Det förstår jag och därför har jag egentligen ingenting annat att säga om det än att jag uttrycker förhoppningen att det verkligen skall bli på det sättet att man med ett mera tekniskt förfaringssätt kan skapa den ökade säkerhetskänsla som kanske är av behovet påkallad i detta fall.

Vad beträffar den näst sista frågan i min interpellation, som gällde valsedlarnas storlek, är jag fullt på det klara med att den frågan har diskuterats flera gånger och att man inte har funnit anledning till någon särskild reglering i det avseendet. Även på den punkten säger statsrådet Kling att den företeelsen troligtvis kommer att försvinna, om man får ett annat förfaringssätt vid själva proceduren, varvid den maski-

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

nella tekniken framtvingar standardisering av valseglarna. Om det kommer att ske tycker jag att man verkligen fått bort en del av ifrågavarande svårigheter. Vad beträffar dessa båda frågor är jag därför tills vidare tillfredsställd med och tacksam för det svar jag har fått.

Vad beträffar de två första frågorna är jag litet mera tveksam. Vidgningen av röstmöjligheterna var ju en nyhet 1966, en vidgning som av oss alla otvivelaktigt uppfattades som någonting mycket positivt. Det är beklagligt om man av ofta organisatoriska och praktiska skäl inte kan låta fullmyndiga medborgare begagna sin rösträtt. Detta är i varje fall ett försök att åstadkomma en vidgning av dessa möjligheter, men vi alla var väl på det klara med att det när det beslutades om ändring av vallagen 1965 rådde tveksamhet i flera avseenden. Främst gällde det väl hur man skulle kunna, uppriktigt sagt, undvika att inleda människor i frestelse, ty det är någonting som man inte skall göra och det är tydligen inte heller så lätt att låta bli. Det andra som i varje fall vid beredningen av detta lagförslag särskilt diskuterades gällde hur man principie-llt skulle kunna garantera ett slags säkerhet för att inte någon obehörig påverkan skall äga rum. Speciellt ömtåligt är detta då det rör sig om människor vilkas insufficiens kan ifrågasättas, för att nu använda ett täckande men besvärligt ord.

Jag tog upp denna fråga med anledning av att vi veckorna efter valet i tidningspressen fick ta del av det ena referatet efter det andra om hur det hade förfarits oegentligt i olika vallokaler. Man fick den uppfattningen att sådana oegentligheter hade en oerhörd frekvens i år och på ett sätt som vi aldrig varit med om förr. Nu framhåller statsrådet Kling, att tillgängliga uppgifter tyder på att omfattningen varit tämligen begränsad. I min fråga använde jag uttrycket »i betydande omfattning vid årets val», och jag vill i riktighetens

intresse gärna säga, att statsrådet och inte jag har rätt från en viss synpunkt sett. Efter vad jag förstått av den lämnade redogörelsen väntar man nu i justitiedepartementet mer eller mindre på att uppgifter skall strömma in om vad som verkligen har hänt, men jag kan inte få någon uppfattning om huruvida man från justitiedepartementets sida ännu så länge har vidtagit några åtgärder för att undersöka förhållandena, men det kommer kanske att ske. Jag försökte med hjälp av upplysningstjänsten här i riksdagen att få ut en förfrågan till länsåklagarna i landet beträffande antalet polisanmälningar, föranledda av misstänkta brott mot vallagen. Svaren avgavs under första hälften av oktober. Jag medger att antalet anmälningar vid den tidpunkten var ganska litet, nämligen tolv polisanmälningar i hela landet, om jag nu har räknat rätt. Och av dessa tolv hade vid den tidpunkten bara två anmälningar lett till stämningsansökan. Flera länsåklagare meddelade dock att de ännu övervägde hur de skulle göra. En del av anmälningarna hade tagits tillbaka och en del ärenden nedlagts o. s. v. Men om man ser på bara de fall som lett till stämningsansökan, finner man att de rörde 60 à 70 röstande personer, och det är ju ganska mycket. Jag är inte orolig för att valdeltagandet kan ha rubbats. Det är inte den saken jag är ute efter. Men det är oroande på det sättet att alltför många människors integritet i valsituationen har satts i fråga. Och det är för mig en mycket allvarlig sak.

Justitieministern säger i sitt svar: »Jag vill emellertid betrakta de fall av missbruk som har förekommit vid årets val såsom undantagsföreteelser.» Ja, det vill jag också göra. Men kan jag göra det med hänsyn till det, låt vara bristfälliga, material som jag här har lyckats uppbbringa?

Vidare säger justitieministern: »Den uppmärksamhet som saken har väckt kan förmodas ha inpräntat vikten av

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

att föreskrivna regler noga iakttas vid röstning med valsedelsförsändelse.» Det är en förhoppning som jag också delar. Avsikten med min interpellation har bl. a. varit just att få justitieministern att inpränta vikten därav — något som nu har skett och för vilket jag tackar.

Men i sista meningen av samma stycke i svaret säger statsrådet Kling:

»I avbidan på ytterligare erfarenheter bör enligt min mening någon omprövning av dessa regler inte ske.» Då vill jag fråga vad det betyder. Menas därmed att inte ens årets erfarenheter och resultaten av en noggrann granskning och genomgång av eventuella anmälningar, åtal och domar kommer att föranleda några åtgärder från departementets sida före nästa val? Formuleringen »i avbidan på ytterligare erfarenheter» tyder ju på att statsrådet vill avvakta utgången av ännu ett val, och jag undrar om inte det ändå är litet lättvindigt.

I det sammanhanget vill jag erinra om vad konstitutionsutskottet skrev i sitt utlåtande rörande denna lagfråga 1965. Jag har också tillåtit mig att återge det i min interpellation. Utskottet skrev då: »Med hänsyn till ämnets vansklighet är det enligt utskottets mening angeläget, att erfarenheterna av det nya valsedelsförsändelseinstitutets tillämpning vid kommande val blir föremål för noggrann uppmärksamhet. Skulle dessa bli mindre gynnsamma än utskottet ansett sig kunna förutsätta, måste en åtstramning av regelsystemet övervägas.» Det är framför allt den första av mig citerade mening som jag vill understryka. Det är verkligen angeläget att noggrant uppmärksamma det som skett, om vi skall kunna trygga valhemligheten och skydda oss alla för obehörig påverkan vid röstning, en strävan som ingen av de ärade kammarledamöterna är angelägen om att motverka.

För att verkligen stryka under allvaret i detta vill jag citera vad en länsåklagare skrev i sitt svar till riksdagens

upplysningstjänst. Han hade fått in anmälningar om misstanke för obehörig påverkan avseende ett ovanligt stort antal röstdeltagande. Han skrev bl. a. följande: »Såvitt jag nu kan se har man otillbörligt verkat vid röstningen på alla sätt, som är tänkbara: genom att tillskapa försändelserna i endast ett vittnes närvaro — det andra vittnet har skrivit på i efterhand —, genom att tillskapa försändelser för personer, som ej alls var oförmögna att rösta själva, genom att tillskapa försändelser för personer, som var så mentalt sjuka att de ej visste vad de gjorde, genom att påverka röstande att rösta med annat parti än de önskade och genom att förfälska de röstandes namn å ytterkuvertet.»

Detta är ganska kusligt. Även för den händelse att — om det nu vid närmare undersökningar visar sig vara fråga om brott — man kan föra samman allt detta till samma brottstillfälle, är denna katalog oroande så till vida att den lag som vi tillskapade 1965 tydligen är så konstruerad att möjligheter föreligger att relativt lätt kunna göra sig skyldig till lagbrott i dessa sammanhang. Det är inte bra med en sådan lag, och detta är anledningen till att jag undrar om det inte kan finnas skäl i att verkligen fundera över det som konstitutionsutskottet syftade på med sina ord om ämnets vansklighet.

Jag vill också, herr statsråd, erinra om att den utredning, som föregick propositionen 1965, när den framlade sitt betänkande stannade vid två alternativa förslag utan att ge sitt direkta förord åt något av dessa. Det ena av dem avsåg ambulerande rösttagare. Även om de härmed förenade praktiska svårigheterna är stora och även om kostnaderna därvid ökar undrar jag, om inte detta är något som bör övervägas för den händelse att man inte kan komplettera det andra alternativet — valsedelsförsändelse — på ett sätt som mera tryggar den röstande mot påverkan vid

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

valet och även bättre skyddar valhemligheten.

Jag har också i min interpellation anfört att det vid årets val »även framkommit andra förhållanden som bör föranleda en ändring i vallagen för att val skall kunna ske under betryggande former och med bevarande av valhemligheten». Det har alltså inte gjorts någon exemplifiering.

Men jag vill gärna nämna, herr talman, att det finns en rapport från Norrland, bekräftad i en skrivelse till en länsstyrelse i ett norrländskt län, vari det heter att man där i många vallokaler har iakttagit att personer som icke tillhört valförrättarna har suttit inne i vallokalen och så nära valförrättarna att de haft möjlighet att lyssna till hur röstmotagaren ropade upp numret på den röstande för kontroll och avprickning i liggaren och att numren sedan skickats vidare med annan person. Detta är säkerligen ingenting som stört ordningen i vallokalen, ty det har nog gått lugnt och fint till. Men ett faktum är att det, om detta förfarande skulle vinna spridning i kommande val, blir konsekvenser för valförbandet som ingen av oss vill bidra till.

Jag vet inte vad resultatet blir av skrivelsen till länsstyrelsen i detta norrländska län, men jag förmodar att det finns anledning för justitiedepartementet att se även på denna sak.

Herr talman! Med det sagda har jag velat understryka allvaret i frågan. Även om jag är övertygad om att statsrådet Kling har precis samma uppfattning som jag om nödvändigheten av att lösa detta problem på bästa sätt, så är jag fortfarande litet orolig för att statsrådet måhända alltför mycket förlitar sig på den valtekniska utredningen, som skall angripa röstningsproceduren mera ur andra, rent tekniska synpunkter än den jag här berört.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Också jag vill tacka för

svaret. Men justitieministern svarar bara till hälften på min enkla fråga. Frågan upptar ju två avsnitt. Det ena avsnittet gäller valedlarnas storlek, och den saken tycker jag har klarats av på ett tillfredsställande sätt. Det kommer att ordna sig så småningom härvidlag, ty nog är det riktigt att valedlarna skall vara lika stora. Det måste vara fel att en valedelsmottagare utanpå kuvertet kan känna vilket partis valedel som den röstande använt.

Det andra avsnittet av frågan gällde om statsrådet ämnar vidtaga »någon åtgärd i anledning av det otillfredsställande skyddet av valhemligheten — — — efter röstning genom äkta make eller ombud — — —». Det står alltså *efter* röstning; frågan har därför inte samma innebörd som den fröken Ljungberg rest i sin interpellation utan gäller vad som sker efteråt när exempelvis i ett mycket litet valdistrikt endast en person röstar genom äkta make eller ombud. Det innerkuvert som då används skiljer sig ju från de vanliga innerkuverten, och valnämndens samtliga ledamöter kan alltså vid röstsammanräkningen se hur personen i fråga röstat.

Sedan jag framställt denna fråga förekom en notis i en tidning från en plats — jag tror Ödsmo — där valnämndens ordförande just påpekade att i det distriktet hade endast en person röstat genom äktamakekuvert, och hela valnämnden kunde alltså konstatera hur denna person hade röstat.

Det kan måhända tyckas att detta är en liten fråga. Men ingen fråga som rör valhemligheten är väl egentligen liten. Valhemligheten skall vara hundra procentig, om detta går att ordna. Min fråga kanske var något lapidarisk, och jag fordrar inte att justitieministern oförberedd skall lämna ett svar. Frågan är emellertid inte så svår, och jag skulle vilja föreslå ett system som går ut på att om inte fler än tio eller kanske fem personer röstat genom ombud eller med

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

äktamakekuvert, så skulle försändelserna skickas till länsstyrelsen för att öppnas där. På länsstyrelsen känner man inte till vem som avgivit dem. På det sättet kan inte valnämndens ledamöter se hur vederbörande röstat. Jag tycker att vi skall göra vad vid kan för att göra valhemligheten så vattentät den någonsin kan bli. Detta är alltså ett förslag i den riktningen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Fröken Ljungberg började sitt anförande med att framhålla att man skall försöka undvika att inleda andra i frestelse. Jag tycker att fröken Ljungberg inte har handlat enligt den maximen. Tvärtom frestar hon mig att göra en mycket lång utläggning om alla de spörsmål som hon berörde i sitt anförande. Jag skall emellertid, herr talman, försöka att fatta mig kort.

Jag skall först ta upp frågan om valsedlarna och deras utseende. Den valtekniska utredningen arbetar för närvarande med en arbetsmodell som ser ut på följande sätt:

För det första skall valsedlarna vara standardiserade. Det skall vara hålkort med tryck, ungefär i den här storleken och av detta utseende.

För det andra skall sammanräkningen av valsedlarna ske i 40—50 regionala centraler, dit valmaterialet förs från vallokaler och postkontor. Systemet med preliminär sammanräkning i vallokalerna på valdagens kväll slopas.

För det tredje bygger systemet på att särskild teknisk apparatur skall användas i vallokaler och på postanstalter. Valsedeln skall inte som nu läggas in i kuvert utan i en kassett, förslagsvis av detta utseende, där valsedeln stoppas in. Den förs sedan av valförrättaren in i en särskild valbox — som alltså kommer att ersätta de urnor som nu finns — där valsedeln genom ett särskilt förfarande med speciella tekniska anordningar frigörs från kassetten. Man stic-

ker alltså in kassetten och en griparm tar valsedeln. Man drar ut kassetten och valsedeln ligger i boxen. Vid valförrättningens slut transporteras valboxen direkt till regioncentralen. I princip skall transporttiden maximalt vara två timmar.

För det fjärde skall möjligheten för den röstande att själv tillverka valsedlar — den fria nomineringsrätten — behållas liksom möjligheten att stryka namn på valsedeln.

Man skall också kunna använda detta förfarande för röstning genom äkta make eller ombud. Då ser modellen ut på detta sätt och ersätter de nuvarande inner- och ytterkuverten. Allt skall skrivas på ytterhöljet. Valsedeln läggs in och det skall finnas en särskild försegling, som inte finns med på denna modell. Det hela sticks in i valboxen och valsedeln grips och läggs ned där, medan kassetten behålls av valförrättaren.

Jag tror att herr Sjöholm därmed fått svar på alla sina frågor. Herr Sjöholm riktade en liten förebråelse mot mig, men jag tycker att man måste vara mycket finkänslig vid läsningen av en maskinskriven text på två och en halv rad om man skall upptäcka att herr Sjöholm avsåg det han tydligen gjorde. Jag hoppas dock att han nu är tillfredsställd.

Jag skall därefter återkomma till fröken Ljungbergs långa anförande. Det är alldeles riktigt att vi har samma uppfattning i det att vi ser allvarligt på att bestämmelser, som är till för att skydda röstningen, missbrukas.

Det var först efter mycket långa utredningar som riksdagen och regeringen beslöt att göra ett försök att bereda möjlighet för sjuka m. fl. att delta i röstningen; det gällde alltså inte bara de sjuka som ligger på sjukhus. Den senaste utredningen lade fram ett principbetänkande, vari två alternativ diskuterades: dels ett alternativ med ambulerande röstmottagare, dels det alternativ som så småningom har genomförts. Det-

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

ta principbetänkande remissbehandlades, och med stöd av en överväldigande remissopinion presenterade kommittén med tiden ett andra betänkande, vari man detaljerat föreslog det nuvarande systemet. Anledningen var tvåfaldig. Bland annat skulle det bli mycket administrativt trassel med ambulerande röstmottagare. Jag tror inte heller att de synpunkter, som herr Sjöholm framförde i ett avsnitt av sitt anförande, skulle ha kunnat vinna beaktande vid ett sådant förfarande. Dels skulle man — t. ex. när det gäller åldersdomshem — kanske vara nödsakad att föreskriva att röstning bara skulle förekomma vid anstalter av viss storlek, såsom nu gäller vid poströstning på sjukhus, dels skulle man i mycket stor utsträckning utesluta dem som ligger sjuka eller invalidiserade i sina hem.

Riksdagen beslöt av dessa skäl att vi skulle försöka det nuvarande systemet. Vi har nu använt det vid två val. Vid det första valet förekom — som jag framhöll i mitt svar — inte något missbruk, såvitt vi vet. Vid det senaste valet har det, säger fröken Ljungberg, ramlat ned det ena referatet efter det andra i pressen om missbruk; fröken Ljungberg tog tillbaka påståendet att sådant skulle ha förekommit i betydande omfattning. Vad har skett hittills? I fyra fall har förundersökning inletts, och två fall har föränlett åtal.

Jag försöker alltid i min verksamhet att iaktta grundlagens bud, och jag skall därför i motsats till fröken Ljungberg inte gå in på diskussion av ett enskilt fall, som ännu inte är avgjort av domstol. Vi bör avvakta domstolsförfarandet och lagakraftvunnen dom innan vi fäller några omdömen.

Det är fullständigt riktigt att justitiedepartementet hittills inte har gjort någon egen undersökning av förekomsten av missbruk. Det beror helt enkelt på att jag, när mina medarbetare väckte frågan, visste att riksdagens upplysningstjänst hade skickat ut cirkulärskri-

velser till länsåklagarna. Jag ansåg det då onödigt att besvara dem med två skrivelser, eftersom i varje fall jag själv såsom riksdagsman kunde få upplysningarna från riksdagens upplysningstjänst.

Fröken Ljungberg hävdade vidare att mitt svar antydde att ingenting skulle inträffa före 1970 års val. Det har jag inte direkt sagt ut. Jag tycker nog att våra erfarenheter av systemet ännu är alltför obetydliga för att man skall kunna fälla ett riktigt omdöme om det. I varje fall tycker jag det är litet för lättvindigt att utgå från vad som har förekommit i år innan det har blivit rättsligt bedömt. Jag anser att vi bör få tillfälle att se närmare på det innan vi tar definitiv ställning till om vi bör vidtaga någon ändring av systemet till 1970 års val.

Fröken Ljungberg sade att vissa personer under valförrättningarna satt och lyssnade för att höra efter vilka som röstade. Jag vill bara till sist, herr talman, erinra om att en valförrättning är en offentlig förrättning, och jag tror inte att någon i denna kammare skulle vilja ha en ändring på det förhållandet.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Först vill jag svara att om jag med mitt, som det hette, långa anförande har pressat statsrådet att i något avseende säga litet mera här än vad han hade tänkt från början, så tycker jag inte att statsrådet behöver vara sorgsen för det, eftersom vi därigenom fick veta en hel del intressanta saker om den utredning som pågår, och det var en trevlig upplysning. Den upplysningen ger mig också anledning att säga — när statsrådet nu hävdar, att man vid den tidigare bedömningen av de båda alternativ som utredningen framlade ansåg att systemet med ambulerande röstmottagare skulle kunna medföra en hel del trassel samt att det skulle begränsa möjligheterna för sjuka människor att utöva sin rösträtt — att

Svar på interpellation och fråga ang. skyddet av valhemligheten

jag tycker att detta tekniska förfarande med ambulerande röstmottagare i hög grad skulle underlätta dessa möjligheter. De preliminära rösträkningarna i vallokalerna skulle nämligen då slopas, vilket skulle underlätta arbetet, eftersom de ambulerande röstmottagarna inte vid någon viss tidpunkt måste vara inne på vallokalerna med materialet, utan avlämnandet kunde ordnas på annat sätt.

Det system vi nu tillämpar med valsedelförsändelser innebär en kompromiss. Om jag minns rätt hade utredningen ett förslag om kvalificerade vittnen. Det är klart att detta system är omständligt, herr statsråd, men det är ju också någonting som kan övervägas, om det vid de undersökningar och den granskning, som jag nu är övertygad om att justitiedepartementet kommer att vidta, skulle visa sig att det är på vittnessidan som svårigheterna framför allt har funnits. Då har man någonting som man verkligen kan överväga.

Till sist allvarligt: här fick jag mottaga kritik för att jag skulle ha gjort mig skyldig till grundlagsbrott. Nej, herr statsråd, detta tillbakavisar jag med bestämdhet! Jag tillät mig, för att understryka allvaret i den anmälningssituation, som har befunnits föreligga efter valet, att citera vad en länsåklagare under, såvitt jag förstår, ämbetsansvar, skriver såsom svar på en begärd upplysning till riksdagens upplysningstjänst. Jag underströk med mitt tonfall vad han sade: »Såvitt jag nu kan se har man», etc. Nej, herr statsråd, det var inget grundlagsbrott från min sida.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet bara för att bekräfta vad justitieministern antog, nämligen att jag skulle vara fullt tillfredsställd efter hans senaste anförande. Det är jag.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag hoppas att justitie-

ministern inte skall ta alltför stort intryck av de många invändningar som fröken Ljungberg har gjort mot det smidigare och friare sätt som vi tillämpar för gamla och sjuka att avlämna sina röster. Man får väl ändå väga de olägenheter som förekommer mot den stora hjälp som detta har inneburit för massor av gamla och sjuka människor att kunna utöva sin rösträtt.

Den som varit med i röstlokalen under tiotals val och sett hur man måst transportera gamla, sjuka, lytta och invaliderade människor genom att bära eller stödja dem uppför trapporna därför att de velat avlämna sina röster skulle sannerligen beklaga, om man toge ifrån dessa väljare de möjligheter som nu erbjuds dem att på ett smidigt sätt avlämna sina röster. Jag kan försäkra att det nya systemet uppskattas av många människor, vilka under tidigare år inte själva kunnat rösta.

Jag vill ännu en gång uttrycka en förhoppning om att justitieministern inte skall ta alltför stort intryck av fröken Ljungbergs många klagomål på det nya sättet för avgivande av röster.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag vill försäkra herr Levin att vi i våra strävanden att förenkla röstningsproceduren ingalunda kommer att försvåra för dessa kategorier — sjuka, invalider och åldringar — att utnyttja de nya möjligheter som de nu har fått att delta i valet. Jag tror att det system som för närvarande är valtekniska utredningens arbetsmodell tvärtom ytterligare kan underlätta för dessa kategorier att rösta.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag tyckte verkligen att herr Levin försökte slå in öppna dörrar. Jag började mitt anförande med att uttrycka tillfredsställelse över de vidgade möjligheter att rösta som sjuka, invalider och åldringar nu har

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

fått. Men just därför att det gäller grupper av människor som på flera sätt är sårbara är det angeläget att behandla frågan med det största allvar. Det har statsrådet Kling lovat att göra också i fortsättningen, även om han anser att de synpunkter som jag har anlagt är helt ovidkommande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Ohlin har i en interpellation frågat mig om regeringen avser att senast i början av nästa år föreslå en betydande förstärkning av polisens personalresurser i syfte att förebygga brott, öka tryggheten för medborgarna och möjliggöra att lagöverträdelser mer än för närvarande blir upplklarade och beivrade. Herr Fridolfsson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta med anledning av den senaste tidens alarmerande rapporter om eftersläpningen då det gäller utredning av begångna brott. Jag ber att få besvara frågorna i ett sammanhang.

Ökningen av brottsligheten har varit betydande under de senaste åren. I genomsnitt har ökningen uppgått till ca 6 % under vart och ett av åren 1961—1967. I år har ökningen hittills varit större. Uppklaringsprocenten för samtliga brott som har kommit till polisens kännedom har under de senaste tre åren varit 31,3 resp. 32,7 och 33,7 %. Jag vill dock framhålla att den nu angivna upplklaringsprocenten anger endast den del av de under året anmälda

brotten som har klarats upp under samma år. I realiteten klaras ett betydligt större antal brott upp än denna procentsiffra ger vid handen. Enligt nu föreliggande statistik motsvarade antalet brott som klarats upp under år 1967 och som anmälts under åren 1965—1967 45,3 % av de under år 1967 anmälda brotten.

Brottslighetens utveckling har givetvis påkallat åtgärder från samhällets sida. Vid en bedömning av de insatser som har gjorts kan man inte endast se till personalresurserna. Jag har vid tidigare tillfällen redogjort för de åtgärder som har vidtagits och jag vill nu endast erinra om den genomgripande omorganisation av polisväsendet som skedde i samband med dess förstatligande den 1 januari 1965 och den avsevärda förstärkning av de materiella resurserna som har ägt rum i samband med förstatligandet och under tiden därefter. Sammanlagt har medel använts för nyanskaffning av materiel till ett belopp av omkring 100 miljoner kronor. Genom dessa åtgärder och genom förenkling av arbetsrutiner och liknande åtgärder har vi fått en betydligt mer effektiv polisorganisation. Även de personella resurserna har förstärkts i betydande omfattning. Under de tre senaste budgetåren har den lokala polisorganisationen tillförts 1 100 tjänster.

Jag är dock medveten om att förhållandena inte är tillfredsställande och att ytterligare ansträngningar måste göras för att förbättra läget och övervinna de svårigheter som finns. Ett led i dessa ansträngningar är en fortsatt personell och materiell upprustning av polisväsendet. Dessa frågor prövas för närvarande i det budgetarbete som pågår. Samtidigt fortsätter arbetet med att rationalisera förfarandet inom rättsvården. Enligt beslut av 1966 års riksdag och årets vårriksdag har antagits lagstiftning som har gett väsentligt ökade möjligheter att använda enkla

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

och snabba former att beivra de talrika brotten av mindre grov natur. Fr. o. m. den 1 juli i år tillämpas de nya förfarandena i full skala i hela landet. Rationaliseringsvinsterna av dessa reformer kommer samtliga myndigheter inom rättsvården, inte minst polisen, till godo. Vidare är rikspolisstyrelsens dagliga arbete till stor del inriktat på att göra polisarbetet på fältet enklare och mer effektivt. 1967 års polisutredning har i uppdrag att se över polisdistriktsindelningen i syfte att ytterligare förbättra organisationen. Trafikmålskommittén har i två betänkanden, kallade Förundersökning resp. Trafikmålsutredningar, behandlat frågor om polisens utredningsarbete, främst i trafikmål. Betänkandena, som remissbehandlas för närvarande, innehåller flera förslag som är ägnade att underlätta polisens arbete och också kan bidra till att resurserna i ökad omfattning skall kunna inriktas på brottslighet av allvarligare natur. Förslag till lagstiftning på grundval av kommittéförslagen beräknas kunna föreläggas 1969 års riksdag.

Aven i fortsättningen kommer jag att ta initiativ till de åtgärder som är möjliga och lämpliga för att skapa en effektivare polisorganisation. Såsom herr Ohlin också har framhållit i sin interpellation kan brottsligheten inte bekämpas uteslutande genom förstärkningar av och rationaliseringar inom polisväsendet. Andra åtgärder måste också övervägas. För att komma till rätta med den ökande brottsligheten krävs därför på olika samhällsområden åtgärder som syftar till att inte bara bekämpa utan också förebygga brott. Dessa frågor är fortlöpande föremål för uppmärksamhet inom berörda myndigheter och i Kungl. Maj:ts kansli.

Vidare anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Justitieministerns svar innebär att regeringen har för avsikt att sörja för en fortsatt ökning av de personella och materiella resurserna inom polisväsendet, men någon stegring av den hittills otillfredsställande takt med vilken de personella resurserna växt ställer justitieministern inte i utsikt. Han vill över huvud taget inte gå in på frågan med något yttrande som kan gälla den kommande budgeten. Jag vill beklaga att det inte framstår som så självklart att krafttag måste tas att justitieministern skulle sett sig i stånd till att något antyda en större beslutssamhet än hittills under 1960-talet.

Det är klart att rationaliseringen och den materiella upprustningen inom polisväsendet måste fortgå. Dessa åtgärder är nödvändiga, och de har utan tvivel spelat en stor roll. Utan dem skulle läget ha varit väsentligt sämre, men uppenbarligen räcker de inte. Av de senaste årens erfarenheter att döma tycks regeringen inte till fullo inse hur allvarligt läget är. Här kan hänvisas till den överdrivna och olämpliga utsträckning i vilken övertid måste användas, vilket ju medför nedslitning av personal och andra olägenheter. Likaså måste det framstå som otillfredsställande för de inom polisväsendet arbetande att uppklaringsprocenten är alltför låg.

Polischefernas och andra polismyndigheters bedömning framgår klart av deras petita. Polischeferna begärde i fjol 2 712 nya tjänster, och de begär i år nästan lika många — 2 537, om jag kunnat läsa rätt. Rikspolisstyrelsen prutade i fjol ned förslaget med nära 75 procent till 714 nya tjänster. Oppositionen ställde sig bakom detta förslag, men regeringen prutade ytterligare ett par hundra tjänster. I år har rikspolisstyrelsen uttalat att den väntar att det under en femårsperiod skall komma att behövas ytterligare 4 000 nya polis-

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

män. Sannolikheten talar nämligen enligt styrelsen för att man får räkna med en fortsatt årlig ökning av brottsfrekvensen med cirka 10 procent — i sanning en dyster siffra!

Såvitt jag kunnat se, föreslår rikspolisstyrelsen att för nästkommande år antalet tjänster skulle ökas med över 1 000 stycken. Polismästaren i Stockholm har lagt fram ett förslag för Stockholms del i vilket han har upptagit 220 man extra. Det förefaller vara mycket höga siffror, men om rikspolisstyrelsen har rätt i att man måste räkna med en ökning av brottsfrekvensen med 50 å 60 procent under en femårsperiod så är det klart att en ökning av antalet befattningar med cirka en tredjedel enligt rikspolisstyrelsens utkast inte framstår som svår för styrelsen att motivera.

Denna ökning av brottsfrekvensen gör sig gällande på många områden. Jag skall inte trötta kammaren med en massa siffror. Jag vill bara nämna att frekvensen här i Stockholm under första halvåret i år jämfört med första halvåret i fjol stigit med ungefär 30 procent. Alla vet också att ungdomsbrottligheten har en tendens att öka och att antalet återfall bland ungdomsbrottslingarna är skrämmande högt.

Även de svåra våldsbrotten har en stigande tendens. Vid sidan av detta, som anger lägets allvar, har man att beakta det icke tillfredsställande uppklarandet av brott. Justitieministern nämnde nyss att man under 1967 med på visst sätt gjord beräkning kommit fram till att ungefär 45 procent av de brott som kommer till polisens kännedom blir uppklarade. Det är i och för sig värdefullt att denna siffra nämnts, då den såvitt jag kan förstå är i ett avseende mera rättvisande än den lägre siffra som annars brukar citeras.

Men läget är i alla fall ingalunda sådant som man skulle önska. För ett par år sedan uppklarades i Stockholm

cirka 10 procent av bilstölderna och tillgreppen ur bilar. Hur det är just nu har jag inte kunnat inhämta.

Denna i vissa fall mycket låga uppklaringsfrekvens har en tendens att leda till ökad brottslighet. Om risken att »bli fast», som det heter, är ringa, frestas många i svaga ögonblick att gå vidare, börja med billån och sedan fortsätta med annat.

Skadegörelse på allmän egendom är ett sådant där brott som ofta börjar av rent okynne, och sedan kan vederbörande vara ute på ett sluttande plan. För inte minst vår ungdom kan sådana i och för sig mindre allvarliga brott bli inkörsporren till värre.

En stor del av allmänheten får också mindre respekt för lag och ordning, d. v. s. samlevnadsreglerna i vårt samhälle, om uppklaringsfrekvensen är låg.

Vi vet också att det tar alltför lång tid, innan brottsutredningarna kan påbörjas eller i varje fall slutföras. Det är klart att det då blir svårare att göra utredningen än om den kunde ske genast och snabbt. Det blir alltså mindre rättstrygghet på den vägen både för de skadelidande och för människor som kanske är oskyldigt misstänkta för brott. Man skall inte förbise den sistnämnda gruppens högst berättigade intressen.

Den 1 juli i fjol var antalet balanserade brottsfall omkring 150 000. Herr talman! Jag skall inte nämna fler siffror, men jag vill göra ett litet tillägg: man kan fråga sig om samhället inte tar något för lätt på de förluster som medborgarna lider genom att andras brott åsamkar dem förluster eller personlig skada. Jag tror att detta är ett problem som bör tas upp till förnyat övervägande.

En naturlig slutsats av alla dessa förhållanden är att en förstärkning av ordningsmakten är högst angelägen. En bättre övervakning genom ett starkare

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

polisväsen skulle förebygga och förhindra brott i många fall.

Jag nämner som exempel på sådana brott bilstölder, skadegörelse, miss-handel, rån och inbrott. Sådana brott äger nämligen till stor del rum på offentliga platser eller eljest så att de kan iakttas. Enligt rikspolisstyrelsens uppgift är cirka 50 procent av samtliga brott av sådant slag. I dessa fall skulle alltså, såvitt jag kan se, brottsfrekvensen kunna minskas genom en skärpt övervakning. När det gäller trafiksäkerheten vet vi att trafiköverträdelserna minskas, om man har en effektiv trafikövervakning. Även i detta fall finns det alltså möjligheter att nedbringa antalet lagöverträdelser genom en vidgad och skärpt övervakning. Därtill kommer att respekten för trafikreglerna avtar när riskerna att bli fast minskar. En hel del av olyckorna på våra vägar skulle kanske aldrig inträffa eller i varje fall bli mindre allvarliga med en effektivare övervakning.

Man kan också hänvisa till narkotikasmugglingen och distributionen av narkotika, som under senare år onekligen skapat ett behov av större personella och materiella resurser inom polisväsendet. En begränsning av narkotikadistributionen skulle leda till en minskning av narkotikamissbruket och därmed av de allvarliga sociala olägenheter som detta medför.

Man kan också nämna att uppkomsten av organiserade kedjor som ägnar sig åt brottslig verksamhet — en allvarlig brottstyp — är ett problem som tyvärr kanske måste ägnas ökad uppmärksamhet i framtiden. Även detta ställer krav på polisväsendet.

När dessa och liknande företeelser förs på tal brukar man från regeringens sida svara, att det visserligen ligger mycket i detta men att man här liksom eljest måste göra en ekonomisk avvägning mellan dessa åtgärder och

andra nyttiga samhällsåtgärder. Detta är naturligtvis i och för sig riktigt, men detta argument måste användas med stor försiktighet. För det första har, som jag nämnde, övertidsarbetet inom polisväsendet betydande omfattning, och detta blir väsentligt kostsammare än en ökning av antalet tjänster. Detta övertidsarbete är så omfattande, att det motsvarar många hundratal nya tjänster — troligen i själva verket någonting mellan 1 000 och 1 500 nya tjänster. För det andra är det så att man genom den bättre övervakning jag nyss talat om, t. ex. när det gäller trafikväsendet, skulle kunna vinna betydande samhällsekonomiska fördelar. Ett mindre antal trafikolyckor med därav följande minskning av bilskadorna och framför allt av personskadorna skulle — om man nu nöjer sig med att blott se det hela ur rent ekonomisk synvinkel, vilket man inte bör göra — medföra betydande samhällsekonomiska vinster.

Jag skulle önska att justitieministern lät några experter räkna ut hur mycket landet skulle spara om trafikolyckorna till följd av en bättre övervakning reducerades med t. ex. 5 eller 10 procent, vilket inte förefaller vara ett orealistiskt antagande. Att man skulle göra besparingar på hundratals miljoner kronor är uppenbart.

Tar man sedan också med i bilden andra besparingar som kan göras om brottsfrekvensen kan något minskas — kriminalvården kostar ju mycket pengar och bör göra det — blir kalkylen ur samhällsekonomisk synpunkt naturligtvis mycket svår att göra; man skulle då å ena sidan ta upp vad det kostar med ett ökat antal tjänster inom polisväsendet och å andra sidan vad samhället och medborgarna sparar genom en bättre övervakning och uppkläring. Jag skall inte, herr talman, själv våga mig på någon uppskattning, men jag hemställer alltså att man inom rege-

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

ringen låter göra en sådan uppskattning. Jag vågar uttala en förmodan att justitieministern tillhör dem som kommer att bli förvånade när han finner hur stora de belopp är som på olika vägar skulle inbesparas för samhället genom större resurser åt polisväsendet.

Det är klart att det här inte bara är fråga om fler befattningar inom polisväsendet, utan det gäller också som jag tidigare sagt de materiella resurserna, det gäller personalens arbetsförhållanden — mycket och pressande övertid är olämpligt — och många andra ting. Det gäller också allmänhetens förståelse för ordningsmakten och för vikten av dess insatser. Det är ett av ett sant demokratiskt samhälles väsentliga drag att allmänheten har en positiv inställning till ordningsmakten. Medborgarna som har ansvaret för detta samhälles styrelse bör ju också ha en positiv inställning till den sida av samhällsverksamheten som består i att ordningsmakten fullgör sin viktiga uppgift inom rättssamhällets ram.

Enligt min mening har denna aspekt på frågan inte tillräckligt uppmärksamats i den offentliga debatten. Jag tror att regeringen med större bestämdhet kunde företräda denna synpunkt och att man genom utvidgad objektiv information kunde främja en sådan opinionsbildning och därmed en ökad förståelse för demokratins krav i detta avseende. Jag tror också att man via skolväsendet kan göra mer än som sker på detta område. I övrigt gäller det naturligtvis att förbättra kontakten mellan medborgarna och dem som arbetar inom polisväsendet; att poliserna vid sitt arbetes utförande ofta omges av mer eller mindre fientligt inställda grupper på gator och torg måste ju skapa mycket svåra arbetsförhållanden för dem.

Naturligtvis förekommer det polisövergrepp — det är självklart att sådana icke helt kan undvikas — och naturligtvis bör de beivras. Men de skulle bli

färre, tror jag, om man hade mer av samarbetsanda mellan allmänheten och ordningsmakten och om polisen inte hade otillräckliga personella resurser, vilket ofta medför arbete under ytterst påfrestande förhållanden. Att polisen i Sverige fyller sin uppgift på ett förtjänstfullt sätt, därom var man ju i statsutskottet i våras och jag förmodar också i kammaren helt ense, vilket jag med tillfredsställelse konstaterar.

Det är klart att polisväsendet endast utgör en sida av rättsväsendet, ehuru som sagt en viktig sida. Kriminalvården är en annan mycket viktig sida, och på det området återstår mycket att göra. Det behövs inte minst ökad forskning, men detta är ett ämne som faller utanför ramen för min interpellation i dag. De häktades rättsställning och möjligheter att få leva under drägliga förhållanden under häktningstiden är också problem som skulle förtjäna ytterligare uppmärksamhet.

Herr talman! Vi är eniga om att den sociala tryggheten har vuxit och att detta är ett stort framsteg. Men i ett annat avseende har tryggheten inte vuxit utan snarare avtagit. Jag tänker på den otrygghet som råder genom växande risker för person och egendom. Det är faktiskt så att många människor, kanske särskilt äldre och sjuka men inte bara dessa, är ängsliga när de skall ge sig ut på gatorna. Många känner till och med något av skräck vid tanken på att gå ut i varje fall efter mörkrets inbrott. Risker för överfall anses vara och är faktiskt inte oväsentliga.

Förhållandena i tunnelbanan i Stockholm är ofta vidrörda. Att där finns allvarliga problem erkänner alla. Finansborgarrådet Per-Olof Hanson har ju i skrivelse till statsministern i somras påpekat de otillfredsställande ordningsförhållandena i Stockholm och hänvisat speciellt till förhållandena vid tunnelbanan.

Ordning och säkerhet till liv och lem

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

och egendom är något som staten bör trygga, och det är en primär uppgift för staten. Det moderna rättssamhälle som vi lyckligtvis kan glädja oss åt i Sverige löste för några årtionden sedan den uppgiften snarast något bättre än dagens samhälle gör. Respekten för samhällets rättsregler tycks i vissa avseenden och vissa kretsar avta. Risker för överfall och egendomsförluster tycks växa. Risker för lagöverträdarna att bli fast ökar däremot inte och är i varje fall alltför ringa.

Herr talman! Om jag skall sammanfatta mina synpunkter vill jag säga att det från samhällets sida krävs energiska insatser för ökad respekt för lag och ordning. Ansträngningarna att förebygga lagöverträdelser bör vidgas. Genom ökade resurser måste man eftersträva en väsentlig ökning av upplysningsprocenten. En snabb upplysning och lämpliga samhällsåtgärder i anslutning därtill — alltså utan onödig tidsutdräkt — ökar effektiviteten och skyddar de oskyldigt misstänkta. I alla dessa avseenden kan en förstärkning av ordningsmakten betyda mycket. Men det är som jag nyss sade endast *en* sida av samhällets verksamhet, låt vara en viktig sådan.

Säg inte att man i förväg vet att det blir för dyrt att göra väsentligt mer än nu. Kostnaderna skulle till mycket stor del uppvägas av besparingar och minskade förluster genom lägre brottsfrekvens, mindre antal och mindre svåra trafikolyckor m. m. Framför allt skulle vårt samhälle erbjuda en bättre miljö för människorna att leva i — bättre för dem som nu lockas in på brottets bana men bättre också för andra människor som önskar leva i trygghet för liv och egendom under skydd mot godtyckliga egendomsförluster.

Det krävs som sagt en serie av olika slag av rättsvårdande insatser, inte bara en förstärkning av ordningsmakten. Därom är vi alla överens. Mycket beror

också på om Sveriges folk i växande grad hävdar humanitära ideal. Man bygger inte ett verkligt välfärdssamhälle utan att samtidigt göra det till ett bättre rättssamhälle. Låt oss inte svartmåla men inte heller blunda för att det finns mörka fläckar. Det återstår i dag ännu åtskilligt att göra och mycket därav brådskar.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Det var naturligtvis väntat men fördenskull inte mindre tillfredsställande att justitieministern i svaret skulle deklarerat uppfattningen att den rådande situationen inte är acceptabel. Vi har väl därför anledning att räkna med en ökad benägenhet från regeringens sida att ta itu med denna allvarliga utveckling. Givetvis hade det varit ännu bättre om man på ett tidigare stadium velat lyssna till uttalanden, icke minst från högerhåll, om de allvarliga farhågorna.

Den statistik som i dag läggs till grund för bedömandet av brottsligheten visar att två tredjedelar av alla brott inte blir uppklarade. För Stockholms del innebär detta att årligen över 20 000 brottslingar går fria därför att polisen inte hinner ta upp fallen. Dessa skrämmande siffror, som även redovisats i den justitieministern närstående tidningen Aftonbladet, visar i sin nakna realism att det är illa ställt på detta område i det svenska samhället. Det måste tilläggas att hela statistiken bygger på de brott som kommer till polisens kännedom. Det faktiska antalet brott torde vara avsevärt högre. Många människor drar sig emellertid i dag för att anmäla de våldshandlingar de blivit utsatta för och en tänkbar förklaring härtill är att många vant sig vid en viss

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

brottslighet, därför att samhället inte haft tillräckliga resurser. Asocialiteten och, det får man väl säga, den tilltagande busaktigheten har medfört att många äldre människor, framför allt kvinnor, i dag knappast vågar bege sig ut ensamma i våra större städer sedan skymningen fallit.

Men det är inte bara ett storstadsproblem. Den pressdebatt som följt efter en hög svensk polischefs uttalanden om brottsutvecklingen och eftersläpningen då det gäller utredningen av begångna brott tyder på att hans mening även delas av många som bor utanför storstadsregionerna. Det gäller ett samhällsproblem och en utveckling som spritt sig till avkrokarna i landet, och det ger ett kusligt perspektiv på längre sikt. Det är politikernas skyldighet att söka skapa respekt för lagar och förordningar och att stödja polisen i dess arbete.

Trots att lag och ordning är en grundförutsättning för den enskildes trygghet har det vuxit fram tendenser inom en minoritetsgrupp att betrakta de människor som talar om dessa saker som närmast suspekta. Man menar att det är någonting misstänkt med dem som talar om lag och ordning i vårt land, och man hänvisar till den ena eller andra diktaturregimen där härskarna talar mycket om lag och ordning för att dölja att de utnyttjar polisen för syften som inte har ett dugg med rättssäkerhet att göra. Även om nu denna kategori inte anser att det är riktigt fint och absolut inte tillräckligt radikalt att säga ifrån att vår poliskår är underbemannad och behöver förstärkas, rör det sig dock om en realitet och en nödvändighet.

Majoriteten av vårt lands befolkning är självfallet fortfarande medveten om att ordning och respekt för lagarna är en grundförutsättning för frihet och folkstyrelse, och jag tar därför justitieministerns positiva svar till intäkt för att man nu inom regeringen i högre grad än tidigare är beredd att med-

verka till att ge polisen ökade resurser och att moraliskt söka skapa bättre förutsättningar för den enskilde polismanens arbete.

Med tanke på den ökade brottsligheten, redovisad inte minst i justitieministerns svar, den uppmärksammade debatten i press, radio och TV, där det belysts vilken risk till liv och egendom som medborgarna i vårt land utsätts för, de framställningar som med jämna mellanrum görs av de ansvariga inom polisväsendet och sist men inte minst med hänsyn till vår medkänsla med alla dem som oförskyllt utsätts för brottslingarnas framfart vill jag tolka justitieministerns svar som ett löfte om snabba och effektiva åtgärder för att skapa en ökad trygghet för människorna i det här landet.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag var närmast benägen att börja detta anförande på samma sätt som jag började min replik till fröken Ljungberg tidigare i eftermiddag, men jag vet att ledamöterna i talmanskonferensen med otålighet väntar på att debatten skall sluta, eftersom ett sammanträde är utsatt. Det som anförts här sedan jag lämnade mitt interpellations-svar föranleder mig emellertid att göra några kommentarer.

I motsats till herr Ohlin har herr Fridolfsson i Stockholm inte läst igenom hela det avsnitt i interpellations-svaret där jag talar om uppklaringsprocenten, och därför har han inte heller dragit de rätta slutsatserna av vad jag har sagt.

Sedan skall jag övergå till att säga något om vad som hänt efter polisväsendets förstatligande. Herr Ohlin kan man väl säga var missbelåten med att jag inte antytt vad nästa års statsverksproposition kommer att innehålla. Men jag började arbeta i kanslihuset redan under samlingsregeringens tid, och jag

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

fick redan då lära mig — vilket väl också herr Ohlin har fått göra — att man inte i oktober månad berättar om vad som eventuellt kommer att skrivas i statsverkspropositionen. Budgetberedningen är ju ännu inte avslutad; den är inte slut förrän trycklov ges.

Det har hänt mycket under de år som polisväsendet har varit förstataligt. Jag nämnde att 1 100 nya tjänster har inrättats under den tiden. Vi kan jämföra det med vad som hände tidigare. Under de åtta åren fr. o. m. 1956 t. o. m. 1963 inrättades i Stockholm 133 nya tjänster och i Malmö 70. Däremot indrogs 15 tjänster i Göteborg. Läger vi till året 1964, då en del polisdistrikt passade på att öka antalet tjänster därför att förstataligandet var beslutat och man alltså inte behövde betala löner för de tjänsterna, så kommer man fram till att den genomsnittliga ökningen under dessa nio år var 31 tjänster per år i Stockholm, medan genomsnittet efter förstataligandet har varit 75.

Vad sedan materielförhållandena angår har bilbeståndet mer än fördubbats. Även motorcykelbeståndet har ökat. Antalet egna helikoptrar är för närvarande fem, och dessutom förhyres åtskilliga maskiner under sommarhalvåret. Förr fanns det inga helikoptrar. Slutligen har antalet hundar i polistjänst ökat med 150 procent. Tillsammans har de rationaliseringar som vidtagits motsvarat, räknat i årsarbetskrafter, ungefär hälften av det antal nya tjänster som inrättats efter förstataligandet.

Herr Ohlin nämnde borgarrådet Hansons framställning i somras. Det dröjde bara en vecka innan regeringen svarade och de nya övervakningsanordningarna med TV installerades i Stockholms tunnelbanor. Jag vet ännu inte hur mycket som genom denna åtgärd kommer att inbesparas i form av årsarbetskrafter, men jag kan nämna att vi genom införandet av TV-bevakning på Central-

stationen här i Stockholm vann två saker. Dels skapades lugn och ordning, dels sparade vi in 20 årsarbetskrafter, och detta betyder ganska mycket.

Herr Ohlin berörde också frågan om allmänhetens inställning till ordningsmakten och ansåg att regeringen med större bestämdhet skulle ta ställning till förmån för ordningsmakten. Ja, men det har ju genom den opinionsundersökning, som rikspolisstyrelsen låtit göra, framgått att polisen i stort sett åtnjuter allmänhetens förtroende. Jag hade också tillfälle i denna kammare att två gånger under vårsessionen i olika debatter, som gällde ordningsmakten, uttrycka min stora tillfredsställelse över att så många av kammarens ledamöter så positivt bedömde polisens insatser. Under de 37 månader som jag hittills haft ansvaret för polisväsendet har jag kommit fram till den uppfattningen att vi nog har världens bästa poliskår. Det är ett kolossalt uppoffrande arbete som dess plikttrogna, kunniga, ansvarsmedvetna och omdömesgilla medlemmar utför.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Bara en fråga till justitieministern. Naturligtvis är det omöjligt att i oktober månad, låt vara den sista dagen i månaden, säga något om den budget som skall framläggas i januari. Men man kan väl ändå ställa den frågan, om justitieministern avser att ge högre prioritet åt polisväsendet än vad som tidigare skett. Visst har år efter år resurserna utökats både kapitalmässigt och på annat sätt, men detta har ju inte varit tillräckligt med hänsyn till den genomförda arbetstidsförkortningen och framför allt inte med hänsyn till behovet.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Justitieministerns yttrande föranleder inte någon längre kommentar från min sida; jag kan i

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

stort sett hänvisa till vad jag redan har sagt. Trots den utökning av antalet tjänster som kommit till stånd och trots att det nu finns mera av modern materiel är läget långt ifrån tillfredsställande, och det är justitieministern säkerligen överens med mig om. Då är det ju inte heller så mycket vunnet med att tala om vad som skett eller inte skett på det kommunala planet under 1950-talet. Detta är ett nödfallsargument, herr statsråd.

Får jag bara tillfoga några reflexioner. I svaret anges att antalet tjänster har vuxit med ungefär 1 100 på tre år. Rikspolisstyrelsen begär nu för nästkommande år på en gång ungefär lika många nya tjänster, och det är ju talande nog. Man begär också att det skall planeras för tillsättning av ytterligare 4 000 tjänster under en femårsperiod — om jag nu läser rätt.

När vi från vårt håll framförde tanken på i varje fall en treårsplan fick vi inte omedelbart förståelse för detta, men jag hoppas att det går bättre nu.

Kvar står emellertid det faktum att regeringen hittills har genomfört mycket väsentliga nedprutningar av rikspolisstyrelsens förslag, som inneburit endast en bråkdel av vad polischeferna för sin del föreslagit.

Nu säger justitieministern att man inte kan i förväg säga något om vad som kommer att stå i budgeten. Nej, jag begärde heller inga siffror. Jag bara trodde att justitieministern skulle ha kunnat ange att regeringen tog så allvarligt på denna fråga att man ställde i utsikt något kraftigare åtgärder än hittills. När vi ser hur justitieministerns partivänner i stadshuset agerar då det gäller en offentlig debatt före godkännandet av en stat, måste vi beundra den utomordentliga renlärighet som justitieministern här företräder. Han icke blott avböjer att ta någon siffra i sin mun — vilket ingen har begärt — utan han undviker att ens använda något adjek-

tiv för att karaktärisera vad vi kan vänta oss.

Vi får alltså ge oss till tåls, herr justitieminister, men jag har i alla fall angivit något av ett synsätt som jag tror att jag inte är ensam om att företräda.

Till sist instämmer jag i justitieministerns uttalande att det är glädjande att enligt gjorda opinionsundersökningar polisen åtnjuter allmänhetens förtroende. Jag tror att den i hög grad förtjänar ett sådant förtroende. Men jag är inte alldeles säker på att justitieministern skall utgå ifrån att en opinionsundersökning visar att allting är tillfredsställande. Jag tror att en del återstår att önska när det gäller den samarbetsanda, den känsla av medborgaransvar för att ordningsmaktens arbete utföres under goda förutsättningar, som bör vara naturlig i en demokrati. Jag tror, herr justitieminister, att det finns utrymme för en fortsatt utveckling i den riktningen som glädjande nog tycks ha varit ganska markerad under de senaste åren.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag är helt enig med herr Ohlin i hans senaste inlägg. Men när herr Ohlin karaktäriserade mitt åberopande av vad som hade skett före förstatligandet som ett nödfallsargument så är det helt felaktigt. De försummelser som har gjorts under en lång rad av år kan inte omedelbart och i ett sammanhang repareras. Det krävs tid för det.

Herr Fridolfsson i Stockholm talade om prioritering. Ja, vad skedde för innevarande budgetår? Jo, hela statsförvaltningen tillfördes 1 400 nya tjänster. Av dem fick rättsvården 850, d. v. s. 60 procent av allt nytt i fråga om tjänster inom statsförvaltningen. Jag har tvekat att åberopa dessa siffror därför att jag varit orolig för att jag skulle väcka

Svar på interpellation och fråga ang. förstärkning av polisens personalresurser, m. m.

mina kollegers avund. Av dessa 60 procent, de 850 tjänsterna, tillfördes polisväsendet i runt tal 500 polistjänster.

För dem av kammarledamöterna som är intresserade av att få åskådliggjort hur utvecklingen ter sig på materialsidan har jag låtit i bänkarna dela ut en broschyr med en bild av hur västeråspolisens fordonspark såg ut före förstatligandet och hur den ser ut nu. Jag tror att den bilden bättre än något annat visar vad som skett på detta område.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Justitieministern säger att det tar tid att reparera gångna försummelser. Ja visst, men regeringen prutar ju väsentligt även på rikspolisstyrelsens äskanden som är en liten del av vad polischeferna har begärt. För innevarande budgetår är polischefernas äskanden av styrelsen nedprutade till ungefär en fjärdedel, och sedan prutar regeringen i alla fall. Såsom uttryck för en målmedveten strävan att reparera vad som har försumrats är väl detta ändå otillräckligt! Jag tycker att de förslag som har framlagts av oppositionen ter sig motiverade.

Att det tar tid att reparera försummelserna har man hittills motiverat med att man inte på en gång kan rekrytera så många nya tjänster, ty arbetsmarknaden tillåter inte detta. Men som bekant har arbetsmarknaden under år 1967 och, såvitt jag vet, under första hälften av år 1968 varit sådan att möjligheterna till en god rekrytering har varit långt större än tidigare med ett mera ansträngt arbetsmarknadsläge. Det skälet kan alltså nu inte anföras på samma sätt.

Till sist, herr talman, vill jag framhålla, att justitieministern inte visade någon benägenhet att gå in på frågan om vilka kostnadsbesparingar samhälls-ekonomiskt sett som kan göras genom ett vidgat polisväsende, som har större

möjligheter att förebygga brott och andra lagöverträdelser. Jag hoppas att justitieministern skall tillsammans med andra experter ägna den frågan en mycket stor uppmärksamhet. Jag tror nämligen att där ligger nyckeln till en lösning av problemet att få både finansminister Sträng och andra ledamöter av regeringen liksom alla i denna kammar att acceptera en snabbare förstärkning av polisväsendets resurser än vi har upplevt under senare år.

Herr **FRIDOLFSSON** i Stockholm (h):

Herr talman! Bilden över upprustningen av västeråspolisens fordonspark ser otvivelaktigt imponerande ut, men var är personalen?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Bilden i broschyren visar på övre delen museiföremål och på nedre delen bruksföremål som är i användning, vilket förutsätter att det, eftersom vi ännu inte har robotar som sköter dem, finns poliser i fordonen när de användes.

Herr Ohlin efterlyste min vilja att företa en utredning om vilka samhälls-ekonomiska besparingar som kunde göras med ett utökat polisväsende. Visst skulle man kunna sätta i gång en sådan utredning, men den är inte genomförd i en handvändning, och jag lär inte hinna få någon glädje av den i årets budgetarbete.

Vad personalresurserna beträffar vill jag framhålla, att jag inte har åberopat rekryteringsläget, vilket är mycket gott för närvarande.

Justitieministern skulle skaffa sig ytterligare argument för sina resonemang med finansministern och övriga kolleger genom en sådan här utredning, sade herr Ohlin. Jag tror att de siffror som jag åberopade i mitt förra anförande visar att jag har mycket bra tumme med herr Sträng. För den sakens skull

Interpellation ang. förstärkning av utbildningen i psykologi vid universiteten

behövs det nog inte någon särskild utredning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 1257—1259;

till bevillningsutskottet motionen nr 1260;

till statsutskottet motionerna nr 1261 och 1262; samt

till bankoutskottet motionen nr 1263.

§ 13

Föredrogs den av herr *Thylén* (h) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående anvisande av statliga medel för Lutherhjälpens och Röda korsets hjälpverksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 14

Interpellation ang. förstärkning av utbildningen i psykologi vid universiteten

Ordet lämnades på begäran till

Herr KÄLLSTAD (fp), som yttrade:

Herr talman! Samhällets behov av psykologer är för närvarande avsevärt, och enligt utförda beräkningar kommer det att ytterligare öka under 1970-talet. Det minimibehov av psykologer som föreligger fram till 1970 har beräknats till 2 660. För närvarande finns det cirka 1 300 yrkesverksamma psykologer, varför fram till 1970 cirka 1 360 psykologer behöver utbildas. Det torde vara orimligt att räkna med att detta behov skall kunna tillgodoses under över-

3 — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 34*

skådlig tid. Men det är angeläget att i görligaste mån söka täcka de värsta bristerna genom en förbättrad utexamination. Näringslivets och övriga samhällsområdets behov av psykologer ökar ständigt, t. ex. inom socialvård, rehabilitering och yrkesvägledning samt för att effektuera de arbetspolitiska målsättningarna. Dessa arbetsuppgifter ställer krav på en specialinriktad psykologisk utbildning, närmast motsvarande licentiatexamen.

Enligt universitetskanslersämbetets anslagsäskanden för 1969/70 är ämnena psykologi och pedagogik generellt sett dåligt tillgodosedda med handledare i förhållande till övriga ämnen. Antalet licentianter och doktorander per fast professor och laborator uppgick totalt i landet höstterminen 1966 till 6,7 mot 36,9 i ämnena psykologi och pedagogik. Relationstalen antal licentianter per handledare (professor, laborator, docent) uppgår i Uppsala till 39, i Stockholm 26 och i Lund 33, medan i Göteborg antalet är så stort som 64.

Antalet studerande på olika betygsnivåer vid de psykologiska institutionerna i Uppsala, Stockholm, Lund och Göteborg höstterminen 1968 enligt uppgifter från studierektorer var i Uppsala 366, i Stockholm 356, i Lund 243 och i Göteborg 443. Vad tjänsterna beträffar har Uppsala och Stockholm 2 professorer i ämnet, medan Lund och Göteborg har en. I Uppsala finns t. ex. 10 extra lektorer, medan Göteborg har 3. Medan Uppsala, Stockholm och Lund har 18—20 assistenter, amanuenser och adjunkter, får Göteborg nöja sig med 13.

Fördelningen av stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier vid samhällsvetenskapliga fakulteter 1967/68 är sådan att Uppsala, Stockholm och Lund har 23—25 licentiatstipendier, medan Göteborg har 12. De tre förstnämnda universiteten har 14—16 doktorandstipendier, medan Göteborg endast har 7. Fördelningen av

Interpellation ang. förstärkning av utbildningen i psykologi vid universiteten

forskningsanslagen till ograduerade forskare vid samhällsvetenskapliga fakulteter 1967/68 företer samma sneda belastning. Uppsala, Stockholm och Lund har erhållit 282 000—301 000 kronor och Göteborg 144 000 kronor. Även när det gäller materielanslagen ligger Göteborg väsentligt under de tre först nämnda universitetens samhällsvetenskapliga fakulteter.

1962 års arbetspsykologutredning beräknade behovet av arbetspsykologer år 1970 till 300, men redan år 1967 fanns cirka 380 yrkesverksamma arbetspsykologer. Behovet är, som förut nämnts, 2 660 psykologer 1970 och fördelar sig på följande sätt: 1 260 kliniska psykologer, 500 skolpsykologer och 900 arbetspsykologer. Psykologer behövs för barnpsykiatriska team och det behövs även vuxenkliniska psykologer. Till den kliniska psykologins område hör dessutom kriminalvård och alkoholistvård.

Skolöverstyrelsen gjorde 1967 en enkätundersökning som inventerade antalet skolpsykologtjänster och planerad utbyggnad under 1967/68. Det visade sig finnas 100 skolpsykologtjänster, om halvtidstjänsterna omräknas till heltidstjänster. En uppfattning om behovet av skolpsykologtjänster får man, om man antar att 2 500 elever är ett rimligt underlag för en skolpsykologtjänst och utgår från antalet elever i det obligatoriska skolväsendet 1965/66, cirka 880 000 elever. Dessa uppgifter tyder på ett behov av cirka 350 psykologer. Prognosen för befolkningsutvecklingen i de skolpliktiga åldrarna anger att det under 1970-talet kommer att behövas ytterligare ett 60-tal skolpsykologer. Då har gymnasier, fackskolor, yrkesskolor, universitet och andra vuxenutbildningsanstalter inte medtagits. Det torde vara realistiskt att räkna med omkring 500 skolpsykologer under 1970-talet.

Härtill kommer behovet av arbetspsykologer, som i dagens samhälle sysslar med anlags- och urvalsundersökningar inom företag, förvaltningar och

försvar. Psykologer efterfrågas alltmera för personaladministrativa och organisatoriska uppgifter och för en anpassning av arbetsmiljön till individens förutsättningar. Man kan beräkna att det krävs en arbetspsykolog per 10 000 individer, vilket skulle motsvara ett behov av 450 psykologer; därutöver behövs forskare och chefer. Lagg därtill de 300 arbets- och urvalspsykologerna samt 50 militärpsykologer och man kommer till ett behov av omkring 900 arbetspsykologer.

Av vad jag tidigare sagt har framgått att speciellt den psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet arbetar under prekära förhållanden, särskilt vad beträffar handledning på trebetygsnivån i filosofie kandidat- och ämbetsexamen samt licentiand- och doktorandnivå, något som kraftigt påtalats av professor John Elmgren. Göteborgsinstitutionen har märkligt nog också måst arbeta med betydligt mindre resurser än övriga institutioner i landet. När det gäller en förbättrad utexamination skulle Göteborgs universitets psykologiska institution kunna spela en stor roll, eftersom den är landets största vad fackutbildningen beträffar. Ett minimikrav vore sådana förstärkningsåtgärder vad tjänsterna beträffar, att göteborgsinstitutionen kom i paritet med övriga psykologiska institutioner i landet. Det behövs utökning av antalet licentiand- och doktorandstipendier, ökning av anslaget för ograduerade forskare och förstärkning av materielanslag.

Som professor John Elmgren framhållit riskerar de psykologistuderande vid Göteborgs universitet vid tre tillfällen att temporärt utestängas från studier eller praktik. Tillträdet är begränsat — 100 studerande mottages varje termin. Tillträdet till studierna för två betyg i pedagogik, psykologlinjen, är begränsat främst med hänsyn till den i undervisningen ingående praktiska testkursen. Vidare råder det stor brist på

Interpellation ang. förstärkning av utbildningen i psykologi vid universiteten

praktikplatser, som förmedlas till de studerande genom lokalavdelningen i Sveriges psykologförbund. »Spärrarna» blir allt hårdare ju längre fram i utbildningen den studerande befinner sig.

Sedan 1966 har psykologiska institutionen enligt uppgift, utöver den ökning av antalet undervisningstimmar som meddelats genom automatiken i undervisningsplanen, erhållit lärarförstärkning med en extra laboratur. För handledning av 130 trebetygsstuderande, 161 licentiander och 8 doktorander disponerar institutionen en professor och en extra laboratur, vilket innebär drygt 80 studerande per handledare. Detta bör ställas i relation till den av UKÄ tillstyrkta normen 6 heltidsstuderande per fast handledare. Som jag tidigare nämnt var genomsnittligt för hela landet höstterminen 1966 denna relation i ämnena psykologi och pedagogik 36,9 studerande per handledare. Dessa förhållanden är, framhåller professor Elmgren, en konsekvens av att psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet under lång följd av år haft ett intag till elementärstudier som långt överskrider intaget vid andra psykologiska institutioner. Stockholm och Uppsala har haft ett intag av 72 studerande per termin, Lund 60 per termin och Umeå 80 per läsår. Göteborg mottog höstterminen 1965 cirka 500 studerande och därefter 100 per termin. Vårterminen 1968 bereddes 121 studerande plats. På sikt måste handledarfrågan lösas genom ett ökat antal fasta tjänster.

Vad institutionens ökade lokalbehov beträffar understrykes detta av den nyss angivna ökningen av studerande på olika betygsnivåer; studentantalet har det senaste året i det närmaste fördubblats. Det förefaller då orimligt att undervisningen skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt i samma lokaler som hittills.

Från studenthåll har också framhållits att det förhållandet att 160 licen-

tiander har två handledare att vända sig till, vilka dessutom svarar för handledning av 65 trebetygsstuderande per termin, samt att anslaget för forskning och livsuppehälle är helt otillräckliga leder till för studenterna absurda konsekvenser.

Med stöd av det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att förstärka utbildningen i psykologi vid våra universitet?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående vissa inrednings- och anslagsfrågor avseende Riksdagen—Sergels torg m. m.

§ 17

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan, motionerna: nr 1264, av herrar *Arvidson* och *Bergman*,

nr 1265, av herr *Källstad m. fl.*, nr 1266, av herr *Nelander m. fl.*, och nr 1267, av fru *Sundberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545)

angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall, motionen nr 1268, av herr *Werbro*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet, motionerna: nr 1269, av herr *Källstad m. fl.*, och nr 1270, av herr *Nordstrandh m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Hector* (vpk), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående lokaliseringsstöd för industrietablering i norra Värmland,

fru *Lindskog* (s), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående nedsättning av biljettpriset för vissa järnvägsresor,

herr *Werner* (h), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för att öka rekryteringen till vårddyrkena, och

herr *Krönmark* (h), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående beslutad indragning av domsagor.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.02.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 1 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 24 nästlidne oktober.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 144, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet styrelsens för riksdagens förvaltningskontor å bordet vilande framställning angående vissa inrednings- och anslagsfrågor avseende Riksdagen—Sergels torg m. m.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 1264—1267;

till bevillningsutskottet motionen nr 1268; samt

till statsutskottet motionerna nr 1269 och 1270.

§ 5

Föredrogs den av herr *Källstad* (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhöllan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående förstärk-

ning av utbildningen i psykologi vid universitetet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av motioner om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora,

nr 146, i anledning av motioner om slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola, och

nr 147, i anledning av motioner angående utbildningen av u-landsexperter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, med anledning av motioner angående avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.,

nr 52, i anledning av motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad,

nr 54, med anledning av motioner angående beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet, och

nr 59, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av motion om förstatligande av krigsmaterielindustrin, och

nr 56, i anledning av motioner angående turistnäringen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av motioner om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan,

nr 41, i anledning av motioner om utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården,

nr 42, i anledning av motioner angående åtgärder för att förbättra de häktades ställning,

nr 43, i anledning av motioner om polismans rätt till ersättning för kroppsskada,

nr 44, i anledning av motioner om dels ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels målsägandes möjligheter att utfå skadestånd, och

nr 45, i anledning av motioner angående viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av motioner angående den frivilliga sjukpenningförsäkringen,

nr 53, i anledning av motion angående sjukvård av patient som vistas utanför det egna landstingsområdet, och

nr 54, i anledning av motioner angående de arbetshygieniska kraven på traktorer;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av dels motioner angående lagstiftning rörande miljövård m. m. i vissa delar, dels motioner angående förorening från passagerarfartyg genom utsläpp av toalettavfall m. m.,

nr 54, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna angående tid för jakt,

nr 55, i anledning av motion om slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund,

nr 56, i anledning av motioner angående ålfisket,

nr 57, i anledning av motioner angående dels skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, dels upplåtelse av kommunal mark för statliga ändamål,

nr 59, i anledning av motioner om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd, och

nr 62, i anledning av motioner angående föreskrifterna om sotning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av motioner angående

ende dispositionen av domänverkets markfond, och

nr 34, i anledning av motion angående ersättningen för älgskada; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående användningen av RFSU:s upplysningskrift *Samspel* i skolundervisningen samt om granskningen av läromedel i sexualkunskap och av bredvidläsningsböcker i sexualundervisning.

§ 7

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 300) om redareavgift för sjöfolks pensionering, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 8

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan, motionerna:

nr 1271, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1272, av herrar *Hedlund* och *Wedén*,

nr 1273, av fru *Ryding m. fl.*, och nr 1274, av herr *Wiklund* i Härnösand; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet, motionerna: nr 1275, av herr *Bohman m. fl.*, och nr 1276, av fru *Ryding m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 9

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 5—8 november 1968 för att studera industripolitik i Frankrike.

Stockholm den 31 oktober 1968

Gösta Bohman

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.02.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 5 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 25 nästlidne oktober.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Nilsson i Stockholm, som vid kammarens sammanträde den 16 nästlidne oktober beviljats ledighet från riksdags-

göromålen tills vidare, åter intagit sin plats i kammaren den 31 oktober.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Hammarberg enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 31 nästlidne oktober—den 10 innevarande november.

Herr Hammarberg beviljades ledig-

Interpellation ang. markvinstbeskattningen vid försäljning av jordbruksfastighet
het från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 147, med förslag till lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 300) om redareavgift för sjöfolks pensionering.

§ 5

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1271—1276.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 145—147, bevillningsutskottets betänkanden nr 50, 52, 54 och 59, bankoutskottets utlåtanden nr 55 och 56, första lagutskottets utlåtanden nr 39 och 41—45, andra lagutskottets utlåtanden nr 49, 53 och 54, tredje lagutskottets utlåtanden nr 53—57, 59 och 62, jordbruksutskottets utlåtanden nr 33 och 34 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45.

§ 7

Interpellation ang. markvinstbeskattningen vid försäljning av jordbruksfastighet

Ordet lämnades på begäran till

Herr GOMÉR (cp), som yttrade:

Herr talman! Från och med den 1 januari i år gäller de nya reglerna för markvinstbeskattning, som riksdagen fattade beslut om under hösten 1967. Enligt dessa regler gäller bl. a. att säljaren vid avyttring av fastighet, vilken omfattar byggnad som i huvudsak är avsedd att användas för bostadsändamål, vid vinstberäkningen får göra avdrag med ett belopp av 3 000 kronor för varje påbörjat kalenderår före taxerings-

året som bostadsbyggnaden funnits på fastigheten, dock icke för tidigare år än år 1914. Finns på den avyttrade fastigheten mer än en bostadsbyggnad, beräknas avdraget endast för fastighetens huvudbyggnad. För att schablonen skall vara tillämplig förutsätts vidare att bostadsbyggnaden är av viss standard. För exempelvis jordbruksfastighet fordras mangårdsbyggnad eller annan likvärdig bostadsbyggnad för den kontinuerliga skötseln av fastigheten.

Bestämmelsen om det fasta tillägget innebär att den jordbrukare som säljer marken och behåller bostadsbyggnaden inte kan utnyttja tillägget genom avdrag på vinsten. Om mark och bostadsbyggnad säljs till olika köpare blir konsekvensen ofta densamma, eftersom den eventuella vinsten i de flesta fall fördelas mycket ojämnt på de båda försäljningsobjekten och avdrag kan göras endast i anslutning till bostadsbyggnaden. En skattskyldig, som driver ett jordbruk med mangårdsbyggnad och till detta köper en intilliggande fastighet med bostadshus, får enligt bestämmelserna också i fortsättningen vid försäljning göra endast ett avdrag, om fastigheterna sambrukas så att de bildar en taxeringsenhet.

Det finns risk för att de nya reglerna för markvinstbeskattning kommer att verka hämmande på rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Redan gjorda erfarenheter tyder på detta. I en del fall kringgås bestämmelserna genom försäljning av hela fastigheten och återköp av bostadsbyggnaden. Det kan inte anses vara en tillfredsställande ordning.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till en sådan ändring av bestämmelserna angående fast tillägg vid markvinstbeskattning, att deras rationaliseringshämmande effekt för jordbruksföretag undanröjs,

Interpellation ang. den framtida energiförsörjningen — Interpellation ang. åtgärder för att skapa ett differentierat näringsliv i glesbygdsområden

t. ex. genom proportionering av tillägg vid delförsäljning av fastighet?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. den framtida energiförsörjningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr LOTHIGIUS (h), som yttrade:

Herr talman! I diskussionen kring vår framtida kraftförsörjning har kärnkraftens genombrott och de nya möjligheter som därigenom erbjudits kommit att spela en allt större roll. Den stora betydelse för vår kraftförsörjning som en gång tillmätts vattenkraften har i motsvarande mån kommit i skymundan. Detta är naturligt mot bakgrunden av de mycket positiva resultat som åstadkommit av en intensiv forskning och utvecklingsverksamhet på kärnkraftens område i framför allt de stora industri-länderna.

Pågående utveckling av olika reaktortyper siktar främst mot en effektivare användning av uranbränslet. Denna forskning, som pågår utomlands, ter sig för Sverige med dess internationellt sett mycket stora urantillgångar i hög grad löftesrik. Dessutom har Sverige under de senaste femton åren gjort en förhållandevis mycket framstående insats på kärnenergiområdet och därigenom skapat förutsättningar för ett ökat internationellt utbyte från vår sida på detta område.

Enligt de beräkningar som utförts av den svenska kraftindustrins samarbetsorgan — Centrala driftledningen — kommer kärnenergin att år 1985 svara för hälften av hela elkraftenergiproduktionen i Sverige och därmed för 75 procent av det energitillskott som krävs för den närmaste femtonårsperioden. Förutom relativt snabbt sjunkande el-

kostnader skulle en sådan utveckling också innebära, att ett begränsat antal kärnkraftstationer i framtiden skulle ha kapacitet nog att producera nära dubbelt så mycket energi som dagens alla kraftstationer tillsammans.

Med sådana möjligheter för ögonen framstår den nuvarande satsningen på utbyggnad av de svenska vattenfallen som mycket tveksam. Med en bättre planering kunde våra växande behov av elkraft i stället mötas med den typ av större och mera rationella enheter, som möjliggjorts av kärnkraftens genombrott. En satsning efter dessa linjer torde ge ett mycket gott resultat från inte minst ekonomisk synpunkt och motverka sådana felinvesteringar som i framtiden kan försena utvecklingen mot en tidsenlig och effektiv kraftförsörjningspolitik. Det är dessutom uppenbart, att en sådan satsning skulle ge en från miljövärdssynpunkt mindre skadlig effekt.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Hur bedömer statsrådet utvecklingen av framtida svensk energiförsörjning?

2. Anser statsrådet, att nyinvesteringar i vattenkraftverk med hänsyn till utvecklingen inom kärnindustrin fortfarande är samhällsekonomiskt riktiga?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. åtgärder för att skapa ett differentierat näringsliv i glesbygdsområden

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (cp), som yttrade:

Herr talman! Värmland tillhör de län, som haft det särskilt bekymmersamt med arbetslöshet. I juni i år var den

Interpellation ang. åtgärder för att skapa ett differentierat näringsliv i glesbygdsområden

registrerade arbetslöshetssiffran för länet nere i 1 800 men den ökade åter till 2 200 i september. Man måste räkna med ytterligare ökning under vinterhalvåret. Därtill kommer, att det finns en betydande s. k. dold arbetslöshet i länet.

Särskilt besvärligt är sysselsättningsläget i norra Värmland. Jordbruk och skogsbruk är de dominerande näringsgrenarna, men de är i fråga om sysselsättningsmöjligheter vikande. Antalet industriföretag i norra Värmland är obetydligt. Det är uppenbart, att om sysselsättningsmöjligheterna i jordbruket och skogsbruket reduceras kraftigt utan att andra, nya arbetstillfällen erbjuds i bygden, försvinner möjligheterna att upprätthålla samhällets funktioner och en levande bygd. Detta är bakgrunden till att den planerade spånplattefabriken i Norra Ny tillmätas mycket stor vikt av bygdens befolkning.

Det bör vara självklart, att glesbygdsområden som norra Värmland måste bevaras som levande bygder. Förutsättningen härför är ett differentierat näringsliv, som kan tjäna som underlag för en så tillfredsställande service som möjligt för befolkningen. Det är angeläget att i sådana områden skapa industriföretag, som kan ge nya arbetstillfällen. Tyvärr måste man konstatera, att lokaliseringspolitikerna hittills inte givit de önskade resultaten i norra Värmland och andra sådana områden.

Otvivelaktigt är det så, att goda resultat kan vinnas för glesbygdsområdena, om man i ökad utsträckning vill ta de lokaliseringspolitiska instrumenten i anspråk. Till stor del är det en fråga om initiativ och vilja. Lokaliseringspolitikerna bör dessutom kunna förstärkas för glesbygdsområdena. Av stor betydelse bör härvid inte minst vara att främja turistnäringen. En annan viktig sak är att lokaliseringen av industrier, serviceföretag och turism samordnas med de kvarstående jordbruks- och

skogsbruksnäringarna. Detta är angeläget bl. a. för att möjligheter skall kunna skapas för upprätthållande av god natur- och miljövård. I bygder, där sysselsättningsproblemen är av så stor omfattning som i norra Värmland, bör man göra upp särskilda utvecklingsprogram med åtgärder, som siktar till att bevara en levande kulturbygd.

Med stöd av vad jag anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande fråga:

Avser regeringen att för norra Värmland och liknande glesbygdsområden vidta särskilda åtgärder i syfte att skapa ett differentierat näringsliv, som kan ge underlag för tillfredsställande service åt befolkningen och bevara en levande kulturbygd?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 145, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m., och

nr 149, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmälades följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt, motionerna:

nr 1277, av herr *Börjesson* i Falkö-
ping *m. fl.*,

nr 1278, av herr *Börjesson* i Glöm-
minge *m. fl.*,

nr 1279, av herr *Eriksson* i Bäckmora
m. fl.,

nr 1280, av herrar *Gustafson* i Göte-
borg och *Mattsson*,

nr 1281, av herrar *Magnusson* i Bo-
rås och *Lothigius*,

nr 1282, av herr *Nordgren*,

nr 1283, av herr *Nordgren m.fl.*,

nr 1284, av herr *Nordgren m.fl.*,

nr 1285, av herr *Nordgren m.fl.*,

nr 1286, av herr *Stigmarker m.fl.*,

nr 1287, av herrar *Ståhl* och *Eskel*,

nr 1288, av herr *Söderström*, och

nr 1289, av herr *Söderström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 138, med förslag till förordning
om ändrad lydelse av 4 § förordningen
den 23 november 1956 (nr 545) angå-
ende omsättningskatt å motorfordon i
vissa fall, motionen nr 1290, av herr
Nordgren m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 143, med förslag till lag an-
gående ändring i lagen den 31 mars
1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.,
motionen nr 1291, av herrar *Magnusson*
i Borås och *Lothigius*.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i sammanträde med
kommitté inom Europarådet får under-
tecknad härmed anhålla om ledighet
från riksdagsarbetet den 4, 5 och 6
november 1968.

Stockholm den 3 november 1968

Daniel Wiklund

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 13

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-
ställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Bästekille (h), till herr
statsrådet och chefen för kommunika-
tionsdepartementet angående bestäm-
melserna om parkering i T-kors,

fru *Kristensson* (h), till herr statsrå-
det och chefen för utbildningsdeparte-
mentet angående antagningen av ele-
ver vid spärrad högskoleutbildning, och

herr *Jonasson* (cp), till herr statsrå-
det och chefen för finansdepartemen-
tet angående vissa anvisningar rörande
beskattningen vid delförsäljning av fast-
ighet.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.08.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 november

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner: nr 145, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m., och

nr 149, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt, m. m.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 1277—1290; och

till bankoutskottet motionen nr 1291.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Gomér* (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående markvinstbeskattningen vid försäljning av jordbruksfastighet,

herr *Lothigius* (h), till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående den framtida energiförsörjningen, och

herr *Jonasson* (cp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att skapa ett

differentierat näringsliv i glesbygdsområden.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 4

Elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av motioner om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr *ELIASSON* i Sundborn (cp):

Herr talman! Till förevarande utskottsutlåtande har jag fogat en blank reservation, och jag vill nu med några ord motivera varför.

Sträckan Borlänge—Mora är en av de få järnvägslinjer i det s. k. affärsbanenätet som ännu inte har blivit elektrifierad. I de likalydande motionerna I: 465 och II: 584 har vi framhållit att vissa förbättringar har skett på sträckan Stockholm—Mora genom att diesellok har satts in. Därigenom slipper man lokbytet i Borlänge. Men för övriga transporter är det en olägenhet att ha dieseldrift mellan Borlänge och Mora. Jag förutsätter också att man skulle kunna utnyttja dieseltågen mera rationellt, om hela sträckan elektrifierades och vi slapp att utnyttja diesellok på sätt som nu sker.

Detta problem kommer att bli än mer accentuerat om och när virkestransporterna från Ovansiljan föres över från

Elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora

flottning till landtransport. Allt talar för att man då kommer att utnyttja järnvägen för dessa transporter, och sannolikt insättes då pendeltåg som är specialutrustade för ändamålet. Detta gör att vi nu är av den uppfattningen att det borde föreligga starka skäl för att elektrifiera bandelen Borlänge—Mora. Jag vill dessutom erinra om att de trakter det här gäller utgör ett av landets mest betydelsefulla turistområden, och det ter sig då ganska orimligt att inte ha hela bannätet elektrifierat ända upp till Ovansiljan.

SJ har nu gjort en överarbetning av elektrifieringskalkylen för sträckan, och den visar att investeringskostnaderna skulle bli ungefär 14 miljoner kronor. Man menar på SJ att det i nuvarande ränteläge kanske inte går att få en tillfredsställande räntabilitet på en sådan investering, inte ens om virkestransporterna från Ovansiljan till ostkusten kommer att ske på järnväg. På den punkten kan man självfallet inte göra någon definitiv bedömning innan frågan om virkestransporterna har färdigbehandlats mellan SJ och dess parter. Först när så skett kan man göra en ordentlig översyn av beräkningarna.

Med hänsyn till att virkestransportfrågan ännu inte är slutbehandlad har SJ i sina petita för nästkommande budgetår inte lagt fram något förslag om elektrifiering av den aktuella bandelen. Statsutskottets fjärde avdelning har hänvisat till detta och till vad som dessförinnan anförts i remissyttrandet och därmed menat, att motionerna i varje fall vid detta tillfälle inte borde föranleda någon åtgärd. Jag vill begagna detta tillfälle till att för egen del understrika angelägenheten av att SJ så snart de pågående förhandlingarna kunnat slutföras mera utförligt redovisar sitt material för riksdagen och framlägger förslag om genomförande av den av oss önskade elektrifieringen.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hem-

ställan, i den förhoppningen att frågan redan nästa år skall komma tillbaka.

Herr JONSSON (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Eliasson anförts beträffande statsutskottets utlåtande nr 145. Jag har varit med om att underteckna en motion som behandlas i förevarande utlåtande. Vi har i motionen föreslagit att medel skall anvisas till elektrifiering av bandelen Borlänge—Mora. Vi har också, såsom herr Eliasson mycket riktigt påpekade, framhållit de olägenheter som är förenade med de nuvarande förhållandena. Man måste på sträckan Stockholm—Mora stanna tågsätten i Borlänge för lokbyte för att kunna fortsätta upp till Mora. Dessa förhållanden gäller den konventionella trafiken. Det framhålles också i den utredning som SJ lägger fram att en elektrifiering av hela bandelen Mora—Stockholm skulle innebära en viss förkortning av restiden för den konventionella trafiken.

Vi har nu fått en snabbförbindelse genom dieseltåget Siljan, vilket inneburit en vinst när det gäller att snabbt komma ned till Stockholm. En elektrifiering av hela bandelen skulle emellertid innebära att även den övriga persontrafiken med de konventionella tågen skulle gå snabbare.

Vi har dessutom i motionerna framhållit att det kommer att ställas ytterligare krav på SJ i fråga om godstrafiken till följd av att flottningen, såsom det verkar, kommer att läggas ned i Dalälvarna. Virkestransporterna från Ovansiljan ned till kustområdena kommer då att läggas över på andra transportmedel. Detta kommer naturligtvis att ställa stora krav på goda vägtransporter. Jag har dock den övertygelsen att, för såvitt förhandlingarna mellan SJ och dem som skall få virket befraktat kan slutföras, en väsentlig del av virkestransporterna kommer att kunna läggas över på järnvägen.

Under sådana förhållanden skulle det

Elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora

naturligtvis innebära en fördel om man hade en kontinuerlig elektrisk drift från detta område ned till kustområdena. Vi har velat understryka detta i vår motion. Vi menar att en övergång till elektrisk drift skulle innebära så pass stora fördelar att en investering för detta ändamål vore värd sitt pris.

SJ anför i sin utredning att man med nuvarande ränteläge inte kan få en tillfredsställande förräntning på det kapital som man beräknar få lägga ned i de fasta anläggningarna. Å andra sidan menar man också att en ökning av virkes-transportvolymen i viss mån kommer att göra kalkylen gynnsammare. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen att den fortsatta undersökningen på detta område skall leda till att man får fram så pass gynnsamma kalkyler, att man anser det vara värt att göra den önskade investeringen för att få till stånd en elektrifiering av hela bansträckan mellan Stockholm och Mora.

Jag menar också att det kan ha sin betydelse från både arbetsmarknads- och lokaliseringssynpunkter att man på det sättet binder samman dessa områden i Ovansiljan med det elektrifierade bannätet i landet i övrigt. Även dessa skäl talar alltså för att man bör se positivt på denna fråga.

Herr talman! Jag vill endast uttrycka förhoppningen att den ifrågakvarande utredningen kommer att slutföras så snart som möjligt och att den leder till ett för bygden positivt beslut. Något särskilt yrkande har jag således inte.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Till de båda företrädare för de lokala intressena som talat för motionerna vill jag som utskottets talesman säga att vi mycket väl kan instämma i förhoppningen att det inte skall dröja alltför länge innan det blir räntabelt och från ekonomisk synpunkt riktigt att göra en investering av den storleksordning det här gäller. Men jag begärde ordet för att understryka att ett

affärsdrivande verk som SJ självfallet måste ha frihet — ja, rent av har skyldighet — att bedöma en investering av denna storleksordning från strikt företagsekonomiska synpunkter och i viss mån, i den utsträckning det spelar en roll, enligt samhällsekonomiska värdeeringsnormer. Var och en som studerar de aktuella siffrorna inser att avkastningen av en investering av denna storleksordning inom det aktuella området inte skulle ge samma utbyte som många andra investeringar som det återstår för SJ att göra. Under sådana förhållanden måste den nu föreslagna investeringen placeras längre ned på prioritetsskalan.

Det är viktigt att vi i riksdagen har klart för oss att de affärsdrivande verken principiellt måste ha detta utrymme för sin handlingsfrihet. Och jag är övertygad om att det är möjligt att utan riksdagsbeslut påverka ledningarna för våra affärsdrivande verk i den riktning vi önskar, därest de faktiska ekonomiska faktorerna och andra omständigheter är sådana, att det är riktigt att verkställa investeringarna. Den bedömning som görs av dem som har det ekonomiska ansvaret för och ledningen i övrigt av de affärsdrivande verken måste bli utslagsgivande.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag vill inte alls polemisera mot avdelningsordförandens redogörelse för de synpunkter som varit vägledande för avdelningens ställningstagande. Men jag vill erinra om att vid förstatligandet av de enskilda järnvägarna för 20 år sedan hade elektrifieringen av sträckan Krylbo—Borlänge verkställt. Allt var klart för en fortsättning till Rättvik och sedermera till Mora, men elektrifieringen av dessa bandelar kom aldrig till utförande, av orsaker som jag inte känner närmare till. Saken var dock på tal redan under 1950-talets första år, och SJ ställde då i utsikt en fortsättning av elektrifieringen. Om elektrifieringen av bandelarna

Slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola — Utbildningen av u-landsexperter

kommit till stånd hade investeringskostnaden blivit betydligt lägre än vad som nu redovisas, och dessutom hade driftresultatet under de gångna åren säkerligen blivit avsevärt bättre.

Det har gått troll i ord i denna fråga, och det förefaller även som om det är prestige med på något hörn. Men vi motionärer hoppas livligt att motionerna och utskottets skrivning skall ha gjort att frågan kan aktualiseras på ett sådant sätt att en snar lösning nås. Förhållandena är inte tillfredsställande i dag, och en snar omprövning av SJ-ledningens ställningstagande bör ske, så att det blir en prioritering när de nya äskandena görs.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 146, i anledning av motioner om slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Statsutskottet hemställer om avslag på motionerna I: 57 och II: 84. Motiveringen är att det förslag som väckts i dessa motioner — vilka avlämnades i januari månad i år — nu har blivit biträtt genom att Kungl. Maj:t för 19 dagar sedan ändrade skolstadgan beträffande yrkesskolor på det sätt motionärerna önskade. Följaktligen erfordras ingen åtgärd från riksdagens sida, anser utskottet. Jag kan påpeka att samma förslag framfördes motionsvägen i fjol men då blev avslaget bl. a. med hänvisning till skolöverstyrelsens avslagsyrkande.

Jag hälsar Kungl. Maj:ts beslut med tillfredsställelse och vill endast uttala en förhoppning att Kungl. Maj:t kommer att göra motsvarande ändring i skolstadgans bestämmelser beträffande grundskolan, eventuellt utan att motioner i frågan skall behöva väckas i riksdagen. Med denna förhoppning yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Utbildningen av u-landsexperter

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av motioner angående utbildningen av u-landsexperter.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag har tagit fasta på utbildningen vid Fyrisskolan i Uppsala — ett tekniskt gymnasium — av u-landsexperter på mellannivå. Jag har inte gjort det därför att jag är övertygad om att just detta sätt är det mest effektiva när det gäller att utbilda den typen av personal utan därför att jag, liksom många andra, tyckte att det verkade vara ett intressant experiment. Jag tror att det är nödvändigt att man använder litet fantasi och gör experiment på detta område.

Vi har ett stort behov av experter för u-landstjänst och också av denna typ av personal på något lägre nivå. Det är ett faktum som jag tror att alla vi som hade tillfälle att besöka Indien och Pakistan och de svenska utbildningsprojekten där blev fullständigt övertygade om. Det är alldeles klart att de ekonomiska insatser som Sverige kan göra för u-länderna — även om de blir väsentligt större än de är för närvarande, vilket de bör bli — kommer att vara

Utbildningen av u-landsexperten

marginella. Det kommer väl också våra personella insatser att vara, men jag tror att utvecklingseffekten av de personella insatserna är synnerligen stor i förhållande till de kostnader de drar och dessutom mycket viktig.

Vi gjorde också den erfarenheten att det är alldeles tydligt att man, inom just de områden där man kan använda ingenjörer, efterfrågar experter i mycket stor utsträckning. Detta gäller t. ex. yrkesutbildningen i Pakistan, telekommunikationerna och en rad andra områden. Det är alltså inte fråga om att utbilda u-landsexperten; jag håller med utskottet om att man inte kan ha någon särskild utbildningskarriär för detta ändamål. Man måste ta folk med yrkeserfarenheter från Sverige eller från de områden i u-länderna som är aktuella. Det är i stället fråga om att ovanpå den ordinarie ingenjörutbildningen lägga en kursverksamhet som innebär att eleverna får kunskaper i främmande språk och om u-ländernas förhållanden. Man skapar så att säga ett rekryteringsunderlag för framtiden — personer med teknisk utbildning som dessutom har viss inblick i tjänstgöring inom u-landsprojekt. I utbildningen vid Fyrisskolan ingick dessutom en ganska omfattande praktiktjänstgöring i u-länderna.

Vidare tog initiativet i Uppsala fasta på förhållandet att man hade ett över-skott på ingenjörer i Sverige vid den tidpunkten; jag vet inte hur det förhåller sig nu. Det innebär inte att de som blir över skall användas till u-landstjänst, utan det är de som är intresserade av en karriär i u-landstjänst eller i annan utlandstjänst som satsar på denna utbildning. En liknande utbildning finns för övrigt vid en del folkhögskolor.

SIDA och andra remissinstanser har nu menat att man inte kan ta ställning till en fortsättning av utbildningen vid Fyrisskolan utan att också se på liknande utbildningar vid andra anstalter. Det är möjligt att detta är en riktig syn-

punkt. Jag tycker att experimentet i och för sig var så intressant att det kunde ha fått fullföljas i alla fall, men det kan ligga någonting i tanken att man skall se över hela denna kompletteringsutbildning för u-landstjänst även inom andra skolformer.

Vad som däremot förefaller mig litet egendomligt i utskottets utlåtande är att man har menat att denna fråga bör föras upp på nordisk nivå, att det är Nordiska rådet som skall ta initiativet. Det rör sig här inte om att skapa något särskilt utbildningsinstitut eller någon speciell utbildningslinje, utan det gäller — som jag har sagt tidigare — att komplettera utbildning för andra syften med kunskaper om förhållandena i u-länderna och med språkkunskaper. Denna utbildning måste alltså ändå vara förlagd till de enskilda utbildningsanstalterna i de olika länderna. Det kan i och för sig vara intressant med ett sådant initiativ även i de andra nordiska länderna, men jag kan inte se att det är något alternativ till en utredning av förhållandena här i Sverige. Det är också på detta sätt SIDA har velat ha det, om jag förstätt dess remissvar rätt. DIDA säger i slutet av detta att denna fråga hör utredas men nämner inte i något sammanhang tanken att den skall utredas inom Nordiska rådets ram.

Utskottet anser sig tydligen ha försäkringar om att denna utredning ändå kommer till stånd, eftersom både SIDA och skolöverstyrelsen har uttalat sig positivt om saken. Jag är inte lika övertygad om det. Det är riktigt att SIDA har uttalat sig positivt, men av skolöverstyrelsens yttrande framgår inte alls samma positiva inställning. Därför tycks det mig kanske vara litet optimistiskt att tro att denna fråga skall bli utredd även utan direkt initiativ från riksdagen.

Det är möjligt att utskottet har tänkt sig att den skrivning som föreligger skall vara ett direktiv till skolöverstyrelsen att starta en utbildning på detta

Utbildningen av u-landsexperter

område. I så fall är det gott och väl. Om det inte är tanken, innebär utskottets skrivning, även om den förefaller att vara positiv, snarast ett sätt att begrava denna viktiga fråga i tysthet.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Med anledning av detta statsutskottsutlåtande ber jag att få göra några erinringar. Jag skall dock inte gå in på det som närmast gäller Fyrissskolan.

Da det gäller utbildning av u-landsexperter återstår förvisso ännu mycket att göra. Vi hade här i riksdagen för något mer än ett år sedan en fyrpartimotion, i vilken begärdes medel för utbildning av medicinsk-teknisk personal — den projekterade utbildningen skulle förläggas till Solviks folkhögskola — men tyvärr fick inte motionen tillräckligt stöd. Det har sedan lämnats vittnesbörd från olika håll om att denna utbildning skulle ha varit mycket värdefull. Det har visat sig, när personalen kommer ut och skall tjänstgöra inom SIDA och i missions-sammanhang som volontärer och frivilliga med mycket god vilja och god yrkesutbildning på sitt speciella område, att det i alla fall hade varit bra med en utbildning redan här i Sverige som särskilt syftat på de förhållanden som man ställs inför där ute. Bland andra har arméöverläkaren, den person som har det högsta överinseendet över medicinen på detta område, sagt att det var en mycket fin utbildning som planerades den gången.

De som reser ut har säkert satt sig in i förhållandena så långt det går, men när de står mitt i bushen eller djungeln eller i andra svåra förhållanden och skall ta hand om människorna befinns det att mycket enkla elementära saker kanske har förbigåtts. Dem hade de kunnat få reda på om det hade funnits en utbildning på detta område. Det står i motionerna att det är önskvärt att utvidga denna utbildning till andra nivåer och läroanstalter, och det är detta krav

som jag menar måste tillgodoses. I likhet med herr Ullsten är jag tveksam om huruvida denna utbildning bör ombesörjas av Nordiska rådet. Jag tycker att klämman i utlåtandet är riktig och positiv, men jag anser att utbildningen bör bedrivas i vart och ett av de nordiska länderna.

Jag avvaktar resultatet av det beslut som kommer att fattas — om det blir något resultat över huvud taget. Sedan får vi väl se om vi kan återkomma i ärendet ett annat år.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Vår erfarenhet i SIDA:s styrelse understryker och bekräftar behovet av den vidareutbildning av u-landsexperter som motionärerna begärt. Detta behöver inte med nödvändighet betyda att man satsar på en biståndskarriär. SIDA har i sitt yttrande understrukit, att man hellre skulle se att det blev en viss cirkulation, d. v. s. variation och förnyelse av insatserna, samt att det kanske inte är lämpligt att en och samma person stannar i denna karriär under hela sitt liv.

Till denna variation hör dock vad som antydes i SIDA:s yttrande, nämligen att man naturligtvis gärna skulle se att de personer som kommer till länderna har en sådan grundutbildning, att de även kan flyttas över till andra internationella arbetsinsatser än dem som Sverige självt utövar på det bilaterala planet.

Under alla omständigheter vill jag understryka vikten av att en sådan kursverksamhet kan bedrivas. Jag vill också gärna instämma i vad herr Nilsson i Agnäs yttrade nyss. Såväl han som herr Rubin, jag själv och några till har ju tidigare motionerat om en sådan utbyggnad av Solviks folkhögskola, som drives av Evangeliska fosterlandsstiftelsen, att den skulle kunna bli till hjälp, framför allt på det medicinska området, både för SIDA och missionen.

Utskottets skrivning är, såsom här

har sagts både av herr Ullsten och herr Nilsson i Agnäs, positiv. Jag beklagar emellertid att det i yrkandet inte har kommit med någon antydning om att vi i fortsättningen borde utreda och arbeta vidare på den utbildningslinje som beröres i motionen. Det är gott och väl att det står så välvilligt skrivet som det gör i utlåtandet, att vi även i fortsättningen skall följa det utbildningsbehov som föranledes av u-landsverksamheten och skapa möjligheter att tillgodose detta. Att frågan sedan skall tagas upp i Nordiska rådet må vara en sak för sig, men jag skulle gärna ha sett att vi även i själva riksdagsbeslutet hade fått in en antydning om att vi kommer att gå vidare på den utbildningsväg som antydes i motionen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Här har endast yrkats bifall till utskottets hemställan, varför det alltså inte finns någon anledning för mig att ingå i någon sorts polemik. Jag vill bara understryka att utskottet fullkomligt delar motionärernas och talarnas uppfattning om hur viktigt det är just med utbildningen av det folk vi skickar till u-länderna.

Vi har SIDA som organ för denna uppgift. SIDA uppmärksammar denna fråga, ty det är en av dess huvuduppgifter att se till att vi får fram det bästa folket. Det bör komma den vägen. Efter vad jag hört har SIDA i sina petita för nästa år mycket grundligt tagit upp just utbildningsfrågorna. Dessa kommer alltså att gå den rätta vägen. Om Fyris-skolan och Solviksskolan kan inordnas i SIDA:s utbildningsverksamhet skall detta även ske. Men vi skall inte ha privat startade aldrig så välmentade skolor. Vi är på det klara med att om vi skall nå resultat och verkligen få valuta för de resurser vi sätter in, måste åtgärderna samordnas. SIDA är det sam-

Utbildningen av u-landsexperter

ordnande organet. Detta hindrar dock inte att enskilda initiativ från olika håll kan vara av värde och bör kunna tas upp till behandling, men det får i så fall gå genom SIDA.

När det gäller hänvisningen till Nordiska rådet menade vi ingalunda att vi skulle begrava frågan i en stor utredning där. Det är självklart att utbildningen måste ske på det nationella planet och inom varje land. Men frågan är så stor och gäller oss alla i så hög grad, att man bör ta upp den även i det nordiska samarbetet, om inte annat så för att utbyta erfarenheter. Det kan också tänkas att det kan ske ett visst utbyte och en viss komplettering av utbildningen i olika länder. Denna statsutskottets hemställan föranledes av skolöverstyrelsens remissyttrande, vilket slutar med att nämna att detta borde kunna vara en fråga för Nordiska rådet. Det är alltså ingalunda fråga om något antingen — eller utan det är bara fråga om att tillvarata alla möjligheter på bästa möjliga sätt.

Herr talman! Härmed ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det är utmärkt att vi är överens om syftet d. v. s. angelägenheten av att man får fram den här utbildningen. Jag tror också att vi är överens när det gäller bedömningen av SIDA:s intresse för denna typ av utbildning, dokumenterad både av styrelseledamoten i SIDA herr Rimmerfors och av SIDA:s remissvar.

Det som jag ställt mig litet undrande till är att samtidigt som man får en positiv inställning från SIDA till en utredning av denna typ av utbildning inom den tekniska gymnasieutbildningen, inom folkhögskolan o. s. v., tycks man inom skolöverstyrelsen ha en annan uppfattning. Utan att närmare motivera det talar man där om att vi bör ha en nordisk utredning. Man får intryck av

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

att SÖ önskar skjuta hela saken ifrån sig. Denna skillnad mellan SIDA:s och skolöverstyrelsens inställning är enligt min mening ganska viktig, ty även om SIDA har intresse för denna utbildning, är det dock SÖ som skall stå för den. Det är SÖ som måste ta initiativ för att det skall bli en utbildning av ifrågavarande slag. Det är också SÖ som tagit initiativ tillsammans med arbetsmarknadsstyrelsen till experimentet på Fyrissskolan, och jag gissar att SÖ varit initiativtagare också när det gäller folkhögskolorna.

Man måste alltså ha skolmyndigheternas medverkan för att denna utbildning skall komma till stånd. Därför tycker jag att det är synd att utskottet valt att infa skolöverstyrelsens litet ointresserade ståndpunkt i stället för SIDA:s mera intresserade.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 50, med anledning av motioner angående avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

Bevillningsutskottet upptog till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 121 av herr *Lundström* och II: 165 av herr *Enskog*;

2) de likalydande motionerna I: 179 av herr *Göran Karlsson* och II: 317 av herr *Almgren*;

3) de likalydande motionerna I: 638 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* samt II: 796 av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Boo*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag beträffande avdrag

för fördrade levnadskostnader vid tjänstgöring utom bostadsorten i enlighet med vad i motionerna anförts;

4) motionen II: 828 av herr *Åkerlind*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) — med bifall till motionerna I: 638 och II: 796 — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till liberalare regler i fråga om avdrag för ökade levnadskostnader i sådana fall då skattskyldig hade sitt arbete på annan ort än den, där han hade sin bostad;

2) avslå

a) motionerna I: 121 och II: 165 samt motionen II: 828, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anförde,

b) motionerna I: 179 och II: 317.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Engkvist*, *Andersson* i Essvik, *Forsberg*, *Carlsson* i Västerås och *Carlstein* (samtliga s), vilka ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 638 och II: 796.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENKVIST (s):

Herr talman! I det föreliggande betänkandet behandlas motioner i frågor som tidigare aktualiserats i riksdagen. Beträffande samtliga dessa frågor utom en råder enighet inom utskottet, och jag skall därför inskränka mig till att kommentera den del av betänkandet varom enighet ej kunnat uppnås.

I motionerna I: 638 och II: 796 tas upp frågan om sådana fall då den skattskyldige byter anställningsort och då reglerna beträffande avdrag för ökade levnadskostnader vid dubbel bosättning enligt motionärernas mening bör liberaliseras. Utskottsmajoriteten har till-

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

styrkt utredning i enlighet med i motionerna framställt yrkande. Utskottets socialdemokratiska ledamöter har reserverat sig, och jag vill helt kort motivera vår reservation.

Vi framhåller att enligt huvudregeln kan den som tar ett arbete på annan plats än den där han är bosatt få avdrag för ökade levnadskostnader endast under förutsättning att anställningen omfattar en kortare tid — det är huvudregeln. Genom det beslut som fattades av 1963 års riksdag och den form av traktamentsbeskattning som då genomfördes har emellertid införts en ganska vidsträckt rätt till avdrag för ökade levnadskostnader i sådana fall som det nu gäller — alltså då en skattskyldig på grund av arbete bosätter sig på annan ort än den där hans familj är bosatt.

I punkt 3 i anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen heter det att »där-est det med avseende på makes förvärvsverksamhet, svårighet att anskaffa familjebostad eller annan därmed jämförlig omständighet icke skäligen kan ifrågasättas, att familjen skall avflytta till den skattskyldiges bostadsort» kan avdrag medges »för den ökning i levnadskostnaden som föranledes av den skilda bosättningen». Den bestämmelsen finns således redan införd, och vi menar därför att det knappast nu är nödvändigt att utreda frågan på nytt.

Denna bestämmelse ger också möjlighet till avdrag utan att dessa behöver verifieras. Regeln är ju den att taxeringsmyndigheterna med ledning av de traktamentsavdrag som redovisas av arbetsgivaren skall kunna bevilja avdrag för ökade levnadsomkostnader. I detta fall har arbetstagaren emellertid rätt att tillerkännas avdrag för ökade levnadsomkostnader även om traktamente inte utgått. Redan innan 1963 års regler trädde i kraft torde skattedomstolarna regelmässigt ha medgivit avdrag motsvarande sannolika kostnader utan att de skattskyldiga behövde före-

te några verifikationer. Att nu efter schablonreglernas ikraftträdande kräva verifikationer på alla utgifter strider enligt vår mening mot en av grundtan- karna i de nya bestämmelserna.

Med denna korta motivering och med hänsyn till att frågan enligt vår mening i allt väsentligt är löst ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Utskottet är, som herr Engkvist framhöll, nästan helt enigt. Anledningen därtill är att en utredning är tillsatt för att pröva traktamentsbestämmelserna. Oppositionen har tidigare ansett att det sätt varpå bestämmelserna tillämpats i enskilda företag inte varit tillfredsställande eftersom antalet dagtraktamenten skulle sättas i relation till antalet natttraktamenten. Men den frågan är nu föremål för utredning, och på den punkten är vi således överens inom utskottet.

Den reservation, som herr Engkvist talade för, behandlar emellertid en annan fråga, som på grund av de förändrade förhållanden varunder näringslivet i dag arbetar har blivit alltmer aktuell. Många människor måste i dag flytta från sin gamla bostadsort för att börja ett arbete på en annan ort, och de kanske då måste lämna ett eget hem eller något liknande. Det kan i sådana fall ur samhällets synpunkt vara fördelaktigt om vederbörande bor kvar på den gamla orten och inte behöver bryta upp. På det sättet kan man motverka en flykt från landsbygden och en uttunning av glesbygderna. Det är den frågan som motionärerna tar upp.

Vi har den uppfattningen att det ur taxeringssynpunkt varit ganska snäva gränser för rätten till avdrag för dem som har merkostnader på grund av att de måste bo på en annan ort än den där de arbetar. Utskottsmajoriteten har därför stannat för att på denna punkt tillstyrka en utredning av denna fråga, eftersom det är tvivelaktigt om just det

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

problemet kan vara föremål för den sittande utredningens arbete.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (cp):

Herr talman! I 1 § av taxeringsförelagningen föreskrivs följande beträffande taxeringsarbetet: »Därvid skall iakttagas, att taxeringarna bliva överensstämmande med skatteförelagningarna samt i möjligaste måtto likformiga och rättvisa.»

Detta är i och för sig en bra målsättning, och det är väl också självklart att denna målsättning är rättesnöret i taxeringsarbetet. Men skall förelagningen om rättvisa kunna följas krävs också att skatteförelagningar och bestämmelser är sådana, att de utgör en riktig grund för rättvisa och inte är ett hinder för att uppnå det syftet.

Den del av skatteförelagningarna, som med anledning av motioner behandlas i föreliggande betänkande från bevillningsutskottet, nämligen bestämmelserna om rätt till avdrag för fördyrade levnadskostnader vid tjänstgöring och arbete utanför hemorten, är ett viktigt avsnitt som berör många människor. Under senare år har man gjort vissa förelagningssändringar, vilka tidigare har redovisats här. Jag vill för min del gärna erkänna, att det varit förändringar till det bättre. 1963 års riksdagsbeslut beträffande schablonreglerna innebar i alla fall att man gick en bit på vägen mot bättre likställighet mellan t. ex. de tjänstemän som uppbär statliga icke taxeringsbara traktamenten och dem som inte uppbär sådana. 1967 års beslut att utsträcka dessa bestämmelser till att gälla även den privata sektorn har också skapat bättre förutsättningar härvidlag. Förhoppningen måste vara att man fullföljer detta lagstiftningsarbete dithän, att samtliga enskilda företag och därmed också de anställda i dessa företag får samma förutsättningar i detta av-

seende som statliga, kommunala och vissa andra tjänstemän nu har.

Men det finns en kategori, för vilken det ännu inte finns tillfredsställande bestämmelser om avdrag för fördyrade levnadskostnader. Jag syftar på den kategori som har sitt arbete mer kontinuerligt och under längre tid förlagt till annan plats än hemorten. Detta är en väsentlig fråga för många, och det är därför nödvändigt att vi får en generösare skattelagstiftning i berört avseende.

Herr Magnusson har redan delvis berört vad som innefattas i det motionspar som tar upp denna fråga. Jag vill bara ytterligare komplettera hans uppgifter och säga att vi bör eftersträva en reell valfrihet för den enskilde. Det är enligt mitt sätt att se inte riktigt att skatteförelagningarna på sitt sätt skall vara tvingande för den enskilde. Det blir de nämligen, om icke avdragsrätten är så utformad att man får en skälig möjlighet att t. ex. välja bostadsort. Vi känner också till alla de konsekvenser en sådan tvingande bestämmelse medför. Dessa konsekvenser är i dag uppenbara för många människor. Det förändringens samhälle, som vi nu lever i, innebär för många att de får göra upprott från tidigare bostadsorter. Vad det medför av problem i omställningshänseende både för den enskilde och för samhället har här tidigare redovisats. Jag vill också peka på de stora samhälleliga engagemang i ekonomiskt avseende som kommer in i bilden. Många gånger betyder förflyttningen från en ort med vikande befolkningstal att samhället får ta på sig stora kostnader för att om möjligt upprätthålla servicen i den orten. Det betyder också i vissa fall att realvärden bryts ned, realvärden som i framtiden inte kan nyttjas på avsett sätt. Den nya orten måste också göra nya investeringar för stora belopp, och det är alldeles uppenbart att detta ur den samlade samhällsekonomiska synvinkeln inte är en riktig utveckling.

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

Låt mig något exemplifiera den enskildes problem, ekonomiskt sett, i det här sammanhanget. Jag vill ta en inkomsttagare med 2 000 kronor i månaden och utgår från den förutsättningen att de fördyrade levnadskostnaderna belöper sig till omkring 870 kronor i månaden. Detta belopp sammanfaller med det omstationeringstraktamente som utgår till vissa statstjänstemän efter det nittioförsta dygnet. Det sammanfaller också med den schablonregel som nu finns för ett avdrag på 44 kronor; om den tillämpas under cirka 20 dagar i månaden, uppgår avdraget till ungefär detta belopp. Om vi då gör en jämförelse med en inkomsttagare som icke får något avdrag, betyder det att den inkomsttagaren för sina 2 000 kronor enligt normalskattetablell får ett skatteavdrag på 541 kronor. Därutöver skall han betala sina fördyrade levnadskostnader med i runt tal 870 kronor. Kvar för övriga levnadskostnader återstår således cirka 600 kronor. Det betyder ju en ganska ansträngd situation för den enskilde.

Om vi tar ett exempel som sammanfaller med vad vi i princip eftersträvar, nämligen att från de 2 000 kronorna den skattskyldige först skall få göra avdrag för fördyrade levnadskostnader med 870 kronor och därutöver betala skatt på resten, får han i runt tal 900 kronor kvar att leva på, och det är ju en avsevärt förbättrad situation.

Går man ännu längre och baserar förutsättningen på det tredje fallet, nämligen att en skattskyldig med 2 000 kronor i månadsinkomst skulle få 870 kronor i traktamente för fördyrade levnadskostnader ökar hans kvarstående inkomst, sedan skatten är avdragen å lönen till 1 460 kronor. Detta belyser hur olika reglerna slår.

Jag har, herr talman, med det sagda försökt ge exempel på hur angeläget det är att man löser dessa problem för de människor som under en längre tid har arbete på annan ort och som före-

drar att behålla sin tidigare bosättningsplats. Jag menar, herr talman, att det är en utomordentligt viktig uppgift att åstadkomma en generösare lagstiftning i det avseendet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ENGVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är helt överens med herr Boo om att det bör finnas en sådan rätt till avdrag som han här talat om, men så är redan fallet. Denna rätt infördes i skattebestämmelserna enligt det tillägg som gjordes 1963.

Det är möjligt att det i vissa fall kan bli svårigheter när det är fråga om en utpräglad avflyttningsort. Vi har emellertid ännu inte sett verkningarna i sådana fall, och jag skulle för min del vilja starkt ifrågasätta, om man på detta område kan ha en särslagstiftning begränsad till vissa orter.

Herr BOO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Engkvist senast yttrade vill jag bara kommentera med att säga att det är otänkbart att man kan ha på det sättet.

Jag vill därutöver säga beträffande de undantag — om man skall kalla det så — som nu finns med en generösare tillämpning av avdragsreglerna och förlängning av den kortare tid som är föreskriven, att dessa undantag tydligen förekommer ytterst sällan. Jag har i min hand handlingar i ett överklagningsärende, där det bevisligen är redovisat att den skattskyldige driver en rörelse på bostadsorten som ger en betydande del av hans sammanlagda inkomst, var till kommer att sjukdom i familjen helt enkelt kräver boende i en miljö av den tidigare bostadsortens typ. Trots detta har icke den generösare tillämpningen medgivits i detta fall.

Jag anser, herr talman, att det bör klart framgå hur en folkning av skatte- lagstiftningen skall ske. Framför allt bör vi komma dithän att det finns en

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

reell valfrihet. Den föreligger först då man överlåter till den enskilde att bedöma, om han vill ha de eller de kostnaderna för att utföra sitt arbete, varefter han självfallet blir beskattad för den överskjutande delen. Först då finns den reella valfriheten.

Herr ENGKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar vad jag tidigare har sagt att det redan finns en sådan bestämmelse. Jag tillåter mig att direkt ur anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen läsa upp följande passus ur punkt 3, som infördes efter 1963 års beslut: »Oavsett vad i nästföregående stycke sägs äger skattskyldig, som på grund av sitt arbete bosatt sig på annan ort än den där hans familj är bosatt, därest det med avseende på makes förvärvsverksamhet, svårighet att anskaffa familjebostad eller annan därmed jämförlig omständighet icke skäligen kan ifrågasättas, att familjen skall avflytta till den skattskyldiges bostadsort, åtnjuta avdrag för den ökning i levnadskostnaden som föranledes av den skilda bosättningen.»

Jag tycker att detta täcker vad det här är fråga om.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Jag har i min motion II: 828 påtalat de orättvisor som kan förekomma beträffande traktamentsavdragen. Bl. a. har jag tagit upp exemplet med byggnadsarbetare i Stockholms län som arbetar på annan ort än där de har sin bostad och som av arbetsgivaren erhåller traktamenten, för vilka de i sina deklarationer gjort avdrag enligt gällande bestämmelser för endagsförrättningar. Avdragen har godkänts av olika taxeringsnämnder i länet, men taxeringsintendenten har överklagat och prövningsnämnden har bifallit hans yrkande och i flera fall ändrat taxeringsnämndens beslut. Taxeringsintendenten har motiverat sitt avslagsyrkande med att många av dessa byggnadsarbetare

har arbetat på samma ort under så lång tid att de borde flyttat dit.

Jag tycker att detta är en egendomlig motivering, ty med den som grund kan man säga, att om en byggnadsarbetare under längre tid har arbete hos samma arbetsgivare på en viss ort skall han inte få göra det här avdraget, men om han arbetar hos en annan arbetsgivare som har arbeten på flera olika orter och kan skicka arbetare från den ena orten till den andra, får han göra avdraget. Arbetar han en kort tid hos olika arbetsgivare på annan ort än bostadsorten, kan han också få göra avdrag. Om arbetet räcker mindre tid än en månad, behöver han inte ens ta upp beloppet i deklarationen, ty om traktamentet inte överstiger 500 kronor eller avser högst 24 förrättningsdagar, föreligger inte enligt bestämmelserna någon deklarationsskyldighet.

Mot denna bakgrund kan man undra vilka motiveringarna är för de skilda bestämmelserna. Med min motion har jag åsyftat att få till stånd en ändring beträffande just de här orättvisorna. För en del år sedan framhölls att arbetaren inte hör vara någon hoppjerka, men sådana här system bidrar till att många blir det; det hela får kanske betraktas som ett led i strävandena att förverkliga den rörliga arbetsmarknad som det så ofta talas om.

Det enhälliga utskottet framhåller med anledning av min motion, att det tillsatts en utredning som fått namnet traktamentsbeskattningsutredningen, vilken har till uppgift att se över dessa saker. Detta är mycket bra i och för sig. Utskottet anser emellertid att yrkandet i motion II: 828 därmed har tillgodosetts. Jag är som sagt tacksam för att frågan skall utredas, men för alla dem som nu blir orättvist drabbade är det en klen tröst att veta att lösandet av problemet kanske uppskjuts till en oviss framtid. Därför hoppas jag att utredningen slutför sitt arbete så fort som möjligt och att resultatet le-

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

der till större rättvisa. Dessförinnan är icke mitt motionsyrkande — i motsats till vad utskottet framhållit — helt tillgodosett, ty det måste först komma ett förslag i den riktning som anges i motionen.

För övrigt saknar jag i utskottsberäkningen: »Även vid förrättningar utan ledning av bl. a. min motion och de frågor som där tagits upp. Utskottet borde ha kunnat kosta på sig sådana uttalanden, framför allt med tanke på vad som står längst ner på s. 3 i betänkandet: »Även vid förrättningar utan samband med övernattning utom hemmet (*endagsförrättningar*) föreligger en allmän rätt till avdrag.» Det är uppenbart att den rätten för närvarande inte fungerar som den skall.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Herr Engkvist sade att han var nöjd med den skatteförfattning som finns på det område vi nu diskuterar. Ja, de undantag som nu är redovisade är naturligtvis värdefulla i sig själva, men av vad jag tidigare anfört torde ha framgått att till och med tolkningarna av de undantagsbestämmelserna är ganska olika.

Vad vi motionärer har åsyftat — och det har även bevillningsutskottets majoritet förordat — är en utredning som siktar till reell och full valfrihet. Den valfriheten saknas, om man inte får göra avdrag för fördrade levnadskostnader, oberoende av tidsmässighet och övriga bedömningar som däri kan läggas.

Jag vill också understryka att om den skattskyldige finner det förenligt med sina egna och sina anhörigas intressen att bo kvar på den tidigare bostadsorten, så bör skattebestämmelserna vara så utformade att han har möjlighet att göra det utan de ekonomiska konsekvenser som detta nu kan medföra.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Engkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 107 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad.

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

Bevillningsutskottet upptog till behandling i ett sammanhang följande motioner

1) de likalydande motionerna I: 377 (jfr I: 393) av herr *Holmberg m. fl.* och II: 466 av herr *Bohman m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att motionerna, i vad de avsåge frågan om beskattning av företagens forskningskostnader och om avsättningar av medel till forskningsfonder, överlämnades till företagskatteutredningen för beaktande;

2) de likalydande motionerna I: 859 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 1116 (jfr II: 1115) av herr *Wedén m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde översyn av reglerna om avdrag för kostnader för forskning och utvecklingsarbete samt utredning och förslag till regler om skattefri avsättning till forskningsfonder.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 859 och II: 1116 och med anledning av motionerna I: 377 och II: 466 — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära översyn av reglerna om avdrag för kostnader för forskning och utvecklingsarbete samt utredning och förslag till regler om skattefri avsättning till forskningsfonder.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Engkvist*, *Andersson* i Essvik, *Forsberg*, *Carlsson* i Västerås och *Carlstein* (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 377 och II: 466,
- 2) motionerna I: 859 och II: 1116.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **CARLSTEIN** (s):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 52 behandlas två mo-

tionspar, i vilka företagens möjligheter till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader tas upp. Dessa problem har tidigare varit föremål för riksdagens behandling vid ett flertal tillfällen. När man tar del av utskottets betänkande finner man att skillnaden i uppfattning i sak inte tycks vara särskilt stor mellan utskottsmajoriteten — som denna gång består av företrädare för de borgerliga partierna — och den mening som företräds av oss socialdemokratiska reseranter. Vi är alla ense om att forsknings- och utvecklingsarbete har en avgörande betydelse för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Det har bl. a. tagit sig det uttrycket att vi genomför en mycket kraftig utbyggnad av det statliga stödet till den grundläggande forskningen och givetvis också till den högre utbildningen. Denna bedrivs ju främst för att tillgodose samhällets behov av en teknisk utveckling, men den utgör givetvis också ett betydande indirekt stöd till företagens utvecklingsmöjligheter. Även inom näringslivet bedrivs det en omfattande forskning, och den bör självfallet stimuleras och underlättas.

Det är när det gäller den formella handläggningen som uppfattningarna går isär. Motionärerna och utskottsmajoriteten önskar få en översyn av reglerna för forsknings- och utvecklingsarbete samt utredning och förslag till regler om skattefri avsättning till forskningsfonder. Vi reseranter anser att sådana avdragsmöjligheter för forskningskostnader måste betraktas som en del av det stora frågekomplex, som företagsbeskattningen utgör, och därför lämpligen bör behandlas i samband med den översyn av företagsbeskattningen i dess helhet vilken genomförs av företagskatteutredningen.

Av proposition nr 68 till årets riksdag framgår att frågan om forskningsutgifternas behandling i skattehänseende omhänderhas av företagskatteutredningen. Vi reseranter kan därför

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

inte anse att det föreligger skäl att nu hemställa om en särskild utredning.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Bland de tendenser som på senaste tiden gjort sig gällande i vårt land och som inger en viss oro märks framför allt den minskade ökningen i tillväxttakten inom produktionen. Det har också varit en minskning av investeringsviljan i näringslivet — investeringarna torde ligga mellan 1,4 och 1,5 procent under föregående års, och denna minskning torde tyvärr komma att fortsätta under återstoden av året.

Den främsta svårighet som det svenska näringslivet haft att brottas med på senare tid är det höga kostnadsläget, som gör att vår konkurrensförmåga försvagas. När det gäller att minska på kostnaderna letar man självfallet ute i näringslivet efter olika projekt, och då har det inte kunnat undvikas att man även minskat på forskningsutgifterna. Vi är väl alla, som herr Carlstein sade, överens om att forskningen har utomordentligt stor betydelse — därom står det alltså inte någon strid. Men frågan är huruvida vi i större utsträckning än som nu sker skall premiera den forskning som genomförs ute i det enskilda näringslivet. Beträffande kostnaderna för den forskning som har en direkt anknytning till produktutvecklingen föreligger otvivelaktigt redan nu avdragsrätt, men diskussionen gäller de mera långsiktiga projekten och idéutvecklingen i anslutning till dem.

Vi inom oppositionen har den uppfattningen, att det skulle vara av utomordentligt stor betydelse om man ute i näringslivet finge lägga upp forskningsfonder som kunde tas i anspråk för genomförande av olika projekt. Det finns ju positiva erfarenheter av systemet med investeringsfonder, som inne-

bär att man under goda år gör avsättningar och sedan använder medlen för investeringar under mindre goda år. Det är ett motsvarande system på forskningssidan som vi nu förordar. Möjligheter skulle alltså öppnas att göra avsättning till forskningsfonder under goda år och använda medlen när detta visar sig vara betydelsefullt.

Det är i fråga om metodiken för att angripa problemet som vi inte är alldeles överens. Reservanterna uttalar att frågan redan behandlas av företagskatteutredningen. Det är möjligt att så är förhållandet, men vi har ansett att frågan har så stor betydelse att det måste göras en särskild påstötning i saken. Utskottsmajoriteten har därför stannat för att begära en speciell utredning. Vi har naturligtvis ingenting emot att frågan behandlas av den sittande företagskatteutredningen, men utredningen bör i så fall få i uppdrag att behandla problemet med förtur.

Det är alltså närmast detta som tvisten gäller, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ställa en fråga till reservanternas talesman herr Carlstein. Dessförinnan vill jag dock konstatera att vi inom utskottet är, som herr Carlstein och utskottets vice ordförande här påpekat, överens om en hel del saker. Vi är överens om att den allt snabbare tekniska utvecklingen visar behovet av att resurserna för den tekniska forskningen ytterligare ökas. Vi är också överens om att understryka att riksdagen år 1959 enhälligt begärde en utredning om utökade möjligheter till avdrag för forskningskostnader och att utskottet och därmed riksdagen upprepade gånger har hänvisat till den framställning som riksdagen gjorde år 1959.

Men man måste fråga sig hur tålmodig riksdagen egentligen skall vara gentemot en regering som fick ett upp-

Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

drag för nio år sedan och ännu inte påbörjat det utredningsarbete riksdagen enhälligt har begärt.

Vi är dessutom överens om att det är en brist att den svenska skattelagstiftningen saknar uttryckliga bestämmelser om forskningskostnaders behandling i skattehänseende och att saken behöver utredas. Reservanternas talesman, herr Carlstein, hänvisade i sitt anförande till att dessa spörsmål handlägges av företagsskatteutredningen. Nu är min fråga till herr Carlstein: Gör de det?

Det är klart att företagsskatteutredningen enligt sina direktiv har möjlighet att behandla spörsmålen. Företagsskatteutredningen lade någon gång i somras fram ett betänkande om avskrivningsmöjligheter på byggnader som användes i rörelse o. s. v. Men därefter har denna utredning, såvitt jag vet, inte hållit något enda sammanträde, och utredningens ordförande har i ett offentligt uttalande sagt att utredningens fortsatta arbete blir beroende av finansministerns ställningstagande.

När reservanterna nu säger att saken behandlas av företagsskatteutredningen, blir alltså min fråga till herr Carlstein: Kan herr Carlstein bekräfta att så är fallet?

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Det är riktigt, som herr Gustafson i Göteborg säger, att riksdagen 1959 skrev och beställde en översyn när det gäller vissa bestämmelser, men 1960 tillsattes företagsskatteutredningen och vi har hela tiden hävdat att den nu aktuella frågan lämpligen bör behandlas vid översynen av hela problemkomplexet beträffande företagsbeskattningen. Frågan om avdrag för forskningskostnader kommer in som en naturlig del däri och måste behandlas i det stora sammanhanget.

Herr Gustafson begärde emellertid att jag skall bekräfta att så är fallet. Jag kan göra det med hänvisning till pro-

position nr 68 som riksdagen behandlade under våren. Där står det att frågor om forskningsutgifternas behandling i skattehänseende handlägges av företagsskatteutredningen och därför inte berörs i proposition nr 68.

Jag anser att det därmed är bekräftat att företagsskatteutredningen sysslar med dessa frågor, herr Gustafson.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Sedan den proposition skrevs som herr Carlstein åberopar har en hel del hänt. Ifrågavarande utrednings ordförande har offentligen förklarat att det fortsatta arbetet blir beroende av finansministerns uttalanden. Utredningen har såvitt jag vet inte haft något sammanträde och det har inte meddelats att den kommer att ta upp dessa frågor.

En sak är alltså fullständigt klar: Frågan om forskningskostnaders behandling i skattehänseende har hittills icke diskuterats av företagsskatteutredningen. Företagsskatteutredningens ordförande har sagt att det framtida arbetet i viss mån blir beroende av finansministerns ställningstagande. Följaktligen har vi inga garantier för att de frågor som vi alla är överens om skall utredas verkligen blir utredda.

Är det då inte säkrast, herr talman, att följa utskottsmajoritetens förslag, som innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en översyn av dessa problem? Då får vi garantier för att dessa frågor blir föremål för den utredning som hela kammaren är ense om att de borde bli.

Det är därför, herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet besvarad. Herr Carlstein begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 107 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 9

Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 54, med anledning av motioner angående beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet.

I de likalydande motionerna I: 653 av herrar *Wikberg* och *Fälldin* samt II: 810 av herr *Larsson* i Norderön m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte anta i motionerna framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 4 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen, innebärande sådan ändring av

kommunalskattelagen, att vid tillköp av skogsfastighet eller del av sådan fastighet avdrag för värdeminskning av skog under vissa förutsättningar skulle få beräknas särskilt för den tillköpta fastigheten eller fastighetsdelen utan beaktande av förhållandena på den tidigare innehavda fastigheten.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 653 och II: 810 anta i utskottets hemställan intaget förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 4 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), innebärande vissa ändringar och förenklingar av den i motionerna föreslagna lydelsen;

2) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 653 och II: 810 i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Engkvist*, *Andersson* i Essvik, *Forsberg*, *Carlsson* i Västerås och *Carlstein* (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 653 och II: 810.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Vid inkomstbeskattningen gäller bl. a., att ett komplex av jordbruksfastigheter, som i ekonomiskt hänseende utgör en förvaltningsenhet, skall anses utgöra en förvärvskälla. En följd härav är att inkomster och utgifter för de olika jordbruksfastigheterna som drives i sambruk redovisas gemensamt på en jordbruksbilaga; så ock avdragen för värdeminskning av skog.

Motionärerna har aktualiserat ett fall, där ägaren av en skogsfastighet hade avsett att delvis finansiera anskaffandet av en intilliggande skogsfastighet

Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet genom avverkningar på den sistnämnda fastigheten. Han hade därvid räknat med att värdeminskningens avdraget enbart skulle påföras den tillköpta fastigheten. I en framställning till riksskattenämnden om förhandsbesked i ärendet hade köparen i fyra punkter begärt att få veta, vilka förhållanden på den tillköpta fastigheten som skulle läggas till grund vid beräkningen av värdeminskningens avdraget. Riksskattenämnden har i sitt förhandsbesked sagt, att nämnden, oavsett om jordbrukaren förvärvar hela fastigheten eller en del därav, finner omständigheterna vara sådana, att den nyförvärvade fastigheten samt de redan tidigare ägda fastigheterna måste anses utgöra *en* förvärvskälla. Redovisningsavdraget kommer följaktligen att bestämmas av de skogliga förhållandena på de båda fastigheterna.

I ett utslag den 9 maj 1967 har regeringsrätten ej funnit skäl att göra ändring i förhandsbeskedet.

Vi är inom bevillningsutskottet medvetna om att regeringsrättens ställningstagande i saken har medfört vissa svårigheter för de skattskyldiga samt för de myndigheter som handlägger frågor om jordbrukets yttre rationalisering. Meningarna har varit delade även inom utskottet om det berättigade i motionärernas yrkande. De åtgärder som hittills vidtagits i rationaliseringssyfte för jordbruket har inte alltid lett till önskat resultat. Ett bifall till motionen skulle dessutom innebära avsevärda avsteg från allmänna principer för inkomsttaxeringen. I ett avseende förmodar jag dock att utskottet är enhälligt, nämligen i uppfattningen att saken är mycket komplicerad.

Utskottet har vidare erfarit att spörsmålet har uppmärksamrats av skogsskattekommittén, vilken beräknas vara färdig med sitt uppdrag vid årsskiftet 1968—1969. Reservanterna har därför ansett det vara klokt och lämpligt att avvakta resultatet av kommitténs arbete innan definitiv ställning togs till

motionärernas lagstiftningsyrkande i denna besvärliga fråga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik har mycket noggrant redogjort för bakgrunden till att denna fråga förts fram till riksdagen, varför jag inte behöver trötta kammarens ledamöter med den saken.

Det är av stor betydelse att en rationalisering sker på skogsbruksområdet. Därför har det blivit ganska vanligt att en jordbrukare köper in en gård som ligger vid sidan av hans egen för att på det viset utöka sitt skogsinnehav, varigenom han får en mera rationell drift.

Praxis har blivit att vederbörande inte behövt slå ihop inkomsterna. Det värdeminskningens avdrag för skog som uppkommer vid försäljning från den nyinköpta gården kunde han räkna för sig, och han behövde alltså inte därvidlag ta hänsyn till det tidigare skogsinnehavet.

Det regeringsrättsutslag som nu kommit innebär därför en överraskning. Det har tolkat bestämmelserna på ett annat sätt än som tidigare tillämpats. Utskottsmajoriteten har därför menat att det är nödvändigt att omedelbart försöka rätta till detta förhållande utan att avvakta att skogsskattekommitténs resultat föreligger. Men här föreslås egentligen ingenting annat än att man i lag fastställer vad som varit praxis under lång tid och som även visat sig vara till nytta.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Söderström (h).

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag skulle i grova drag

Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

kunna instämman i vad herr Magnusson i Borås här har anfört. I föreliggande utskottsbetänkande hemställs om en sådan ändring av kommunalskattelagen, att vid inköp av skogsfastighet eller del av sådan avdrag för värdeminskning av skog under vissa förutsättningar skall få beräknas särskilt för den tillköpta fastigheten eller fastighetsdelen utan beaktande av förhållandena på den tidigare innehavda fastigheten.

Enligt regeringsrättens ställningstagande, för vilket herr Andersson i Essvik tidigare har redogjort, har det fastställts att värdeminskningens avdraget för skog inte får beräknas enbart på den tillköpta delen utan att detta skall slås ut även på det skogsmarksinnehav som tidigare tillhört hemmanet.

Detta regeringsrättens utslag har väckt en viss förvåning inte bara hos den som i kompletteringsssyfte önskar förvärva skog utan jämväl hos vissa skattemyndigheter. De skattemässiga svårigheter som härmed uppkommer har visat sig innebära betydande hinder för den rationaliseringsverksamhet som bedrivs från lantbruksnämndernas sida. Det kanske också bör understrykas att det inte är de större jord- och skogsägarna som drabbas av dessa snäva skatteberäkningsbestämmelser, utan det blir givetvis de ofullständiga hemman, som från lantbruksnämndens och lantbruksstyrelsens sida bedömes bära kompletteras, som drabbas i detta sammanhang. Med beaktande av de mindre och medelstora hemmansinnehavarna bör således här angivna värdeminskningens regler med det snaraste ändras enligt utskottets förslag.

Det är dessa synpunkter som legat till grund för utskottets bedömning av denna fråga, och jag ber, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Öh-vall* (fp).

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Anledningen till att de motioner väckts som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 54 är det utslag i regeringsrätten i föl som redan nämnts i denna debatt. Det innebär att en skogsfastighet som inköpts för komplettering inte får behandlas som en fristående enhet när man räknar fram det i taxeringssammanhang avdragsgilla beloppet för värdeminskning vid avverkningar. I stället skall kompletteringsfastigheten och köparens tidigare innehavda fastighet räknas som en enhet. När köparen avverkar skog på den nya fastigheten påverkas alltså värdeminskningens avdraget även av ingångsvärdet och virkesförrådets storlek på det gamla fastighetsinnehavet.

Även om regeringsrättens utslag kan sägas ha stöd i den nuvarande lagtexten har man allmänt tolkat det som ett avsteg från gällande praxis. För att skapa klarhet och få fram så ändamålsenliga regler som möjligt har vi motionärer föreslagit ett tillägg till lagtexten vari tidigare gällande praxis slås fast.

Frågan har betydelse främst från rationaliseringssynpunkt. Skulle taxeringsintendenterna i framtiden anse sig bundna av regeringsrättens utslag får man räkna med en kraftigt negativ effekt på skogsrationiseringen. Stora praktiska svårigheter kommer att uppstå för de skattskyldiga och inte minst för myndigheterna. Skogsägare som ämnat förvärva tillskottsskog kommer att få mycket svårt att överblicka vilka skattekonsekvenser köpet för med sig. Man får därför räkna med att de av ren försiktighet avstår från köp även om sådana skulle vara mycket lämpliga från struktursynpunkt. I många fall kommer naturligtvis också möjligheten att finansiera tilltänkta kompletteringsköp att försvåras. Direkt besvärligt blir läget för åtskilliga skogsägare som genomförde kompletteringar under åren 1966 och 1967 mot bakgrund av då rådande skattepraxis.

Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

Utskottet har tagit fasta på rationaliseringsaspekterna och tillstyrkt motionerna. En återgång till tidigare praxis skulle innebära väsentliga förenklingar vid taxeringen och ökade möjligheter för enskilda skogsägare att finansiera tillskottsköp. Får nuvarande regler stå kvar riskerar man däremot ett allvarligt avbräck i rationaliseringsverksamheten. Det är alltså först och främst de praktiska problem som uppstår om man inte återgår till tidigare praxis, som bör få fälla utslaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Syftet med motionerna är att genom lagstiftning åstadkomma högre värdeminskningsavdrag för skog. Efter regeringsrättens utslag har tidigare praxis ändrats. Socialdemokraterna inom utskottet har ställt sig positivt avvaktande till motionernas yrkanden. I vår reservation säger vi att vi vill avvakta resultatet av den utredning som pågår och som väntas ha slutfört sitt arbete vid årsskiftet, innan vi vill ta ställning till denna komplicerade fråga.

Det finns flera frågeställningar i detta sammanhang: Hur påverkas själva taxeringsförfarandet? Vill riksdagen medverka till en skattelagstiftning som innebär att man via denna lämnar bidrag till rationalisering av skogsbruket, vilket ju blir följderna om bevillningsutskottets förslag bifalles? Vi har alltså inte sagt bestämt nej till förslaget, men vi vill ha frågorna mer belysta innan vi tar ställning till dem. Jag tycker också att de som företräder utskottets uppfattning vid närmare eftertanke borde ha kommit till samma mening.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Andersson i Essvik sade att detta är en mycket komplicerad fråga. Men

utskottet har ju lämnat anvisning om hur man skulle kunna lösa frågan på ett vettigt och riktigt sätt.

Man kommer inte ifrån att som situationen i dag är, så är det nästan omöjligt att på vettiga ekonomiska grunder köpa ihop skog på det sätt som regering och riksdag önskar för att därigenom få fram större brukningsenheter. Detta utgör en hämsko på hela rationaliseringsutvecklingen. Det borde vara riksdagens uppgift att se till att man stimulerar till de åtgärder som man själv fattat beslut om.

Därtill kommer det sjunkande rånettovärdet i våra skogar. Det ser ut som det funnes en allt starkare vilja hos lantbrukare och andra skogsägare att just mot bakgrunden av den ekonomiska situation på skogsområdet, som vi befinner oss i, göra dessa stödköp för att skapa möjligheter till rationalisering.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Essvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m.fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 96 ja och 105 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 10

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 59, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Förstatligande av krigsmaterielindustri

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 55, i anledning av motion om förstatligande av krigsmaterielindustri.

I motionen II: 604 av herr *Jansson m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle föreslå att en utredning tillsattes i syfte att framlägga förslag om överförande av privatägd krigsmaterielproduktion i statlig ägo.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionen II: 604.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Förstatligande av krigsmaterielindustri

Herr THUNBORG (vpk):

Herr talman! I motionen II: 604 hemställas om en utredning i syfte att framlägga förslag om att till staten överföra den privatägda krigsmaterielproduktionen. Bankoutskottet föreslår riksdagen att avslå motionen och gör detta med exakt samma motivering som i december 1966, då riksdagen senast behandlade en motion med samma yrkande. I utlåtandet nr 55 hänvisar utskottet till de yttranden som vid nämnda tillfälle hade inhämtats från försvarets fabriksverk, Sveriges industriförbund och Landsorganisationen.

Jag vet inte, herr talman, hur brukligt det är att använda remissvar flera gånger. Jag har haft den uppfattningen att remissvaren hade en viss likhet med engångsglaset, men eftersom bankoutskottet finner remissvaren användbara även i år, tillåter jag mig att ägna några minuter åt desamma.

Vad gäller yttrandet från Sveriges industriförbund skulle jag vilja ställa följande fråga: Kan man över huvud taget tänka sig att Industriförbundet skulle ställa sig positivt till ett förstatligande av något slag av privatägd produktion? Svaret är givet — det kan man naturligtvis inte tänka sig. Enligt min mening kan därför Industriförbundets synpunkter på den här frågan saklöst lämnas därhän.

Landsorganisationen har, såvitt jag förstår, i första hand anfört formella skäl för sitt ställningstagande, nämligen att innan frågan om de statliga företagens organisatoriska samordning lösts, någon speciell sektor inte borde lösryckas ur problemkomplexet. Jag tolkar inte detta över två år gamla remissvar som ett avståndstagande från motionens syfte i och för sig.

Vad beträffar den först nämnda remissinstansen, försvarets fabriksverk, ifrågasätter jag starkt, om det inte hade varit på sin plats att inhämta årsfärska synpunkter därifrån. Det är mot bakgrunden av detta statliga företags ut-

Förstatligande av krigsmaterielindustrin

veckling under de senaste två åren som jag ifrågasätter detta.

Den företagsredovisning som finns i finansdepartementets publikation Statliga företag visar en påtaglig expansion för verkets vidkommande. Låt mig bara anföra några siffror. Omsättningen ökades ifrån 205,3 miljoner kronor räkenskapsåret 1965/66 till 336,4 miljoner kronor 1967/68. Produktionen av krigsmateriel ökade under samma period från 125 till 228 miljoner kronor. Enligt samma källa tillverkar försvarets fabriksverk för närvarande finkalibriga vapen och ammunition, 74 mm pansarvärnsvapen miniman, 84 mm granatgevär Carl Gustaf med ammunition, delar till 9 cm pansarvärnssystem, ammunition och ammunitionselement till granatkastare och artilleripjäser, stridsdelar och krutrakettmotorer till robotar, torpeder, pyroteknisk materiel samt uniformer. Den 1 juli i fjol uppgick centrala flygverkstaden i Arboga i fabriksverket.

När man tar del av denna redovisning och även uppmärksammar det faktum att verket till staten inlevererat 16,3 miljoner de senaste två åren, frågar man sig vad det kan finnas för sakliga skäl att inte utreda, huruvida det ur svenska folkets synpunkt är riktigast att staten övertar hela krigsmaterielproduktionen, eftersom folkmajoriteten ju än så länge anser att vi skall ha en krigsmakt.

Herr talman! Jag söker undvika en upprepning av de argument som min partikamrat Axel Jansson anförde den 7 december 1966. På en punkt tvingas jag emellertid att tänga en upprepning. Emot utskottets påstående om att »inget framkommit som antydde att svenska företag gjort oskäligen vinster vid leveranser till det svenska försvaret» redogjorde herr Jansson för vinsterna för de båda storleverantörerna SAAB och Bofors.

Även i utlåtandet nr 55 hävdar bankoutskottet att några oskäligen vinster

inte förekommit. Nu är, herr talman, »oskäligen vinster» ett mycket tänjbart och svärdefinierbart begrepp men jag anser det både orimligt och onödigt att kupongklippare skall kamma hem vinster över huvud taget på landets behov av krigsmateriel. Det är ju vad de gör i ökad grad. 1966 fick aktieägarna i SAAB 11,6 miljoner i utdelning, 1967 12,9 miljoner. Då hade man ändå ökat investeringsfonden från 28 till 46,8 miljoner kronor. En utdelning av 10 procent på aktiekapitalet kan väl inte precis kallas för småpotatis.

Beträffande Bofors skriver Affärsvärlden Finanstidningen följande i nr 16—17 för i år i ingressen till sina bokslutskommentarer följande:

»Åren 1964—66 karakteriserades för Bofors del av en uppladdning för en kommande faktureringsökning framför allt inom den militära sektorn. Visserligen steg omsättningen även under dessa år, mera påtagligt dock först under 1966. I fjol utlöstes emellertid denna uppladdning i en förhållandevis markant ökning av faktureringen, som drog sig uppåt med nära 20 %. Detta innebär samtidigt att fjolårets omsättning hamnade på en nivå, som med 30 % överstiger den som nåddes under 1965. Till alldeles övervägande del faller uppgången under dessa båda år på den militära sektorn, som ökat med 70 % under tvåårsperioden. Den under första hälften av 1960-talet stadigt växande andelen av civila produkter har därmed pressats tillbaka från 62 % av moderbolagets omsättning till jämnt hälften i fjol. För innevarande år kommer denna siffra troligen att sjunka ytterligare, då bolaget räknar med en fortsatt stark faktureringsstillväxt inom militärsektorn.»

Herr talman! Eftersom jag icke kan finna, att landets och aktieägarnas intressen på någon punkt sammanfaller, ber jag att få yrka bifall till motion nr II: 604.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att problematiken kring krigsmaterielindustrin är förtjänt av allra största uppmärksamhet. Att också de svenska förhållandena kommer under diskussion är utmärkt. Diskussionen bör kunna klarläggas under vilka villkor krigsmaterielindustrin arbetar här i landet. De villkoren skiljer sig på avgörande punkter från dem som gäller för annan industri. För att i Sverige få tillverka krigsmateriel krävs tillstånd av Kungl. Maj:t. En särskild myndighet, krigsmaterielinspektionen i handelsdepartementet, övervakar att bestämmelserna efterlevs. I fråga om försäljning av de tillverkade produkterna är också villkoren andra för krigsmateriel än för övriga produkter. På hemmamarknaden förekommer av naturliga skäl bara en köpare, staten, och på exportmarknaden kan inga försäljningar komma till stånd utan särskilt tillstånd av statliga myndigheter. Personligen vill jag deklarera att jag, fastän jag tillhör en politisk meningsriktning som inte i onödan förordar restriktioner, anser att det är alldeles riktigt att det allmänna har den kontroll över krigsmaterielindustrin på tillverknings- och försäljningssidan som här har redovisats. Jag tror också att de flesta här i landet anser den nuvarande kontrollen bra.

Men kommunisterna vill gå längre. De siktar till att få hela krigsmaterielproduktionen överförd i statlig ägo. Det kravet tror jag inte är allmänt omfattat. Ett besked härom är att kommunisterna när de tidigare har aktualiserat samma förslag — det var senast för två år sedan — inte lyckades övertyga någon utanför sin egen krets om att det skulle vara något att vinna på förslaget. Motionen återkommer nu i stort sett ordagrant överensstämmande med den som avlogs för två år sedan. Motargumenten kan därför bli desamma, och herr Thunborg behöver inte bli förvå-

Förstatligande av krigsmaterielindustrin

nad över att remissvaren används flera gånger — de står sig bra även nu. Liksom motionärerna har begagnat saxen har också utskottet gjort det och återvänder nu med samma motargument som för två år sedan tillvann sig kammarens gillande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THUNBORG (vpk):

Herr talman! I mitt tidigare anförande tog jag inte med vad jag kanske borde ha berört, nämligen den allmänna politiska risk som ligger i att man låter krigsmaterielindustrins åtgärder till så stor del avgöras i bolagens styrelserum. Herr Regnéll har emellertid hävdad den meningen att alla — med undantag för kommunisterna — är överens om den nuvarande ordningen. Detta tror jag är att gå för långt. Några som inte är överens, herr Regnéll, är nämligen tillverkarna av krigsmateriel. I samma nummer — nr 16—17 — av Affärsvärlden Finanstidningen, varur jag nyss citerade uppgifter om bokslutet för Bofors, klagar dessa tillverkare bitert över de restriktiva exportbestämmelserna. Jag tycker, herr talman, att man också skall ha detta i minnet. Ty även om det finns en majoritet i riksdagens kamrar som är för den nuvarande ordningen är tillverkarna det icke. Dessa ser naturligtvis i liberalare exportbestämmelser möjligheter till ännu större vinster än de jag nyss nämnde.

Herr Regnéll säger vidare att vi skall återkomma till denna fråga. Ja, den kommer igen, till dess att den löses på ett sätt som ligger i anslutning till vad motionärerna har påyrkat. Ty det förhållandet att — som jag tidigare sade — kupongklippare skall göra sig accelererade vinster på Sveriges behov av krigsmateriel framstår för flertalet människor utanför detta hus som en orättvisa. Skattebetalarna och medborgarna

Förstatligande av krigsmaterielindustrin

kommer icke hur länge som helst att finna sig i detta. Herr Regnéll kan därför vara övertygad om att det i dag inte är sista gången som denna fråga aktualiseras.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Thunborg inledde sitt anförande med att förklara att han nu skulle ta upp något som han inte berört i sitt första yttrande, och jag förstår nästan att han inte kom in på denna fråga då. Hans anförande då var väl genomtänkt och disponerat, men en replik är kanske inte alltid lika väl genomtänkt.

Det är så, att tillverkningen av krigsmateriel inte kan bestämmas — som herr Thunborg uttryckte det — i bolagens styrelserum. Där måste man ha klart för sig vilken krigsmateriel som efterfrågas av den statliga köparen i vårt land och vilken krigsmateriel som kommer att godkännas för export till andra länder. Om man bedriver tillverkning av annan krigsmateriel — alltså sådan som varken kan säljas hemma eller gå på export — gör man en dumhet. Då skadar man sina vinstintressen, vilka ju herr Thunborg menar att man omhuldar i alla andra sammanhang.

Jag skall också ta fram några siffror, fastän det måhända inte är så särdeles sympatiskt att diskutera enskilda företags angelägenheter. Herr Thunborg talar om Bofors som ett praktexempel på hur kupongklipparna skor sig på de svenska skattebetalarnas bekostnad. I dag kostar en aktie i Bofors omkring 115 kronor medan samma aktie för några år sedan kostade ungefär 200 kronor. De som legat på sina aktier har alltså sett dem gå ned till nära nog halva det värde som de tidigare hade. De som förvärvade dessa aktier i ett prisläge på omkring 200 kronor får då som nu 8 kronors utdelning per aktie. De har alltså fått 4 procents ränta på de

pengar de satsade när de köpte in sina aktier under de förhållanden jag angivit. Sedan skall de betala inkomstskatt på detta till staten. Det är inte särskilt mycket kvar för dessa »kapitalister», som herr Thunborg menar är så samhällsfarliga. Det är väl tvärtom nyttigt med en konkurrens mellan det allmänna, d. v. s. försvarets fabriksverk, vilket — såsom herr Thunborg mycket riktigt redovisat — har expanderat kraftigt, och de privatägda krigsmaterielindustrierna.

Herr THUNBORG (vpk):

Herr talman! Jag vet inte riktigt vad ett värdeomdöme om min replikkonst har med denna fråga att göra. Jag avstår från att göra något sådant beträffande utskottsordföranden — det vore förmätet av mig som är ny i denna kammare. Men om det nu förhåller sig på det sättet, herr Regnéll, att det är staten som bestämmer det mesta om vad som skall tillverkas, om seriernas längd etc., varför då inte bifalla vår motion, där vi begär en utredning om möjligheterna att låta staten överta också det som återstår på detta område.

Låt mig i detta sammanhang ge herr Regnéll ett litet blygsamt uppslag, eftersom herr Regnéll har apostroferat aktiekurserna i AB Bofors. Jag känner till en post som förmodligen är till salu, nämligen Röda korsets innehav av aktier i detta bolag. Det vore väl lämpligt att överväga, om inte samhället rätteligen borde överta denna post och på detta sätt få ett större inflytande.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 604; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Turistnäringen

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande nr 56, i anledning av motioner angående turistnäringen.

Sedan utskottets hemställen föredragets anförde

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! I förevarande utlåtande från bankoutsrottet behandlas ett motionspar, bakom vilket står fröken Wetterström, jag själv m. fl., och i vilket turistnäringens betydelse för den svenska handelsbalansen tas upp. I årets finansplan framhölls angelägenheten av att bevara jämvikten i bytesbalansen bl. a. genom att »dämpa det generella efterfrågetrycket». I detta sammanhang är det enligt min mening angeläget att uppmärksamma turistnettots inverkan på bytesbalansen.

Turistnettot som 1961 utgjorde minus 192 miljoner kronor har under hela 1960-talet ständigt försämrats. År 1967 uppgick nettot till minus 920 miljoner, och det beräknas enligt utskottet i år komma att uppgå till minus 1 100 miljoner kronor. Av dessa siffror framgår turismens betydelse från valutasynpunkt, och det synes mig nödvändigt att söka påverka turistbalansen i positiv riktning. Detta var också syftet med motionen.

De åtgärder vi motionärer i första hand tänkte på var dels att söka stimulera svenskarna att i större utsträckning resa i och förlägga sina semestrar inom vårt eget vackra land, dels att få en ökad ström av turister till Sverige. Jag tror också, herr talman, att det vore lämpligt om vi riksdagsledamöter föregick med gott exempel och begränsade våra utlandsresor såväl i riksdagens och utskottets som i egen regi.

Förutom att turismen inverkar på bytesbalansen har den som näringsgren betydelse för sysselsättningen och konsumtionen inom landet, inte minst i exempelvis Norrland, i Dalarna, i Värm-

land och på Gotland. Enligt min mening finns det all anledning att i nuvarande arbetsmarknads- och konjunkturläge understryka detta, och det är mot den bakgrunden vi i motionen föreslagit en utredning i syfte att få fram underlag till åtgärder som kan bryta den negativa utvecklingen av turistbalansen.

Svenska turisttrafikförbundet har också i sitt remissvar sammanfattningsvis meddelat, att förbundet delar tankegångarna i motionerna att olika åtgärder behövs för att i den rådande situationen aktivera svensk turistnäring. Vidare säger Turisttrafikförbundet att man med tillfredsställelse hälsar en allmän utredning.

Utskottet betonar i sin tur att en ändring av turistnettot i positiv riktning inte framstår som något självständigt mål men kan vara ett naturligt och i vissa lägen ofrånkomligt inslag i strävan efter bevarad jämvikt i bytesbalansen. Utskottet säger vidare att goda skäl av både ekonomisk och annan natur anföres av motionärerna i syfte att öka omsättningen inom den svenska turistnäringen och kan i väsentliga avseenden ansluta sig till de synpunkter som anförts av motionärerna. Därefter redovisar utskottet redan nu pågående åtgärder i detta syfte och anser att det för närvarande inte är aktuellt med en särskild utredning, då utredningsarbetet på detta område redan nu framstår som en väsentlig uppgift för existerande samordningsorgan.

Herr talman! Med en så klar och positiv skrivning från utskottets sida har jag inget yrkande. Jag har med mitt inlägg velat betona angelägenheten av detta ärende och önskvärldheten av att de av utskottet angivna samordningsorganen snabbt slutför sig förelagda uppgifter i syfte att öka turismen och semesterresorna inom landet.

I detta anförande instämde herr *Nilsson* i Agnäs (h).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 13

Vidgad befogenhet för vigselförrättare
inom annat trossamfund än svenska
kyrkan

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan.

I motionen II: 24 av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Nilsson* i Agnäs hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av giftermålsbalken att kristet trossamfund skulle få förrätta vigsel under förutsättning att en av de trolovade tillhörde något kristet trossamfund och att båda vore svenska medborgare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 24, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Arvidson* (h), *Ernulf* (fp), *Lidgard* (h), *Gustafsson* i Borås (fp), *Wiklund* i Stockholm (fp) och *Fridolfsson* i Stockholm (h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motion, II: 24, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag skall villigt erkänna att den fråga som nu på nytt behandlas i riksdagen inte är av så stort format. Men jag kan å andra sidan inte komma ifrån att den nu rådande ordningen enligt min mening orsakar en hel del onödigt trassel. Motionsyrkandet är mycket rimligt. Det framhålles även i reservationen och yrkandet borde, tycker jag, i generositetens namn kunna bifallas.

Jag anser att denna fråga i viss mån

gäller fri- och rättigheter i det svenska samhället. Bakom en rent praktisk fråga står alltså en som är av mer principiell natur. Därför är frågan också engagerande. Tillhörighetsbegreppet vad beträffar församling enligt nuvarande ordning överdimensioneras en hel del, medan friheten sätts på svält. Man kan säga att nutidens självständiga människor inte ser på tillhörigheten på riktigt samma sätt som äldre generationer. Många känner sig höra hemma i en kristen tradition utan att med sitt namn spika tillhörigheten i en matrikel. Många deltar i en församlings arbete, gudstjänster och andeliv utan att verifiera detta i böcker. Jag anser därför att vi bör tillämpa denna vidare syn på tillhörigheten även när det gäller att bedöma frågan om vigsel.

Det är ett glädjande faktum, som vi påpekar i reservationen, att de kristna samfundet i dagens Sverige står varandra närmare än förr i många hänseenden, i varje fall när det gäller frågor av den art det nu är fråga om.

Billighetsskäl talar för att låta människor i ett fall som detta fritt få välja den vigselförrättare de vill ha. Det borde gälla präster såväl i svenska kyrkan som i de fria samfundet. Jag betraktar det som något självklart att människor skall ha rätt att vid ett av livets högtidligaste tillfällen vända sig till den person de vill med begäran att han skall tjäna dem vid deras vigsel. Som lagen nu är måste pastor i vissa fall avböja en sådan begäran och anföra att han inte kan, inte har rätt att förrätta vigsel, eftersom kontrahenterna inte tillhör hans kyrka. Som lagen nu är gäller samma svarigheter såväl präster i svenska kyrkan som pastorer i fria samfund. Jag har själv, herr talman, befunnit mig i denna situation och jag har känt det både tråkigt och en smula genant att behöva neka.

Till de omistliga värden som vi alla betraktar som väsentliga i ett demokratiskt samhälle hör enligt min uppfattning just valfriheten. Vill man göra

Vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan

begränsningar av denna måste de motiveras med att gemenskapslivet i stort skulle ta skada. Det kan man inte säga i ett fall som detta.

Vad gäller egentligen saken? Ingenting annat än att vi yrkar på en sådan ändring av reglerna att vigsel av svenska medborgare skall få förrättas inom kristet trossamfund så snart en av de trolovade tillhör något sådant samfund. Vi avser såväl svenska kyrkan som de fria samfunden. Enligt nuvarande regler får inte en präst viga människor som utträtt ur kyrkan, även om de är aldrig så kristna. Ett utträde behöver inte alltid tyda på en negativ inställning till kristen tro. Det kan finnas andra motiveringar. En frikyrkopastor får inte viga folk som tillhör ett annat frikyrkosamfund. Det normala är väl att den som vill ha vigsel inom ett kristet samfund tar ställning just genom tillhörigheten, men jag kan, herr talman, omöjligt anse att tillhörighet är synonym med ett namn i en matrikel. I så fall är tillhörighetsbegreppet för snävt. Kan man rimligen säga att det är som det bör vara när en pastor i Svenska missionsförbundet, som blir anmodad att viga t. ex. en baptist, eller tvärtom, måste säga att det inte går utan att vederbörande får gå till ett annat samfund? Jag kan inte inse att detta är riktigt. Sakligt sett är den nuvarande ordningen inte hållbar, även om den är formellt kallt korrekt — det är den givetvis.

Även om denna fråga är liten, är den nuvarande ordningen i de fall där den blir aktuell enligt min uppfattning inte värdig en demokrati. Min mening — och även motionärernas och reservanternas — är denna: Låt vederbörande själva få avgöra hur de vill ha det vid vigseln! Ingen lider skada av det, varken person eller samhälle. De som fått vigselrätten ryktar nog sitt värv med ansvar, och vi får en del smärre irritationer mindre.

Utskottet hänvisar till utredningar

och remissbehandlings- och utredningar. Det kan man alltid göra, men de sakkunniga, som Kungl. Maj:t tillsatte i juni i år för fortsatt utredning av gestaltningen av förhållandet mellan staten och svenska kyrkan, skall enligt direktiven inte ta upp frågan om vigsel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Berglund* (fp).

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Den motion som ligger till grund för första lagutskottets utlåtande nr 39 är sannerligen inte ny. Den har upprepats under ett flertal riksdagar, men det innebär inte att frågan därför är mindre angelägen nu än tidigare.

I en tid då debatten om kyrkans och de frikyrkliga rörelsernas inbördes förhållanden blir allt livligare kan man konstatera att gränslinjerna mellan de olika kristna samfunden i många hänseenden kommit att bli flytande. Det föreligger inte i dag på samma sätt som tidigare skarpa skiljelinjer mellan de olika kristna samfunden. Detta har medfört att människor av skilda skäl kan finna det önskvärt att vid sitt giftermål anlita annan vigselförrättare än pastorn i det egna samfundet.

Motiven är utförligt redovisade i den motion som jag tillsammans med herr Nilsson i Agnäs har väckt, och det skulle inte finnas mycken anledning att ta upp kammarens tid, om det inte var för det enligt mitt sätt att se något anmärkningsvärda sätt, på vilket första lagutskottets majoritet avstyrkt vår motion.

Som jag tidigare framhöll är motionen en gammal bekant, som vid åtskilliga tillfällen avstyrkts av första lagutskottet med motivet att frågan var föremål för utredning. Så sent som förra året avstyrkte utskottet framställningen med följande motivering: »Under behandling av förevarande motion har ut-

Vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan skottet erfarit att proposition i anledning av familjerättskommitténs betänkande är under utarbetande inom justitiedepartementet samt att utredningen kyrka — stat beräknas avlämna sitt slutbetänkande omkring årsskiftet 1967—1968. Med hänsyn härtill och då någon omständighet ej förekommit som föranleder utskottet att frånga sin tidigare uppfattning i frågan kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionen.»

Sedan riksdagen förra året avvisade motionen har också de båda åberopade utredningarna framlagt sina betänkanden. Har då de avslagsmotiv som utskottet anfört år efter år varit befogade? Nej! Familjerättskommittén har i sitt betänkande över huvud taget inte berört frågan, och kyrka—stat-utredningen har endast ägnat problemet ett par rader utan att egentligen ta ställning i själva sakfrågan. Den parlamentariska kyrka—stat-utredning som nu fortsätter arbetet har — det vill jag understrika — inte erhållit direktiv om att behandla detta spörsmål.

Det anmärkningsvärda är enligt mitt förmenande att utskottet trots detta anser sig böra hänvisa till remissbehandlingen av kyrka—stat-utredningens slutbetänkande och förutsätter att det under denna remissbehandling skulle komma fram någonting som skulle kunna avgöra den av motionären aktualiserade frågan. Jag tycker att utskottsmajoriteten är skyldig att ta ställning till själva sakfrågan i stället för att återigen slingra sig undan, denna gång med hänvisning till en slutförd utredning, som bevisligen inte behandlat problemet. Det skulle vara nyttigt om utskottsmajoriteten ville redovisa de faktiska skälen till att man inte kan tillstyrka motionen.

Måhända anser många att detta inte är någon stor fråga, men den kan för den enskilde individen vara nog så väsentlig. Det talas med all rätt så varmt om religionsfriheten i vårt land. Varför är man då så rädd för att ge ett konkret

bevis på denna sin respekt för religionsfriheten? Hela denna fråga är enligt min uppfattning ett bevis för det vi brukar beteckna som Krängelsverige.

Jag vill, herr talman, med det sagda yrka bifall till den till första lagutskottets utlåtande nr 39 fogade reservationen av herr Arvidson m. fl.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Såväl herr Gustafsson i Borås som herr Fridolfsson i Stockholm har påpekat att den fråga vi nu behandlar inte är ny. Detta är alldeles riktigt.

Alla kan vi väl instämma i mycket av vad herr Gustafsson här anförde; dock finns det skilda uppfattningar om ställningstagandet.

Herr Fridolfsson har redogjort för den tidigare behandlingen av ärendet samt de gångna årens utlåtanden, varför jag alltså här kan förbigå den delen.

I motionen hemställes om sådan ändring i giftermålsbalken, att kristet trossamfund skall få förrätta vigsel så snart en av de trolovade tillhör något kristet trossamfund. Motionärerna yrkar alltså på en utvidgning av lagens bestämmelser på sådant sätt, att vigsel inom kristet samfund skall få äga rum oavsett om någon av kontrahenterna tillhör just detta samfund. För närvarande är nämligen förutsättningen för kyrklig vigsel enligt giftermålsbalken den, att båda de trolovade eller en av dem skall tillhöra det samfund inom vilket vigseln är avsedd att förrättas.

Motioner i ärendet har redan tidigare, såsom påpekats här, framlagts i denna riktning. Inom utskottet har man även under tidigare år uttalat, att man är på det klara med att det kan finnas ett visst begränsat behov av att utvidga bestämmelserna för kyrklig vigsel. Emellertid har utskottet samtidigt hävdad den uppfattningen, att detta skulle gälla vigselkyldigheten för präster inom svenska kyrkan, och den frågan har utskottet inte ansett möjlig att lösa utan att därvid ta ståndpunkt till de resultat

Vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan utredningen rörande förhållandet mellan stat och kyrka kommit fram till. Riksdagen har också tidigare beslutat i enlighet med utskottets hemställan i ärendet.

Nu har, vilket också har påpekats här, kyrka—stat-utredningen avlämnat sitt slutbetänkande. I detta hävdas, att några principiella betänkligheter av mera allvarlig art inte föreligger mot en sådan ändring som motionärerna önskar men att en sådan ändrad ordning aktualiserar spörsmålet, huruvida inte även präster i svenska kyrkan borde ges en på motsvarande sätt vidgad vigselbehörighet, oberoende av relationerna mellan kyrkan och staten.

Utredningens förslag är nu ute för remissbehandling. Första lagutskottet har därför ansett att det för närvarande icke är påkallat att ta upp frågan till någon mera ingående behandling. Utskottet anser också att behandlingen av frågan med fördel bör kunna anstå till dess att remissvaren till kyrka—stat-utredningen inkommit.

Det bör också framhållas att lösningen av frågan och vad som hänger samman med denna bör bli beroende på hur förhållandet bör bli mellan staten och den svenska kyrkan, något som övervägs i en nyligen tillsatt utredning. Med hänsyn till vad som har skett tidigare och med hänsyn till den uppfattning som också den tidigare utredningen kyrka—stat har hävdad — även om denna uppfattning inte tagits upp till någon längre debatt — måste man tycka att frågan bör få mogna i avbidan på att förhållandet kyrka—stat löses.

Med hänsyn till detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till första lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 39.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Är ut och är in har majoriteten av första lagutskottets ledamöter framfört den synpunkten att man

bör vänta med denna frågas lösning. Då ärendet tidigare varit uppe till behandling har man fastslagit att den är föremål för utredning. Och därför har man avslagit motionerna.

Nu har vi kommit fram till den dag då de båda utredningar, på vilka man hängt upp avstyrkandena, lagts på våra bord. Av dessa betänkanden framgår emellertid att denna fråga icke varit föremål för behandling.

Nu försöker utskottsmajoriteten trots detta att förhåla denna — låt vara lilla men dock väsentliga — fråga. När de aktuella två utredningarna nu lagt fram sina förslag och vi kunnat konstatera att de över huvud taget icke sysslat med ärendet i fråga, kan jag inte fatta att utskottsmajoriteten fortfarande vidhåller sin avslagslinje.

Jag har givetvis ingenting emot att även präster i svenska kyrkan får utvidgat tillstånd att viga. Det går självfallet bra att motionera även om den saken. Jag har i min motion framfört den frikyrkliga sidans synpunkter.

Fru LÖFQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! För närvarande har frikyrkosamfunden, herr Fridolfsson i Stockholm, samma möjligheter som den svenska statskyrkans präster att viga. De har samma möjligheter, samma rättigheter men inte samma skyldigheter. I fortsättningen kan det tänkas att här skulle kunna utkristalliseras ett förslag som är acceptabelt på alla punkter och för alla tänkbara grupper inom samhället.

Jag vidhåller, herr talman, mitt tidigare yrkande.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan fru Löfqvists och mitt synsätt är den att vi som motionerat och många med oss ser frikyrkan sammantagen som en enhet. Denna enhet har inte samma förmåner som kyrkan.

Vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan

Departementschefen som tillkallat sakkunniga för fortsatt utredning av kyrka—stat-frågan har i direktiven klart sagt ifrån att frågan rörande vigsel inte bör tas upp av de sakkunniga. Jag skulle tro att denna utredning respekterar de direktiv som chefen för utbildningsdepartementet givit och att man av den anledningen inte bryr sina hjärnor med den aktuella frågan.

Fru LÖFQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottet förhalar inte frågan — det avvaktar remissinstansernas uttalanden, och remisstiden utgår om cirka två månader.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Eftersom jag var den som inledde motionerandet i denna fråga redan 1962 och har motionerat många gånger sedan dess — dock inte i år — tar jag tillfället i akt att säga några ord.

Fru Löfqvist har det sannerligen inte lätt i sin position; hon har haft svårt att argumentera till förmån för avstyrkande. Och nog får vi en stark förnimmelse av att det rör sig om ett egenartat förhålande av en fråga som borde kunna få en snar lösning.

Det finns principiella och ekumeniska skäl för att personer skall få viga av den pastor eller präst som de önskar skall förrätta vigseln, oberoende av vilket kristet trossamfund det är fråga om. Det gäller alltså att få till stånd en ändring av giftermålsbalkens 4 kap. 2 § till full vigselrätt för behörig vigselförrättare.

Utskottet har, som här har påtalats, år efter år förhalat frågan. När det ena skälet till avstyrkande upphävts har man tillgripit ett annat skäl. 1964 sade man sig vänta på kyrka—stat-utredningens betänkande. Redan då erkände utskottet att nuvarande lag kan medföra olägenheter, att man borde följa frågan uppmärksam och att det kunde finnas

behov av att utvidga behörigheten att förrätta kyrklig vigsel.

Som jag tidigare nämnt finns det principiella och ekumeniska skäl till en ändring: de trolovades rätt att bli vigda av den präst de vill ha. Det finns t. ex. ekumeniska studentförsamlingar i våra studentstäder, där studenter som velat ingå äktenskap med varandra inte kunnat vända sig till sin egen studentpastor — alltså sin egen själasörjare — för att få vederbörande att förrätta vigseln, därför att de inte råkat tillhöra samma kristna trossamfund. Om jag såsom präst inom Metodistkyrkan skulle vilja viga min egen bror, son eller dotter skulle det vara omöjligt om vederbörande tillhörde Svenska missionsförbundet, Svenska baptistsamfundet, pingströrelsen eller svenska kyrkan. En sådan situation måste vara orimlig så mycket mer som en ny gemensam frikyrka för närvarande diskuteras.

Jag erinrar mig att när religionsfrihetslagen antogs 1951 framhöll statsrådet Zetterberg att det kunde ifrågasättas om det var nödvändigt att behålla bestämmelsen att en av kontrahenterna måste tillhöra samma samfund som vigselförrättaren. Det var alltså redan 1951 som statsrådet Zetterberg sade detta, men ännu efter så många år som gått sedan dess har utskottet inte velat tillstå någonting sådant.

Det har tidigare hänvisats till att frågan om omfattningen av vigselplikten för präster i svenska kyrkan först borde lösas. Den frågan har också fru Löfqvist delvis varit inne på när hon hänvisades till att svenska kyrkans präster i stort sett har skyldighet att viga — i varje fall inom viss ram — medan frikyrkornas präster inte har den skyldigheten. Men nu har ju den frågan lösts enligt en PM av hovrättspresidenten Björn Kjellin, som framlades för ett par år sedan. Vigselskyldigheten lyftes då bort från den enskilde prästen och lades på den prästerliga organisatio-

Vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan

nen, och därigenom kom man ifrån en svårighet. Nu har alltså utskottet i år på nytt hänvisat till utredningen kyrka—stat. Denna utredning säger, att några principiella betänkligheter av mer allvarlig art inte föreligger mot en sådan ändring, att redan i A-läget vigselförrättare i annat trossamfund än svenska kyrkan ges behörighet att viga, även då ingen av de trolovade är medlem av samfundet. Det framhålls vidare, att en sådan ändring aktualiserar frågan om att även präster i svenska kyrkan bör ges en på samma sätt vidgad vigselbehörighet, oberoende av relationen kyrka—stat. Som svar på den sista frågan skulle jag vilja tillägga, att givetvis borde också präster i svenska kyrkan ha samma vidgade vigselbehörighet, d. v. s. behörighet att viga de kristna kontrahenter som begär det av honom, även om de inte tillhör hans kyrka utan något annat trossamfund.

Som redan framhållits av herr Fridolfsson i Stockholm har de argument som utskottet tidigare hängt upp sina avslagsyrkanden på försvunnit. Det borde då väl i rimlighetens namn vara förnuftigt att nu äntligen fatta ett beslut. Det är en ytterligt skör tråd som man nu försöker hänga upp sin argumentering på.

Jag vill alltså, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag tror att fru Löfqvist och jag i stort sett har ganska likartade åsikter i den här frågan, men några ord hon sade snuddade vid ett särskilt problem, och detta fick mig att begära ordet igen.

Min tes har varit att pastor bör ha rätt att viga dem som önskar hans medverkan. Jag kan väl förstå den åsikten att en präst i svenska kyrkan också bör få vidgad vigselrätt, när en pastor i de fria samfundet får det. En präst bör t. ex. få viga ett par, som tillhör Svenska missionsförbundet och utgått ur

svenska kyrkan. Ja, herr talman, varför skulle han inte få det? En sådan begäran tycker jag är mycket rimlig och berättigad från alla synpunkter. Den nuvarande situationen synes mig inte vara reellt hållbar, även om den är formellt korrekt. Detta är, som jag ser det, inte någon speciell frikyrkofråga. Det finns folk som av principiella skäl lämnat svenska kyrkan men som alltfört känner samhörighet med kyrkan och som vill legitimera sin kärlek genom kyrklig vigsel, men lagen ger dem helt enkelt inte någon möjlighet därtill. Årets reserver, bland vilka jag också befinner mig, är mycket blygsamma, jag skulle nästan vilja säga blygsamma i överkant.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Arvidson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering me-

Utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

delst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 79 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av motioner om utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården.

I de likalydande motionerna I: 134 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 176 av herr *Bohman m. fl.* hemställdes — i den del som behandlades i detta utlåtande — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående införande i vårt reaktions-system av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 134 och II: 176, såvitt gällde utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Arvidson* och *Lidgard* samt fru *Kristensson* (samtliga h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionerna I: 134 och II: 176, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! I första lagutskottets ut-

låtande nr 41 behandlas en motion från högerpartiet, som yrkar på utredning angående införande i vårt reaktions-system av ett kortvarigt frihetsberövande. Det är inte första gången vi aktualiserat frågan, men vi har den uppfattningen att utvecklingen när det gäller kriminaliteten, i synnerhet bland ungdomar, verkligen ger vid handen, att vi också måste börja fundera över nya vägar att lösa dessa problem. Man får inte bara se denna brottslighet från deras utgångspunkt som utsättes för den, utan vi måste också bedöma brottsligheten från deras utgångspunkt som begår brott.

När det gäller unga människor måste det vara angeläget att vårt reaktions-system är så flexibelt som möjligt, att det ger domstolarna så stora variationsmöjligheter som tänkas kan, så att reaktionen kan anpassas efter den unges egen situation. Vi begär i motionen en utredning om införande av ett kortvarigt frihetsberövande. Nu sägs det i utskottsutlåtandet att vi i vårt reaktions-system redan i dag har vissa möjligheter som borde tillmötesgå motionärernas synpunkter. Man refererar till bestämmelser i brottsbalken, enligt vilka man kan kombinera skyddstillsyn med en viss anstaltsbehandling, att man enligt 36 § barnavårdslagen kan omhänderta en människa för samhällsvård och placera vederbörande på ungdomsvårdsskola och att man enligt 30 § barnavårdslagen kan omhänderta för utredning under en tid av högst fyra veckor.

Att dessa olika möjligheter finns låter i och för sig bra, men vi menar från högerpartiets sida, att man i alla fall icke med detta får fram det som vi vill ha med vårt förslag, nämligen en verklig korttidsbehandling som kan för en ung människa, som ännu inte har sjunkit så djupt i kriminalitet att det inte finns stora möjligheter till återanpassning, innebära en tankeställare som kommer att få en positiv effekt.

Utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

Vi har ju erfarenheter från utlandet av detta, från England och från Tyskland. Jag kan med en gång säga, herr talman, att vi inte vill direkt applicera dessa erfarenheter på vårt svenska rättsväsende eller säga att det är just så vi vill ha det. Men vi tror att det ligger någonting positivt i just denna tanke, att man för en mycket kort tid kan omhänderta ungdom som har begått en brottslig gärning. Jag kan bara helt kort nämna, att jag har fått vissa uppgifter från Tyskland, som tyder på att denna korttidsarrest på en vecka eller fjorton dagar har visat sig ha en mycket stor positiv effekt för ungdomar som i sig är välartade, för ungdomar som man säger är svåra att genomskåda och för ungdomar som visserligen behöver en uppfostringsprocedur men som varken är svårt socialt missanpassade eller uppvisar brister i intellekt eller karaktär. Just i fråga om dessa tre kategorier har korttidsarresten visat sig ha en positiv effekt, positiv också så till vida att återfallsbrottsligheten visat en markant lägre siffra.

I Norge har man ju också beslutat sig för ett sådant här reaktionssystem, men där har man ännu inte fått möjlighet att pröva det i praktiken, vilket vi beklagar. Vi ser emellertid fram emot hur verksamheten kommer att utfalla och tror att den kommer att visa sig få en positiv effekt.

Jag skulle alltså, herr talman, med detta vilja säga, att vi avser denna korttidsarrest för ungdomar vilkas kriminalitet är mindre djupt fixerad, och vi menar att det ligger ett värde i ett omhändertagande kanske bara för några dagar eller någon vecka. Det blir ett helt annat reaktionssystem än om man sätter in vederbörande på en ungdomsvårdsskola under en tid av två månader. Sistnämnda åtgärd kan i vissa fall ha en negativ effekt.

Jag vill med det anförda, herr talman, endast yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! De synpunkter som har varit vägledande för utskottet har fru Kristensson redan redogjort för. Jag behöver alltså inte återge de synpunkterna.

Fru Kristensson påpekar också att det skulle vara lämpligare med förvaringsformer i vårt land som mer närmade sig sådana som i dag tillämpas i Tyskland och i England. Jag har haft möjlighet att se på förhållandena i både England och Tyskland. Jag är inte lika förtjust över vad som försiggår där på detta område som fru Kristensson tycks vara. En reform som är beslutad i Norge men inte har prövats i praktiken har vi väl ingen möjlighet att bygga några större förhoppningar på förrän vi får se hur provet utfaller.

Vidare frågar jag mig och det gör säkert många andra också: Vad är det för slags brott som fru Kristensson egentligen anser skall föras in under ramen kortvarig arrest på en vecka eller fjorton dagar? Det skall enligt hennes mening vara de brottslingar som inte hunnit komma långt på brottsens bana, och det är jag överens med henne om. Men har vi inte skapat förutsättningar för att ta hand om dessa människor, enligt fru Kristensson i första hand ungdomar, på ett sätt som i allt väsentligt överensstämmer med de åtgärder fru Kristensson nu vill få fastspikade? Utskottet har redogjort för de föreliggande förutsättningarna och de bedömningsmöjligheter som står till förfogande och jag kan, herr talman, inte inse att utskottet har kunnat ställa något annat yrkande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Med anledning av vad fru Löfqvist sade vill jag först framhålla att jag tyckte att jag noggrant betonade, att vi inte avsåg att kopiera de bestämmelser som tillämpas i England och Tyskland i detta avseende. Men tanke-

Utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

gången att man som ett alternativ till ett längre omhändertagande också kunde få pröva detta mycket korta omhändertagande tror vi är någonting att ta fasta på. Det måste väl ändå kunna vara en fördel för en domstol att inför valet av ungdomsvårdsskola eller ungdomsfängelse kunna välja ett lindrigare alternativ. Vi anser alltså att domstolarna skall beredas möjlighet att döma till en lindrigare påföljd och inte vara tvungna att tillgripa ungdomsvårdsskola eller dylikt.

Som fru Löfqvist säkert uppmärksammade under behandlingen i utskottet sade en av utskottsledamöterna som är domare, att just den verksamhet som nu bedrivs enligt 30 § barnavårdslagen, nämligen omhändertagande för utredning under högst fyra veckor, var någonting positivt. Han menade att man här får se praktiskt exempel på att ett omhändertagande på några dagar kan medföra en positiv effekt för den unga människan. Men vi i högerpartiet menar att det är att liksom gå en bakväg för att få en riktig modell. Ifrågasvarande bestämmelse avser egentligen omhändertagande för social utredning, och man har funnit att det har en positiv betydelse. Därför menar vi att det kunde vara av värde att utreda denna fråga och komplettera vårt reaktionssystem på det föreslagna sättet.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Man kan ju ha skiftande åsikter om formen och vägarna när det gäller att komma till rätta med den alltmär tilltagande ungdomsbrottsligheten. Jag vill påpeka för kammarens ledamöter att vad reservanterna begär är en utredning beträffande den typ av reaktionssystem som motionärerna tagit upp. Utskottet skriver på s. 7 följande som enligt min mening är mycket betydelsefullt i detta sammanhang: »Mot förslaget om utredning talar även att sakkunniga detta år tillkallats för en allmän översyn av den sociala vårdlag-

stiftningen, varvid också barnavårdslagens vård- och behandlingsmöjligheter skall omprövas.»

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Nu påpekade verkligen herr Gustafsson i Borås det som gjorde mig angelägen om att få slå fast vad som står på s. 7 i utskottets utlåtande, nämligen just detta att sakkunniga redan arbetar med en utredning på området.

Herr talman! Jag ber att ännu en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord till herr Gustafsson i Borås.

I första lagutskottet, liksom i många andra utskott, används ju tekniken att man, när man funnit en utredning som kan tänkas syssla med en fråga, tar fasta på utredningen som en räddningsplanka och säger, att man tror att utredningen kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på spørsmålet. Jag har inte satt mig in i utredningens direktiv men tror inte att utredningen har något konkret uppdrag att utreda just den här frågan. Hade utskottet trott att utredningen skulle ha något intresse för just detta spørsmål, tycker jag för min del, att det hade varit naturligt att skicka motionen till utredningen för beaktande, vilket man alltså inte gjort.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag har inte heller läst direktiven, men jag har väldigt svårt att tänka mig att de som skrivit utskottets utlåtande inte har gjort sig underbyggda om sakförhållandet. Jag utgår från att det finns grund för skrivningen i utlåtandet och för att den här frågan kommer upp till behandling.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Polismans rätt till ersättning för kroppsskada

dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Kristensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Arvidson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Kristensson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 30 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av motioner angående åtgärder för att förbättra de häktades ställning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Polismans rätt till ersättning för kroppsskada

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av motioner om polismans rätt till ersättning för kroppsskada.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru KRISTENSSON (h): . .

Herr talman! Det är varken särskilt populärt eller vanligt att begära ordet i anslutning till ett enhälligt utlåtande. Jag tar mig ändå friheten att göra detta, eftersom det är väsentligt att den fråga som första lagutskottet behandlar i sitt utlåtande nr 43 nu får en lösning.

Jag tar mig friheten att erinra om att år 1958 väcktes en högermotion som yrkade på att polisman skulle få rätt till ersättning för kroppsskada och för sakskada under sin tjänsteutövning. Med anledning av denna motion begärde en enhälligt riksdag att en utredning skulle tillsättas. Denna utredning presenterade sitt förslag år 1963, vilket ledde fram till en proposition år 1965. Denna gav lösningen på en av de frågor som riksdagen ställt, nämligen hur ersättning till polisman för sakskada skall utgå. Men fortfarande var frågan om ersättning för kroppsskada olöst. När vi från högerpartiet återkom till detta problem i en motion år 1967 sändes denna på remiss till olika myndigheter och fick — vad jag kan erinra mig — från samtliga håll mycket positivt mottagande. Rikspolisstyrelsen var liksom avtalsverket bland dessa positiva remissinstanser men verket förklarade att det här rörde sig om en offentlighetslig fråga.

Herr talman! Jag vill bara säga att ökningen av antalet våldsbrott och den tilltagande användningen av skjutvapen under den tid som gått sannerligen inte gjort det lättare att vara polis och att sköta polismans uppgifter på ett riktigt sätt. Det är därför glädjande, vilket jag vill understryka, att första lagutskottet enhälligt framhåller vikten av att denna fråga nu äntligen får en lösning. Vi vet ju alla hur utskotten brukar formulera sina utlåtanden, och detta utlåtande skiljer sig inte från andra, eftersom det har en hovsam ton. Jag vill emellertid

Polismans rätt till ersättning för kroppsskada

understryka att utskottet verkligen menar vad man skriver i sitt uttalande att det är »enligt utskottets mening otillfredsställande att riksdagens ovannämnda framställning ännu icke lett till något resultat i förevarande hänseende».

Om det inte tas illa upp vill jag hänvisa till att det i utskottet gjordes gällande, att de händelser som på senaste tiden ägt rum och de polisöverfall som förekommit lett till att arbetet i justitiedepartementet på att lösa denna fråga nu har intensifierats. Låt mig därtill bara säga att det nog är bra att regeringen är öppen för de reaktioner som man märker hos allmänheten i frågor av detta slag. Jag tycker dock att det skulle vara klädsamt och riktigt om regeringen också uppmärksammade vad parlamentet har att säga i olika frågor. Det är det jag hoppas att man nu kommer att göra sedan utskottet enhälligt ställt sig bakom den uppfattning som framförs i dess utlåtande, en uppfattning som jag förmodar riksdagen stöder.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort, eftersom utlåtandet i detta ärende är enhälligt, ge uttryck för min uppfattning. Vi är i frågan om polismans rätt till ersättning för kroppsskada överens beträffande behovet av en lösning, och det har även framgått av det anförande som hölls av fru Kristensson. Skiljelinjen ligger möjligen däri att vi kan ha något olika uppfattningar om på vilken väg man snabbast löser frågan.

Jag har den principiella uppfattningen att denna lagstiftning bör gälla alla medborgare. Jag tycker inte att man skall bryta ut någon viss grupp, eftersom denna fråga berör även andra arbetstagare. För min del anser jag därför att den snabbaste vägen att komma fram till en lösning av frågan om

ersättning till polisman för kroppsskada hade varit att inleda förhandlingar. Också utskottet understryker angelägenheten av att frågan snarast får en lösning och uttalar därvid att en sådan kan erhållas genom lagstiftning eller genom förhandlingar mellan berörda parter.

För att på snabbast möjliga sätt nå en lösning av frågan har utskottet sagt att man vill överlämna den till Kungl. Maj:t för ställningstagande till vilken metod som skall väljas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Herr Jönsson i Malmö har genom sitt anförande åskådliggjort att vi inom utskottet haft olika meningar i fråga om den metod som vi borde välja. Men det finns anledning understryka att vi var överens om att frågan skall lösas och att den skall lösas snart.

Personligen har jag den uppfattningen att en offentligrättslig lösning av frågan är den riktiga. Det är nämligen inte bara så att polismannen själv har intresse av att han får ersättning för den skada han har åsamkats i sin tjänsteutövning, utan samhället har intresse av att vår rättsvärd fungerar på ett sådant sätt att den kan bli effektiv, och det är där den offentligrättsliga aspekten kommer in i bilden. Men eftersom det i utskottsutlåtandet står att det är Kungl. Maj:t som skall bedöma vilken väg som skall väljas, har jag tolkat det så att det ändå inte är en renodlad avtalsfråga. En avtalsfråga behandlas ju i vanliga fall på det sättet att en arbets-tagarorganisation gör en framställning hos avtalsverket, och därefter träffar man ett kollektivavtal. Kungl. Maj:t har alltså inte mycket med det hela att göra.

Därför tror jag att våra meningar i sak inte skiljer sig så mycket, men jag vill, herr talman, understryka, att det mest angelägna är att det händer någonting och att det händer snabbt.

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag vill endast erinra om att jag i mitt föregående inlägg sade att frågan enligt min mening kan lösas på båda sätten, d. v. s. antingen avtalsvägen eller genom lagstiftning. Jag gav emellertid också uttryck för att jag menade att den berör andra grupper. Den snabbaste vägen fram till målet för en speciell grupp är därför avtalsvägen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av motioner om dels ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels målsägandes möjligheter att utfå skadestånd.

I de likalydande motionerna I: 186 av herrar *Alexanderson* och *Ernulf* samt II: 244 av herr *Nyberg m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om statlig ersättning vid personskador, uppkomna genom brott.

I de likalydande motionerna I: 18 av herrar *Sörenson* och *Eric Gustaf Petersson* samt II: 26 av herr *Sjöholm m. fl.* hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till allmän brottsförsäkring gällande våldsbrott.

I de likaledes likalydande motionerna I: 134 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 176 av herr *Bohman m. fl.* hemställdes — i den del motionerna behandlades i detta utlåtande — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående åtgärder för att förbättra målsägandes möjligheter att utfå skadestånd enligt i motionen förordade riktlinjer.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner,
a) I: 18 och II: 26,
b) I: 134 och II: 176, såvitt nu var i fråga, samt
c) I: 186 och II: 244, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Arvidson* (h), *Ernulf* (fp), *Svanström* (cp), *Lidgard* (h) och *Svensson* i Vä (cp), fru *Kristensson* (h) samt herrar *Gustafsson* i Borås (fp) och *Sjöholm* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

a) I: 18 och II: 26,
b) I: 134 och II: 176, såvitt nu var i fråga, samt
c) I: 186 och II: 244,

måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ersättning av allmänna medel för skada, åsamkad genom brottsligt förfarande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Vi skall nu behandla en enkel och okomplicerad fråga, nämligen huruvida den som lider skada genom brott skall i bästa fall få ett oftast värdelöst papper från en domstol eller om vederbörande skall få en ersättning, en reell ersättning. Det är en trygghetsfråga.

Det talades ganska mycket om trygghetsfrågor i den senaste valrörelsen. Inte minst valets segerherrar talade mycket om nödvändigheten av att vi hade trygghet på skilda områden i vårt samhälle, och man lovade också att verka i den riktningen.

Nu behandlar vi en elementär trygghetsfråga. Det gäller tryggheten till liv och lem på våra gator och torg eller tryggheten att bli åtminstone ekonomiskt gottgjord för den skada som in-

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

träffar efter ett överfall. Det har sedan länge och ofta här i riksdagen påtalats hur oeffterättligt och orättfärdigt det är att den som blir lemlästad och sönderslagen inte får ut någon ersättning, när skadan dessutom uppkommer genom att samhället har misslyckats i en av sina viktigaste uppgifter, nämligen att bedriva medborgarna skydd för den personliga säkerheten. Här är alltså ett utsoekt tillfälle att infria vallöftena om man så vill.

Men, herr talman, vad sker? Utskottsmajoriteten, d. v. s. lottmajoriteten av socialdemokrater i första lagutskottet, säger nej till denna elemetära trygghetsfråga och t. o. m. till en utredning om dessa frågor.

Det är rätt anmärkningsvärt att man kryper bakom det förhållandet att det enskilda näringslivet, det privata initiativet har lyckats ordna detta. Det är på det sättet att två försäkringsbolag, Ansvar och Trafik-Bore, efter de diskussioner som förts, har ordnat en försäkring, som kallas dels överfalls-, dels skadeståndsrättsförsäkring. Utan extra tillägg på premierna eller i varje fall mot en ytterst ringa avgift får man ersättning om man skulle bli slagen på gatan. T. o. m. familjemedlemmar innefattas i försäkringen. Det går alltså relativt lätt att ordna dylik försäkring åtminstone när det gäller personskador vid våldsbrott.

På socialdemokratiskt håll säger man sålunda nu att samhället inte behöver göra någonting åt detta, ty det gör de privata försäkringsbolagen. Så lät det inte när vi införde obligatorisk sjukförsäkring och inte heller när vi införde obligatorisk allmän pensionsförsäkring — bra båda två naturligtvis. När vi beslöt oss för en allmän arbetslöshetsförsäkring krumbuktade man sig i början med dylika resonemang, men man insåg snart att detta är något som samhället skall ansvara för.

I valrörelsen anfördes att samhället måste gå i spetsen, att samhället måste

ta ansvar, att den enskilde måste kunna lita på samhällets stöd o. s. v. Samhället måste ta ansvar — men vad gör nu socialdemokraterna i första lagutskottet? De vill inte att samhället skall ta detta ansvar och inte ens, som jag sagt, att dessa frågor skall utredas.

Herr talman! Jag kan inte hitta något bättre uttryck för detta än att det är ren ynkedom. Dessa frågor skulle relativt lätt kunna lösas med god vilja, men saknas den goda viljan kan man inte lösa någonting. Den som blir slagen och lemlästad kommer alltså själv att få svara för sina kostnader. Han blir av samhället lämnad i sticket. Ingen borde kunna anse att detta är rätt och riktigt. Den som anser att det är fel kan visa det genom att rösta med den reservation som är fogad till utlåtandet. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag skall börja med att helt instämma i vad herr Sjöholm anförde. Jag vill endast komplettera hans framställning med ytterligare några synpunkter.

Detta är en gammal fråga, som vi från oppositionspartierna har fört fram omväxlande under årens lopp. Vi har under vårt arbete mötts av det beskedet att frågan är föremål för utredning. Detta besked gavs när skadeståndsrättens utformning var föremål för en stor utredning och det sades då att man hade anledning förmoda att frågan skulle beaktas i det sammanhanget. Efter många års möda har förslag beträffande denna lagstiftning lagts fram och nu får vi höra att en proposition i ärendet snart kommer att föreligga. Men den propositionen behandlar över huvud taget inte de nu aktuella frågorna.

Vad gör då utskottsmajoriteten? Jo, de utskottsledamöter som tillhör majoriteten kommer att tänka på att man i justitiedepartementet arbetar på en promemoria som skall behandla frågan om ersättning av statsmedel för skador, våld-

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

lade av personer som samhället genom placering på anstalt eller på annan inrättning eller på annat sätt tagit hand om för kriminalvård eller annan vård. Denna promemoria skall sedan ligga till grund för ett nordiskt samarbete. Det är den ena räddningsplankan. Den andra är att man, på rekommendation av Nordiska rådet, har tillsatt en rätts-sociologisk utredning som skall undersöka försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen. Under hänvisning härtill anser man alltså att någon åtgärd för närvarande inte är motiverad.

Jag håller helt med herr Sjöholm när han säger att om man saknar god vilja går det inte att lösa någonting. Jag skall, herr talman, utan att föregripa den diskussion som vi senare skall föra om införandet av en ny införsellag, säga att när det gäller denna lag och dess bestämmelser finns ett klart dokumenterat uttryck för att samhället anser det riktigt att samhället skall ha bättre rätt till böter och viten än vad den enskilde skall ha till skadestånd på grund av brottslig gärning. Detta visar hur man bedömer den enskildes rätt kontra samhällets.

Med stöd av det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! Herr Sjöholm försöker konstruera ett förhållande som inte existerar när han säger att vi från socialdemokratin sida inte skulle önska att samhället skall lösa dessa frågor, ty det är just vad som sker. Jag skall återkomma till detta senare.

Det utlåtande från första lagutskottet som vi nu behandlar gäller motionsyrkanden om förslag till lösning av frågan om statligt bistånd till den som har lidit skada genom brott. Som fru Kristensson nämnde är frågan inte ny för riksdagen; den har behandlats tidigare vid upprepade tillfällen.

Med anledning av motioner vid 1966 års riksdag rekommenderade första lag-
6 — *Andra kammarens protokoll 1968, Nr 34*

utskottet att man i första hand skulle överväga ett utbyggande av statens ansvar till att omfatta personsador som orsakats av dem som är föremål för kriminalvård i frihet. Utskottet förordade att man vid arbetet med skadeståndsrättens utformning skulle uppmärksamma de berörda frågorna. Vad utskottet anförde vid detta tillfälle bragtes också till Kungl. Maj:ts kännedom. Som fru Kristensson här påpekat har emellertid utskottet nu fått veta att det nämnda spörsmålet inte kommer att omfattas av den proposition med förslag till lag om allmänna bestämmelser om skadestånd som för närvarande är under utarbetande i Kungl. Maj:ts kansli. Det har ansetts att frågan om ett bistånd till den som har lidit skada genom brott faller utanför det lagstiftningsarbete som man nu håller på med. Där rör det sig främst om frågor av civilrättslig natur.

Problemet har emellertid inte därmed lagts åt sidan — och det är det som jag skall återkomma till — ty det är föremål för övervägande i annat sammanhang. Inom justitiedepartementet har helt nyligen färdigställts en promemoria angående ersättning av statsmedel för skador vållade av personer som genom samhällets försorg har placerats på anstalt eller annan inrättning eller på annat sätt tagits om hand för kriminalvård eller annan vård. Promemorian är avsedd att ligga till grund för ett nordiskt samarbete på området enligt en rekommendation av Nordiska rådet. Denna rekommendation avser en undersökning av möjligheterna att fastställa principer, enligt vilka skälighetsersättning på administrativ väg kan utbetalas av allmänna medel för skador vållade av sådana personer som jag nyss nämnde. Planläggningen av detta arbete kommer att dryftas vid ett nordiskt justitieministermöte som skall hållas i höst.

Vid tidigare tillfällen då frågor om bistånd från det allmänna till skade-

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

lidande har behandlats har utskottet förutsatt att det totala skyddet skulle förbättras genom en utbyggnad av socialförsäkring och frivillig försäkring. Utvecklingen har också gått i den riktningen. På socialförsäkringsområdet har vi bl. a. fått förbättringar av sjukförsäkringen genom att karensdagarna har borttagits, sjukpenningbeloppen höjts och en utbyggnad av sjukpenningsskalan företagits. Vad som allra senast har hänt i frågan är att möjligheter till frivillig försäkring i viss omfattning har öppnats. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till den del av utskottsutlåtandet som är rubricerad Nya försäkringsformer.

Till sist vill jag nämna att det på rekommendation av Nordiska rådet i vårt land har tillsatts en utredningsman, som har till uppgift att undersöka möjligheterna att genomföra en rätts-sociologisk undersökning av försäkringsinverkan på skadeståndslagstiftningens område. Utredningsmannen, professor Jan Hellner, skall också utarbeta riktlinjer för en sådan undersökning. Ett motsvarande utredningsarbete är på gång i Danmark, Norge och Finland. Utredningsarbetet i vårt land beräknas bli klart i början av nästa år. Utskottsmajoriteten har den meningen att resultatet av detta utredningsarbete kommer att få stort intresse för det fortsatta arbetet på skadeståndsrättens område i Norden.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan att de motioner som behandlas i första lagutskottets utlåtande nr 44 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det var ett klenst för-svar herr Jönsson i Malmö presterade för den negativa attityden hos majoriteten i utskottet. Det hjälper inte att tala om hur mycket man vill göra på skadeståndsrättens område — detta är nog gott och väl, men det gäller nu inte

skadeståndsrätten som sådan utan möjligheterna att få ut de skadestånd som är utdömda; observera detta, herr Jönsson! Det är visserligen bra med en god lagstiftning om att skadestånd skall utdömas, men vad hjälper en sådan lagstiftning den skadelidande, om han inte får ut ett öre? Då blir lagstiftningen bara ett sken.

Det vi har siktat in oss på är att den enskilda människan verkligen skall erhålla hjälp och ersättning, men detta berörde inte herr Jönsson med ett enda ord i sitt anförande.

Allt tal om att det är så bra ordnat — d. v. s. att den som misshandlats av en person som rymt från anstalt skulle kunna utfå ersättning — stämmer inte med verkligheten. Varför skall bestämmelsen bara gälla när individer har rymt från anstalter? Menar herr Jönsson verkligen att det är tillräckligt? Det är väl inte trevligare att bli sönderslagen av någon som befinner sig ute i frihet än av någon som har rymt från en anstalt; det är lika angeläget att den som råkar ut för en sådan våldsvärkare erhåller ersättning som att den får det som råkar ut för en rymling. Det finns ingen logik eller konsekvens i detta tal, utan här måste samhällets skydd utsträckas till att omfatta alla som blir utsatta för misshandel.

Herr Jönsson i Malmö talade mycket om den frivilliga försäkringen. Javisst, men det var ju precis vad jag sade i mitt inledningsanförande. Socialdemokraterna har tydligen gömt sig bakom talet om att det privata initiativet räcker till här; samhället skulle inte behöva ta ansvar, utan det enskilda ansvaret får vara tillräckligt. Detta är den direkta motsatsen till vad man sade på det hållet under valrörelsen, nämligen att samhället skall gå i spetsen och att samhället skall ta ansvar. Nu ser vi resultatet vid herr Jönssons framträdande i talarstolen i riksdagen. Det blev inte mycket kvar av det ansvars-tagandet.

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

Inte heller syftar herr Jönssons tal om utredningsmannen på det som vi nu talar om. Det är, såsom jag sade, en mycket enkel och okomplicerad fråga: Skall den som lider skada genom brott som förövas mot honom erhålla ersättning genom staten, eller skall han det inte? Herr Jönsson tycks mena, att samhället inte behöver bekymra sig om detta, medan vi reservanter anser, att det måste samhället göra. Detta är en elementär trygghetsfråga.

Får jag sedan bara säga, herr talman, till fru Kristensson — hon talade mycket klokt i övrigt, men när hon kom in på införselrätten kan jag inte hålla med henne längre — att man inte kan jaga en människa genom åren med krav på att utfå en viss del av lönen. Denna skadeståndsrätt dör nämligen aldrig, den preskriberas aldrig. Ofta kan det röra sig om mycket stora belopp, vilket innebär att en person som gjort sig skyldig till brott som medför betalningsskyldighet aldrig någonsin kan känna sig trygg från krav. Där blir det en trygghetsfråga åt andra hållet, nämligen att han skulle få behålla sin lön i stor utsträckning och inte för all framtid vara tvungen att oro sig för att en hel del av den skulle plockas bort förutom vad som drages i skatt — vilket ju är mycket nog. Problemet blir inte löst med detta, utan resultatet blir bara ett slag i luften.

Här måste samhället direkt ta sitt ansvar och betala ut pengarna för skadestånd. Om samhället sedan kan få ut någonting av den vållande, blir en annan fråga, men det primära är att samhället måste ta det ansvar som det talats så högljutt om under valrörelsen men som man nu inte vill tala om alls.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag avsåg inte att vi här skulle debattera införsellagen, utan jag tog det som ett exempel på det som herr Sjöholm också var inne på tidigare, nämligen hur olika man ser på

frågan när det gäller statens möjligheter att i vissa lägen få ut pengar och den enskildes rättmätiga anspråk på att få ut ett skadestånd. I det fallet har vi exakt samma värdering. Hur införsellagen skall utformas får vi diskutera senare.

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! När herr Sjöholm försöker ge uttryck för att detta är resultatet av vad socialdemokraterna verkligen vill i fråga om samhällets ansvars- och initiativtagande, tycker jag nog att herr Sjöholm överdriver även i denna omgång. Låt mig bara få konstatera att reservanterna inte heller kan komma ifrån att det på detta område har blivit förändringar. I reservationen säger de: »Möjligheterna att på nu angivna vägar erhålla gottgörelse för skador genom brott har successivt vidgats.»

Jag tror emellertid inte att det föreligger så stora skillnader i åsikter i denna fråga. För min del har jag fullt klart för mig att en hel del arbete återstår för att åvägabringa en lösning som är sådan att vi kan känna oss nöjda, men arbetet står inte, såsom jag sade i mitt tidigare anförande, stilla utan ett utredningsarbete pågår. Kungl. Maj:ts kansli har väl heller inte blivit opåverkat av den diskussion som förs i riksdagen och är väl heller inte opåverkat av de initiativ som redan tidigare tagits från riksdagens sida i denna fråga.

För min del anser jag därför fortfarande att det är klokt att invänta dels det arbete som pågår på utredningsplanen och dels det arbete som pågår i Nordiska rådets regi. För närvarande tror jag inte att frågan vinner på yttre initiativ från riksdagens sida, vilket även utskottsmajoriteten framhåller. Jag tror inte att reservanternas förslag på något sätt skulle föra frågan framåt, ty det är, om jag uppfattade det hela rätt, fråga om en förutsättningslös utredning.

Ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Jönsson i Malmö säger nu att det återstår en hel del att göra, och då har vi genast närmat oss varandra något. Om vi hade gått på reservanternas linje, hade vi beställt en utredning och därigenom satt fart på departementet så att något verkligen görs, sent omsider. Med det resonemang som herr Jönsson nu för borde herr Jönsson i stället ha sällt sig till reservanternas skara.

Herr Jönsson började med att säga att det var en överdrift av mig att tro att det föreliggande utskottsutlåtandet skulle vara resultatet av vad man vill. Nåja, är utskottsutlåtandet att uppfatta som resultatet av vad man inte vill, ställer sig det hela så mycket bättre, herr Jönsson. Men rösta då i enlighet därmed!

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! Utskottet har dock, herr Sjöholm, vid tidigare behandlingar av denna fråga intagit en positiv hållning och gör det även nu. För min del tror jag inte att reservanternas förslag snabbara för frågan framåt, och därför har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Vi kanske skall sluta detta resonemang men, herr Jönsson i Malmö, vad hjälper det den som ligger slagen på gatan att första lagutskottet är positivt inställt? Han får inte ett öre mer, och när han själv skall betala sina läkarräkningar är det till föga tröst för honom att veta att herr Jönsson i Malmö ställer sig positiv till hans krav.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna till herr Jönssons i Malmö olika versioner. Ibland säger han att vi inte har så skilda åsikter, ibland att vi ser olika på denna fråga.

Jag har uppfattat diskussionen så att

vi ser olika på den centrala frågan vilket ansvar samhället har i detta fall; det är därom våra åsikter går isär. När herr Jönsson i Malmö säger att det är klokt att invänta resultatet av det arbete som pågår innan vi tar ytterligare initiativ är det bara att konstatera, att det arbete som pågår gäller den mindre betydelsefulla frågan hur den skada som vållats av personer som varit intagna på anstalter och rymt skall ersättas. Detta är dock bara en liten del av hela det stora frågekomplexet. Jag kan inte tyda majoritetens uttalande som särskilt positivt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Arvidson m.fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjöholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 96 nej,

varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av motioner angående den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 413 av herrar *Karl Pettersson* och *Tage Johansson* samt II: 514 av fru *Lindberg* och herr *Fagerlund*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning av sådan ändring i lagen om allmän försäkring, att villkoren för tecknande av frivillig sjukpenningförsäkring ändrades så att även de i motionen nämnda grupperna kunde bli delaktiga av försäkringen.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 413 och II: 514, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring bleve föremål för utredning i enlighet med vad utskottet anfört; samt

2) att motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Carl-*

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

qvist, herrar *Lars Larsson*, *Dahlberg* och *Högström*, fröken *Sandell* samt herr *Fredriksson* (samtliga s), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motioner, I: 413 och II: 514, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Det är en intressant principfråga som kammaren nu har att ta ställning till. Det gäller huruvida man i första hand skall lösa den sekundära frågan om trygghet i undantagsfall eller om man skall lösa den primära frågan om arbete och arbetsinkomst som den grundläggande faktorn i människans sociala situation. Jag säger detta mot bakgrunden av att det ärende vi nu behandlar gäller sjukpenningförsäkringen, beträffande vilken det i normalfallet föreligger ett starkt samband mellan arbetsinkomsten och trygghetsfaktorn.

Sjukpenningförsäkringen är ju uppbyggd på principen att den skall lämna ersättning för inkomstbortfall. Men när den obligatoriska sjukförsäkringen infördes gjorde man ett undantag för de s. k. hemmafruarna, alltså gifta kvinnor som arbetar i hemmen. Dels kom dessa att tillhöra grundförsäkringen, dels fick de möjligheter att ta en frivillig försäkring, för vilken staten betalade 20 procent av kostnaderna. Detta undantag har sedan utvidgats till att gälla några andra grupper — studerande och ensamstående kvinnor med barn. I dessa fall har man gått ifrån principen om att det skall vara ett inkomstbortfall som grundar rätten till sjukpenning.

Motionärerna vill nu dels utsträcka denna förmån till nya grupper, dels höja den gällande åldersgränsen 16 år — den frivilliga sjukpenningförsäkringen kan nu tecknas av ensamstående kvinnor som har barn under 16 år.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

Motioner i sistnämnda syfte har tidigare behandlats av riksdagen. Detta gäller även förslaget att man och kvinna skall jämföras inom sjukpenningförsäkringen när det gäller förmåner av detta slag. Dessa förslag har överlämnats till familjepolitiska kommittén, som alltså har utarbetat förslag till nya normer i dessa fall. Av motionärernas förslag till en utvidgning av den frivilliga försäkringen återstår således förslaget, att den frivilliga försäkringen skall kunna tecknas av änkor utan barn samt av hemmadöttrar och hemmasöner som haft vårdande uppgifter i hemmet.

Här kommer vi till den principfråga som jag nämnde i början. Då vi tidigare behandlat liknande ärenden har utskottet ansett — liksom reservanterna nu — att det primära i den sociala situationen är vad människorna har att leva av när de är friska. Människornas försörjning grundas ju inte helt på deras möjligheter att få ut sjukersättning, utan arbetsinkomsten är det avgörande och det som skall ligga till grund för rätten till ersättning från försäkringskassan då inkomsten bortfaller.

För rätt till grundsjukpenning fordras en inkomst på lägst 1 800 kronor om året och för rätt att tillhöra den frivilliga sjukförsäkringen en lägsta inkomst på 2 400 kronor. När de kvinnor, som tidigare haft förmånen att utan något bortfall av arbetsinkomst erhålla ersättning från försäkringskassan vid sjukdomsfall, förlorar denna möjlighet är det mycket förklarligt att de anser sig göra en förlust. De kanske inte tänker på det faktum att de tidigare har intagit en privilegierad ställning i förhållande till andra samhällsmedborgare.

En förlust av underlaget för sjukpenning uppstår ju för alla vid en s. k. nollställning, och i den situationen befinner sig t. ex. de som blir intagna på fängvårdsanstalter eller alkoholistanstalter. De måste på nytt få arbete och inkomst, innan de åter kommer in i

sjukförsäkringssystemet, såvida de inte varit sjukskrivna vid intagningen på anstalten. Man mister nämligen inte rätten att tillhöra en sjukpenningklass, om man är sjukskriven när kriteriet upphör. Samma förhållande gäller en hemmadotter, som vårdat sina föräldrar och haft en sjukpenning grundad på fritt vivre och eventuellt någon liten lön. Om hon är sjukskriven vid det tillfälle då hennes föräldrar går bort och hon följaktligen blir ensamstående kvarstår hon i sin gamla sjukpenningklass så länge hon är sjuk.

Vad gäller motionärernas önskemål om att även änkor utan barn skulle få möjlighet att tillhöra den frivilliga sjukförsäkringen så anser reservanterna att en sådan konstruktion skulle rubba samordningen mellan pensionssystemet och sjukförsäkringen. Den som har folkpension eller hel förtidspension äger inte rätt till sjukpenningförsäkring, eftersom vederbörande inte mister någon inkomst vid sjukdom. Det skulle kunna leda till förvecklingar, om en grupp bröts ut från denna samordning.

Att införa ytterligare undantag från regeln, att endast inkomstbortfall berättigar till ersättning vid sjukdom, skulle säkert inte vara lyckligt, och man kan fråga sig vilka ekonomiska konsekvenser det skulle innebära både för den enskilde och för samhället, om man tvingades fortsätta på denna väg med undantag från huvudregeln.

Herr talman! Reservanterna kan således inte finna skäl för ytterligare avsteg från den princip som bär upp rätten till sjukpenningförsäkring. Jag vill därför yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av fru Carlqvist m. fl.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Fröken Sandell byggde liksom reservanterna sitt resonemang på principen att sjukpenningen skall gardera mot inkomstbortfall vid sjuk-

dom, men hon erkände att det i försäkringslagen införts vissa undantag från den regeln. Principen att sjukpenningförsäkringen skall kompensera för inkomstbortfall vid sjukdom gäller oin- skränkt beträffande den obligatoriska sjukpenningförsäkringen. Den gäller till en del beträffande den s. k. hemmafru- försäkringen, men den gäller inte alls beträffande den frivilliga sjukpenning- försäkringen för vissa studerande; för deras del är såvitt jag kan förstå de so- ciala skälen helt avgörande.

I de former av frivillig sjukförsäk- ring som finns inom den allmänna för- säkringens ram, har alltså väsentliga undantag gjorts från principen att sjuk- penningen skall gardera för inkomst- bortfall och motionärerna avser endast den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Motionärerna vill bygga ut denna till att omfatta de grupper som anges i mo- tionerna. Det gäller framför allt grup- per som redan har haft möjlighet att tillhöra endera den obligatoriska sjuk- penningförsäkringen eller den frivilliga sjukpenningförsäkringen och som på grund av olika omständigheter, som de själva icke kunnat påverka, en dag helt plötsligt står helt utanför försäkringen. De äger i fortsättningen icke rätt att teckna en frivillig sjukpenningförsäk- ring inom den allmänna sjukpenning- försäkringens ram. Det är alltså i detta avseende som motionärerna önskar en översyn av reglerna i syfte att utvidga den frivilliga sjukpenningförsäkringens tillämpningsområde.

Det ter sig litet märkligt och uppfat- tas med visst fog som orättvist, att än- kan, som så länge mannen levde hade den s. k. hemmafruförsäkringen, tre månader efter mannens frånfälle helt står utan sjukpenningförsäkringsskydd. Hon har inte rätt att tillhöra den frivil- liga försäkringen, även om behovet av ett sjukpenningförsäkringsskydd har blivit större genom mannens frånfälle. Det ter sig också egendomligt att änkan eller den ogifta modern med minder-

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

åriga barn förlorar rätten att tillhöra den frivilliga sjukpenningförsäkringen, då barnet uppnår en viss ålder, för när- varande 16 år. Likaledes ter det sig egendomligt att hemmadottern, eller för- äldraänkan för att använda den danska benämningen, icke har rätt att teckna frivillig sjukpenningförsäkring den dag då de gamla, som hon vårdat, har gått bort. Så länge hon hade uppgiften att vårda de gamla, tillhörde hon i regel den obligatoriska sjukpenningförsäk- ringen, men när arbetet upphör äger hon inte ens rätt att ta en frivillig sjuk- penningförsäkring inom den allmänna försäkringen.

Det är märkligt — såsom också frö- ken Sandell snuddade vid — att den s. k. hemmamannen, om analogibild- ningen tilläts, d. v. s. mannen som sak- nar förvärvsarbete och som sköter hem- masysslorna medan hustrun kanske för- värvsarbetar, inte i likhet med hemma- fruarna kan tillerkännas grundsjukpen- ning eller få tillhöra den frivilliga sjuk- penningförsäkringen. Frågan om denna sistnämnda grupp liksom frågan om 16- årsgränsen för barn är ju spörsmål som hänvisats till familjepolitiska kommit- tén för prövning. Men jag förstår att motionärerna som har erfarenhet av sjukförsäkringslagens tillämpning, ofta ställts inför besvärliga frågor av perso- ner som tycker att reglerna är egendom- liga. Jag vet av egen erfarenhet att man har mycket svårt att finna acceptabla svar på frågorna. Man kan visserligen peka på inkomstbortfallsprincipen, men den möter ofta mycket liten förståelse i den situation som den enskilda män- niskan befinner sig.

Det kan sägas att de här grupperna har möjlighet att skaffa sig sjukpenning- försäkring i ett privat försäkringsbolag. Men det har ju blivit så — och det var väl även vår avsikt med sjukförsäk- ringsreformen — att människorna när de drabbas av sjukdom och får besvär- ligheter av bl. a. ekonomisk art vänder sig till den allmänna försäkringskassan.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

Man menar att försäkringskassan skall ge den hjälp som behövs, och det är naturligt att så sker.

Statsfinansiella skäl kan knappast, som fröken Sandell framhöll, åberopas som argument för ett avslag på motionerna. Sjukpenningförsäkringen i de nuvarande formerna är en billig försäkring som till största delen bekostas av försäkringstagarna själva genom de avgifter som de erlägger. Staten bidrar med 20 procent av kostnaderna för utbetalda sjukpenningersättningar. Detta är ett relativt blygsamt statsbidrag. Jag vill betrakta det närmast som ett stimulationsbidrag.

I slutet av förra året genomförde riksförsäkringsverket en kampanj för att öka anslutningen till den frivilliga sjukpenningförsäkringen för hemmafruar och studerande. Man tyckte att anslutningen från dessa kategoriers sida var liten. Kampanjen, som drevs med rätt stor intensitet, tillförde den frivilliga sjukpenningförsäkringen åtskilliga nya försäkringstagare. Jag förmodar att det var sociala skäl som motiverade denna kampanj, och jag kan inte finna annat än att liknande sociala skäl också talar för en utvidgning av rätten att teckna frivillig sjukpenningförsäkring i enlighet med motionärernas syfte.

Fröken Sandell framhöll att en del av de här frågorna har hänförts till familjepolitiska kommittén för utredning. Detta är riktigt. Det gäller den magiska 16-årsgränsen för barn, den gräns alltså vid vilken modern utestänges från rätten att tillhöra den frivilliga sjukpenningförsäkringen, och det gäller likställdheten mellan man och kvinna i försäkringsavseende.

Beträffande 16-årsgränsen för barn vet inte jag vilken lösning familjepolitiska kommittén kan komma till, men låt oss göra det tankeexperimentet att kommittén flyttar gränsen till exempelvis 18 eller 19 år. Då befinner sig ju änkan-modern eller den ensamstående modern i precis samma situation när

denna gräns uppnås. Man endast flyttar fram problemet två eller tre år.

Jag vet inte heller hur familjepolitiska kommittén kan komma att lösa frågan om likställdhet mellan kvinnor och män i försäkringsavseendet, men av kommitténs namn drar jag den slutsatsen att den framför allt har att syssla med familjepolitiska frågor. För att man skall inneslutas i kommitténs intresssfär måste det alltså vara fråga om en familj, d. v. s. minst två personer. Men motionärerna koncentrerar sig framför allt på ensamstående människors problem. Det gäller änkan som blir ensam eller den ensamstående modern vars barn flyttar hemifrån och naturligtvis även hemmamannen vars förvärvsarbetande hustru går bort. Det är alltså huvudsakligen ensamstående människor som berörs av den prövning som motionärerna vill ha till stånd.

Starka skäl talar, herr talman, för en utvidgning av den frivilliga sjukpenningförsäkringen på det sätt som motionärerna föreslagit, och majoriteten inom utskottet har därför ansett det angeläget att få till stånd en utredning av frågan. Vi föreslår sålunda att motionerna bifalles på så sätt, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och anhåller om en utredning i syfte att åstadkomma vidgade möjligheter att teckna frivillig sjukpenningförsäkring.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Låt mig ta kammarens uppmärksamhet i anspråk några minuter, eftersom jag tillsammans med herr Fagerlund är motionär i den fråga som nu diskuteras. Jag vill först uttala min tillfredsställelse med utskottets skrivning beträffande våra motioner, och jag vill också tacka herr Anderson i Sundsvall för den utförliga redogörelsen för motiven bakom dessa, vilken gör att jag kan fatta mig mycket kort. Jag skall ba-

ra uppehålla mig vid några punkter som togs upp av fröken Sandell.

Fröken Sandell menade att det först och främst är inkomstbortfallet som skall täckas in av sjukförsäkringen, och det har hon rätt i. Därvidlag finns det inte någon som helst meningsskiljaktighet mellan oss motionärer och fröken Sandell. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att detta gäller grundsjukpenningförsäkringen. Det gäller inte alls den frivilliga försäkringen, ty den bygger, såsom fröken Sandell själv mycket riktigt påpekade, på helt andra grunder — jag skulle närmast vilja säga på undantagsregeln.

Herr Anderson nämnde att både herr Fagerlund och jag i vårt privata arbete är anställda hos försäkringskassan och därför kan göra anspråk på att ha en mycket stor erfarenhet av dessa frågor. Vi möter mycket ofta vid disken de människor, vilkas talan vi fört i motionerna. Det är många gånger rätt svårt att klargöra för dem att de inte har chans att ens teckna en frivillig försäkring, trots att de själva svarar för huvuddelen av försäkringskostnaden. Det utgår, såsom herr Anderson påpekade, bara 20 procent i statsbidrag, och detta får, såsom herr Anderson också sade, snarast betraktas som ett stimulansbidrag.

De människor jag nu talar om hade det bättre ställt innan den allmänna försäkringskassan kom till. I de enskilda sjukförsäkringarna hade de nämligen möjlighet att teckna en frivillig försäkring.

Fröken Sandell pekade vidare på att det uppstår en kollision mellan pensionsförsäkringen och sjukförsäkringen. Detta gäller emellertid redan nu beträffande pensionärerna, som har möjlighet att gå tillbaka till den frivilliga sjukpenningförsäkring som de hade före 1955. Det är visserligen i vårt tycke en rätt dålig försäkringsform, eftersom den bara gäller under 90 dagar och med en mycket begränsad sjukpenning, men det finns dock en möjlighet för dessa

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen grupper att teckna en frivillig försäkring.

De människor det här gäller är personer som har ambitionen att söka klara de merkostnader som är förknippade med sjukdom, och därför tycker vi att det är rimligt att de skall kunna teckna en frivillig försäkring vid sidan av den obligatoriska grundsjukpenningen. Vi tycker också att riksdagen, med tanke på att vederbörande själva betalar huvuddelen av kostnaden för denna försäkring, åtminstone borde visa viljan att få till stånd en utredning i frågan.

Jag skall inte ytterligare utveckla våra synpunkter, eftersom herr Anderson redan så utförligt redovisat dem. Jag vill bara tacka för den behandling utskottsmajoriteten givit förevarande motioner samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Eftersom jag inte stött den socialdemokratiska reservation, som är fogad vid förevarande utlåtande, har jag begärt ordet för att i kammaren deklarera att jag instämmer i de synpunkter och förslag, som framförts i motionsparet I: 413 och II: 514 och som ligger till grund för utlåtandet. Utskottets talesman och fru Lindberg, som är motionär, har utförligt redogjort för innehållet i motionerna och motiveringen till förslagen, varför jag inte behöver gå in därpå. Jag vill bara understryka att det är fråga om en utvidgning av möjligheten för kvinnorna att kvarstå i den frivilliga sjukförsäkringen sedan deras make avlidit och eventuella barn uppnått 16 års ålder. Det gäller också de s. k. hemmadöttrarna som vårdat anhöriga och vilka råkar i samma situation då vårdnadsuppgiften upphört.

Detta är inte några stora och högljudda grupper. De har inga starka organisationer bakom sig som kan föra fram deras krav. Det är tvärtom mycket lågmälda och ensamma människor som kommer till oss med sina bekymmer

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

och frågar, om vi har uppmärksammat deras problem och om det görs någonting åt dem. Eftersom trygghetssituationen för dessa grupper enligt min mening är otillfredsställande, anser jag att vi här i riksdagen skall verka för att skapa större trygghet för dem på samma sätt som vi gjort för andra liknande grupper.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan, vilken innebär ett bifall till de socialdemokratiska motionerna i ärendet.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Såsom fru Lindberg säger är den frivilliga försäkringen inte grundad på något inkomstbortfall. Här är det fråga om att människor, som exempelvis haft sin inkomst av att vårda sina föräldrar, skall överföras till det frivilliga systemet när denna inkomst upphör. Reservanterna tvekar inför att på detta sätt utvidga den krets av människor som kan få sjukersättning utan att detta är grundat på inkomstbortfall.

Man måste fråga sig vad dessa människor skall leva på när de är friska. Jag har i min privata sysselsättning kontakt med många av dem, och jag vet att det primära för dem är att få ett arbete och därmed också grunden lagd för delaktighet i de allmänna trygghetsanordningar som finns.

När det gäller samordningen med pensionerna är det riktigt som fru Lindberg säger att folkpensionärerna har möjlighet att teckna en frivillig försäkring. Det gäller emellertid endast de folkpensionärer som innan obligatoriet infördes tillhörde en frivillig försäkring och därför fick behålla detta privilegium.

Herr Anderson i Sundsvall anser att motionärernas förslag inte kan ha så vittgående ekonomiska konsekvenser även om man inte vet hur stora grupper det kan bli fråga om. Men vi vet att varje gång vi vidgar den i sig själv utmärkta reform som den obligatoriska

sjukförsäkringen är, ökar kostnaderna både för den enskilde i egenskap av premiebetalande och för staten. Den senaste reformen på sjukförsäkringens område medförde att statens bidrag till utgifterna för sjukförsäkringen måste sänkas från 50 till 40 procent. Även den nu föreslagna ändringen måste få ekonomiska konsekvenser.

Även om jag mycket väl förstår att motionärerna ömmar för dessa människor vidhåller jag den uppfattning som reservanterna har, nämligen att huvuduppgiften är att klara upp människornas situation när de är friska. Kan vi lösa trygghetsfrågorna för arbetsföra människor, kommer det andra som en följd därav.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Sandells inlägg ger anledning till ett genmäle.

Jag vill emellertid först understryka riktigheten av att det primära både i detta sammanhang och i annan social verksamhet är att människorna kan beredas sysselsättning och därigenom försörjningsmöjligheter.

Fröken Sandell undrade vad man menar att dessa människor skall leva på när de är friska. En kartläggning av det problemet kan möjligen utredningen göra. Många får kanske hjälp av anhöriga eller andra. Men jag tycker att frågeställningen inte är alldeles riktig, ty oavsett vad man har att försörja sig på då man är frisk, innebär sjukdom alltid en ökad ekonomisk påfrestning och extra utgifter för den som drabbas. Det är mot dessa utgifter i samband med sjukdom som de som tecknar frivillig sjukpenningförsäkring i första hand vill gardera sig.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja bemöta fröken Sandell på en punkt. Då hon säger att man inte vet någonting om eventuella kostnader ifall de här ak-

tuella grupperna inkluderas i sjukförsäkringen vill jag erinra om den kampanj beträffande den frivilliga försäkringen som herr Anderson i Sundsvall talade om. När det gällde den frivilliga försäkringen för hemmafruar och studerande var man från riksförsäkringsverkets sida mycket angelägen att få så stor anslutning som möjligt, ty ju fler försäkringstagare, desto billigare blir försäkringen. Kommer också de kategorier av människor, som vi här talar om, att inkluderas i den frivilliga försäkringen, medför det säkert inte några större utgifter i sammanhanget.

Fröken Sandell talade också om arbetsmarknadsförhållandena och möjligheterna för dessa människor att få arbete. Våra åsikter därvidlag skiljer sig nog inte, men det är inte den frågan som diskuteras i dag, utan möjligheterna att frivilligt försäkra sig för att klara de extra utgifter som alltid är förknippade med sjukdom.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Detta problem har redan så ingående blivit belyst på många olika sätt att det kanske inte finns mycket att tillägga.

Låt mig bara säga att det för mig också är fråga om en viss princip, d. v. s. vilken service de allmänna organen skall lämna medborgarna. Det är inte tillfredsställande att alltid behöva hänvisa människorna till privata försäkringsbolag för att få hjälp med att klara sitt försäkringsskydd, när deras förhållanden inte passar in i de bestämmelser som gäller för den allmänna försäkringen. Det är denna fråga vi vill ha utredd: Kan den allmänna försäkringen också ta hand om dessa människors problem vid sjukdom?

Jag kan inte förstå att det råder något motsatsförhållande mellan vårt synsätt och fröken Sandells och övriga reservanternas synsätt när det gäller arbete kontra försäkringsskydd. Alla är väl intresserade av att människorna först

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

och främst får ett arbete, men det finns de som av olika orsaker inte kan ta ett arbete. Även med tillämpning av de bestämmelser som redan gäller kommer också säkert många människor i fortsättningen att överföras från obligatorisk till frivillig försäkring. Om vi menar någonting med vuxenutbildningen, kommer en stor mängd människor som stått ute i arbetslivet och varit obligatoriskt försäkrade att övergå till en frivillig studerandeförsäkring. När de tar en kurs som räcker över sex månader överförs de nämligen till denna försäkring.

Fröken Sandell säger att vissa folkpensionärer har ett privilegium, nämligen de som tillhört en frivillig försäkring inom de tidigare kända sjukförsäkringskassorna. Jag anser inte försäkringsskydd vara ett privilegium, utan en rätt som skall tillkomma så många människor som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! I det utskottsutlåtande som vi nu behandlar redovisas hur frågan tidigare har handlagts i riksdagen, och därvid omnämns bl. a. en motion beträffande 16-årsgränsen som jag var med om att väcka år 1966. Den byggde på ett fall där en kvinna som blivit ensam stannade hemma för att sköta barn som hade nått denna gräns, varvid hon upptäckte att hon inte hade möjlighet till vare sig grundsjukpenning eller frivillig sjukpenning. Utskottet anförde att »om det blev aktuellt med en mera allmän omprövning av sextonårsregeln så förutsatte utskottet att även den ifrågasvarande regeln skulle övervägas».

Nu har återigen väckts ett motionspar som tar upp detta problem. Utskottet förordar en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Jag kan inte förstå varför inte reservanterna denna gång kan ansluta sig till den linjen, då det gäller att dessa problem

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

skall bli föremål för översyn. Vi får väl sedan ta ställning till vad denna översyn kan leda till.

Herr talman! Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Själva logiken i tilläggs-sjukpenningen känner vi väl till. Vi vet att denna infördes för att ersätta en bortfallen inkomst. Logiken tog emellertid slut när det gällde hemmafruar. Man sade att de har en dold inkomst, som faller bort i och med att de inte kan sköta sitt dagliga arbete. Man ställde inga krav på att de skulle ha barn eller vara särskilt arbetsföra; det betraktades som riktigt att de ändå skulle få en sjukförsäkring. Därtill lade man sedan även en frivillig sjukförsäkring utan att fråga efter om det fanns någon inkomst som föll bort.

Jag försvarar detta; jag tycker att det är riktigt. Det är emellertid länge sedan vi skisserade sjukförsäkringen, och det har hänt ganska mycket sedan dess. Utredningen kom år 1951, och beslutet fattades väl år 1953. Känner ni igen världen från år 1953, om ni jämför den med världen av i dag? Här har kommit helt andra krav på möjligheter att existera.

Vi kan inte heller komma ifrån att det finns grupper som inte lever på tidsenliga villkor. När vissa inkomster som dessa människor haft försvinner blir dessa inkomster inte ersatta genom försäkring, utan följden blir en försämring för dem i ekonomiskt avseende. Man kan visserligen säga att dessa grupper inte passar in i vår tid, men de finns ju. Och när vi har byggt ut förmånerna för den obligatoriska försäkringen, så att dessa skall ligga i nivå med de förmåner som beslutades 1953, kan det även finnas skäl att se litet närmare på hur det är ställt för de kategorier som vi vid det tillfället icke ansåg behövde vara med i försäkringen.

Det finns också — såsom jag redan tidigare påpekat — andra saker i den

frivilliga försäkringen som kräver en översyn. Genom att kravet på god hälsa behålles begränsas på ett otidsenligt sätt den krets av människor som kan få en frivillig försäkring. Jag har därvid särskilt erinrat om de kategorier som studerar.

Vilken uppfattning man än hyser om vad som tidigare sagts och gjorts i detta ärende kan det finnas skäl att se över den frivilliga försäkringen för att utreda, om inte den behöver moderniseras liksom har skett med sjukförsäkringen i dess obligatoriska delar. Jag anser inte att vi därmed sviker våra principer.

Jag kanske inte helt kan instämma i motiveringarna i utskottsutlåtandet, men jag vet att en frivillig försäkring behövs för många som i dag inte har någon sådan, och jag tror att det skulle vara fördelaktigt att samtidigt med utredningen av vissa delar av sjukförsäkringsproblemet även ta upp denna fråga till behandling.

Det är, såsom herr Fagerlund sade, motbudande att man, samtidigt som man anser att samhället skall stå till tjänst med trygghetsanordningar på olika områden, skall behöva hänvisa vissa kategorier av människor till privata försäkringsbolag. Försäkringsersättningen från det allmänna kan inte bli så stor att de sjuka kommer att förtjäna därpå, och jag skulle inte tro att vi löper några nämnvärda risker genom en försäkring för de grupper det här gäller. När det talas om missbruk av sjukförsäkringen åsyftar man närmast dem som har obligatorisk försäkring. Om vi måste acceptera den saken, kan vi väl även godta förslaget om att se över förmånerna för de frivilligt försäkrade.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Sandell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Carlqvist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 20

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av motion angående sjukvård av patient som vistas utanför det egna landstingsområdet, och

nr 54, i anledning av motioner angående de arbetshygieniska kraven på traktorer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21

Lagstiftning rörande miljövård m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av dels motioner angående lagstiftning rörande miljövård m. m. i vissa delar, dels motioner angående förorening från passagerar-

Lagstiftning rörande miljövård m. m. fartyg genom utsläpp av toalettavfall m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! I motionerna I: 28 och II: 37 tecknas ett program med mottot: en strategi för miljö att leva i. Där skisseras bl. a. följande målsättning: att »återställa luften och vattnet».

Nyligen publicerades i pressen uppgifter om resultaten av företagna undersökningar. Kvicksilveranalyser av snö tyder på att det cirkulerar 20 ton kvicksilver i luften över Sverige. Docent Erik Eriksson i internationella meteorologiska institutet har lett undersökningar som gjorts av snö kring Väneren. I denna fanns det 50 gram kvicksilver per kvadratkilometer, d. v. s. lika mycket som ett lysrör innehåller.

På grundval av en rysk larmrapport som lades fram vid en UNESCO-konferens i Paris i början av september detta år uttalade sig docent Hans Palmstierna från naturvårdsverket för tidningen Arbetet: »Utan extraordinära åtgärder som sätts in nu kommer inte världens samlade tillgång på sötvatten att räcka fram till år 2000.» Och Palmstierna fortsätter: »Vattenransonering kommer att bli en verklighet för oss. Inte ännu på några år — men den kommer! Särskilt industrierna måste byggas så att de blir vattenbesparande. Vi är piskade att bygga ut reningsverken fullständigt. Nya och bättre reningsmetoder måste utarbetas. Vi måste satsa på dyra intensiva åtgärder.» Detta är Hans Palmstiernas rekommendationer.

Herr talman! Det skulle föra för långt att återge ens en bråkdel av den mängd fakta om miljöförstörelsen som hopats under senare år och som framlagts också för allmänheten. Ändå fungerar inte upplysningen på området på långt när som vore nödvändigt.

I det nyss återopade motionsparet

Lagstiftning rörande miljövård m. m.

argumenteras för utarbetandet av ett handlingsprogram för systematiska åtgärder, därest inte följderna skall bli en irreparabelt nedsmutsad värld. I den vid årets början väckta motionen yrkades att immissionssakkunnigas förslag till lagstiftning rörande luftförorening, buller och andra immissioner skulle framläggas, så att lagstiftningen — enligt de sakkunnigas förslag — skulle kunna träda i kraft den 1 juli 1968. Naturligtvis finns inte något att invända mot utskottets konstaterande att detta yrkande numera får anses sakna aktualitet.

Jag vill erinra om, vilket också redovisas i utskottsutlåtandet, att en luftvårdslag begärdes i kommunistiska riksdagsmotioner redan år 1966. Nu redovisas att förslag till lagstiftning i ämnet väntas komma att föreläggas 1969 års riksdag. Förslaget har remitterats till lagrådet. I denna situation återstår alltså endast att notera detta faktum. Men tillfälle ges sålunda att återkomma till frågan när propositionen framlagts.

Beträffande den begränsade frågan om en minskning av svavelhalten i eldningsolja har vi velat gå längre än proposition nr 124. Frågan behandlas också särskilt. Detsamma gäller en annan i våra motioner rest fråga, nämligen om avgasrening på motorfordon.

Jag vill understryka behovet av lagstiftning på området — jag syftar då på såväl luft- som vattenföroreningarna — och önskvärdenheten av att tillsynsverk-samheten blir den effektivaste möjliga. Naturvårdsverket och länsstyrelserna skall fungera som tillsynsorgan. Det nuvarande tillståndet är långt ifrån tillfredsställande. De lokala hälsovårdsmyndigheterna försöker nog göra sitt bästa för att övervaka hälsovårdsstad-gans efterlevnad, men de kan inte komma ifrån sitt beroende av industriföretagen — dessa ger dock sysselsättning och skattepengar.

I början av innevarande år lämnades exempelvis uppgifter om skrämmande

resultat av en undersökning beträffande luftnedsmutsningen från Domnarfvets jernverk i Dalarna. Företagets egna undersökningar var positiva. Parallellt företogs emellertid motsvarande undersökningar på uppdrag av statens naturvetenskapliga forskningsråd och deras resultat gick stick i stäv mot företagets. Björkbeståndet uppgavs ha dött och gran föryngrar sig inte längre. I detta sammanhang framkom också att en överingenjör i företaget sitter som ordförande i stadens vatten- och luftvårdsnämnd. Denne skall alltså tillvarata stadens intressen mot luftsmutsaren Domnarfvets jernverk där han är överingenjör.

Kostnaderna för åtgärder kommer här in i bilden i fråga om såväl luft- som vattenföroreningarnas bekämpande. Det torde bli oundvikligt att frågan om miljöavgifter från företagen tas upp till konkret prövning; åtgärderna i renings-syfte måste ses som en del av produktionskostnaden.

I våra motioner begärs en riksplan för anläggande av värmekraftverk. Utskottet understryker behovet av en fysisk riksplanering som anvisar områden för olika aktiviteter. Utskottet skriver: »Sedan någon tid tillbaka pågår också inom kommunikationsdepartementet arbete på att närmare utforma metoder för en översiktlig sådan planering.» Det vore, herr talman, intressant om närmare upplysningar kunde lämnas om hur långt arbetet härmed fortskridit.

Beträffande frågan om skärpning av bestämmelserna beträffande utsläpp av kloakvatten föreslås i våra motioner vissa normer för uppförande av reningsverk. Utskottet hänvisar till den aviserade propositionen, som skall framläggas nästa år, och går av det skälet inte in på någon bedömning av vårt förslag. Jag kan hysa förståelse härför men åberopar återigen docent Palmstiernas i mitt anförande tidigare refererade yttrande: »Vi är piskade att

bygga ut reningsverken fullständigt.» Jag vill för min del ansluta mig till docent Palmstiernas yttrande och ge det den tolkningen, att med fullständig utbyggnad avses en rening motsvarande det s. k. tredje steget. Utan en sådan skärpning i målsättningen lär det inte vara möjligt att förverkliga ett »återställande av vattnet», som termen lyder, och inte heller att förebygga den situation som enligt sakkunniga hotar att inträda år 2000 när det gäller tillgången till dricksvatten.

Det förefaller som om utskottet tar väl lätt på frågan om vattenförorening genom utsläpp från fartyg. Lagen ger länsstyrelserna möjlighet att förbjuda utsläpp även av andra ämnen än oljeprodukter, anför utskottet. Men säger inte erfarenheterna att »möjligheterna att förbjuda utsläpp» är ett bräckligt vapen? Just därför ställs i motionen ett förslag om att fartyg skall utrustas med uppsamlingstankar. Detta förslag avstår utskottet helt från att kommentera. Förslaget utformades som ett yrkande om ändring av vattenlagen, och jag får väl nöja mig med att även i detta sammanhang avvakta förslag på området.

Herr talman! Jag ställer mig emellertid mycket starkt kritisk till utskottets avvisande av förslaget i motionen om en särskild miljövårdskampanj under åren 1969—1971. Skälet anges vara, att Europarådet påbörjat en europeisk vattenvårdskampanj och planerar att göra 1970 till ett europeiskt naturvårdsår. Motsvarande verksamhet skall inom respektive stater anordnas på det nationella planet. Det sistnämnda borde väl kräva just vad motionsparet I: 28 och II: 37 föreslår, nämligen en miljövårdskampanj, »på det nationella planet», d. v. s. i Sverige. Ett genomförande av Europarådets intentioner borde rimligen leda till andra slutsatser än utskottets, som skriver: »...synes någon särskild miljövårdskampanj inte vara erforderlig.» Det måste väl ändå här vara fråga om något vida mer än vad som

Lagstiftning rörande miljövård m. m.

anslås för naturvårdsupplysning. Varför inte något av en motsvarighet — i varje fall till viss, icke ringa del — till kampanjen i samband med övergång till högertrafik. Även om ingen direkt jämförelse kan göras, vill jag med detta ha understrukt, att behov föreligger av något mer än den årliga naturvårdsupplysningen. Frågans vikt vore värd ett betydligt mer markerat ställningstagande än vad utskottet kostar på sig.

Herr talman! På flera punkter har motionerna I: 28 och II: 37 besvarats med hänvisning till förslag som väntas föreläggas nästa års riksdag; remiss till lagrådet föreligger redan, och dessutom behandlas en del förslag i samband med särskilda propositioner. Jag noterar att utskottet i flera avseenden gör uttalanden som överensstämmer med motionernas syfte. Jag skall därför avstå från att yrka bifall till nyssnämnda motionspar. Med det anförda har jag dock velat motivera motionerna och göra några understrykanden i dessa synnerligen betydelsefulla frågor.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Det har gjorts och görs en del för att rena vårt avloppsvatten, men om man ser till miljövården i stort måste man ändå erkänna att den är ett i högsta grad försummat område. Det går ut över allmänheten, som får en allt otrivsammare miljö, allt sämre luft — det kan på Stockholms gator ibland vara nästan svårt att andas — och allt sämre vatten, vartill kommer bullerstörningar. Ibland — och det är allvarligare — går det också ut över yrkesgrupper och deras ekonomi, t. ex. över yrkesfiskarna.

Den debatt som har förts om risken för kvicksilverbeförgiftningarna och som enligt min mening varit mycket överdriven, har orsakat väldiga skador för yrkesfisket, som inte tillnärmelsevis kompenseras genom de relativt blygsamma ersättningar som utgår i vissa fall.

Tredje lagutskottet hade tillfälle att

Ändring av bestämmelserna angående tid för jakt

nu i september göra en mycket intressant och givande studieresa i Västtyskland. Där kunde vi konstatera att man helt naturligt har ännu besvärligare problem än vi, eftersom man har en mycket koncentrerad industri och koncentrerad bebyggelse inom stora områden av landet. Men vi kunde också konstatera att man uppenbarligen kommit längre än vi, att man har gjort kolossalt mycket där nere för att komma till rätta med problemen, att man har gjort det med känd tysk grundlighet och att man också har nått vissa resultat. Man har mätsystem, som kan ge besked om vilka resultat man uppnår. Utvecklingen har också gått åt rätt håll.

Det är glädjande att intresset här i vårt land från alla politiska partier numera är stort för att komma till rätta med dessa problem. Det är också glädjande att vi kommer att få ett lagförslag till nästa års riksdag beträffande skydd mot miljöfarlig verksamhet, när det gäller vatten- och luftföroreningar och buller. Vi avvaktar med stort intresse vad det lagförslaget kommer att innehålla. Jag vill fästa den förhoppningen till detta förslag, att största möjliga hänsyn till yrkesfiskets intressen kommer att tagas. Det är för närvarande så, att fisket har fullt skydd i vattenlagen i avseende på vattenkraftutbyggnader. Där sägs klart ut att fisket skall bevakas på alla sätt. Det har också utdömts mycket stora belopp i ersättning för de skador som förorsakats fisket i samband med olika regleringar. För närvarande finns emellertid inte någonting som säger hur fisket skall kompenseras, om man släpper ut avfall som negativt påverkar fisket. Jag hoppas att detta missförhållande rättas till i det nya lagförslag som kommer.

En detaljfråga, som tagits upp här och som, vad jag kan förstå, inte kommer att inrymmas i det kommande lagförslaget, är nedskräpningen från fartyg. Denna fråga berördes nyss av den föregående talaren. Länsstyrelserna har vis-

sa befogenheter, som dock icke utnyttjats annat än då det gällt fast avfall. Det är kanske naturligt att så icke skett beträffande flytande avfall. Därvidlag krävs nämligen mycket stora investeringar och framför allt samordning. Det går naturligtvis inte att lösa den frågan inom ett län. Jag hoppas därför att kommittén för ett renare samhälle, som fått frågan om hand, skall komma fram till förslag om förbättringar i det avseendet, ty det är helt felaktigt att man som nu får släppa ut i stort sett vad som helst, vilket också fartygen gör.

I detta sammanhang skulle jag vilja framhålla att jag tror att det är ytterligt angeläget att man får ett samarbete på det internationella planet. Det hjälper ju inte att vi vidtar åtgärder här i vårt land och utfärdar bestämmelser för fartyg i hamnar eller i den inre skärgården, om inte också de utländska fartyg som i allt större utsträckning kommer till våra hamnar rättar sig efter dessa bestämmelser. Det är alltså mycket angeläget att denna fråga tas upp också internationellt. Jag beklagar att utskottet skrivit litet tamt i det avseendet. Jag hade tyvärr inte tillfälle att vara med vid justeringen, annars hade jag yrkat på en mera bestämd skrivning i syfte att uppnå ett internationellt samarbete i denna fråga.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Dickson* och *Wennerfors* (båda h).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Ändring av bestämmelserna angående tid för jakt

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 54, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna angående tid för jakt.

Ändring av bestämmelserna angående tid för jakt

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 618 av herrar *Wikner* och *Nilsson* i Östersund, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av jaktstadgans 4 § andra stycket, att bestämmelsen bleve tillämplig endast vid jakt av storvilt.

Utskottet hemställde,

att motionen II: 618 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag anser att 4 § andra stycket jaktstadgan är en skrivbordsprodukt. Man har inte tagit hänsyn till jägarorganisationernas remissyttranden, vilket naturligtvis är beklagligt. Jag hade väntat mig att åtminstone tredje lagutskottet skulle göra detta, men så blev faktiskt inte fallet.

Enligt 4 § andra stycket är all jakt med skjutvapen förbjuden mellan solens nedgång och en timme före solens uppgång. Före denna paragrafs tillkomst gällde nattjaksförbudet endast för älg, hjort och rådjur och inte som nu även småvilt. Nattjaksförbudet gäller i princip alla viltarter i hela riket och under hela året.

Jag anser att de införda bestämmelserna om ett visst klockslag då skjutvapen får användas vid jakt på både storvilt och småvilt leder till onödig irritation och många gånger osämja bland jägarna. Det kan även leda till oförskyllda åtal för överträdelse av jaktstadgans föreskrift, vilket jag också har påtalat i min motion.

Enligt 7 § 1 mom. i jaktstadgan kan länsstyrelsen medge undantag från 4 § andra stycket. Enligt uppgift från statens naturvårdsverk har samtliga läns jaktvårdsföreningar hos respektive läns-

styrelser sökt och erhållit generella tillstånd till nattjakt för varierande tider och djurslag. Därutöver har ett mycket stort antal personliga tillstånd till nattjakt meddelats av länsstyrelserna. Detta förhållande förutspådde jag även i motionen, och då så nu skett anser jag att nattjaksförbudet för småvilt är oberrättigat.

Man säger att förbud mot jakt nat-tetid är befogat dels från humanitära synpunkter, dels av ett önskemål om att försvåra olovlig jakt. Förbudet innebär emellertid att jakt omöjliggörs på skadliga rovdjur. För sådan jakt måste man begära särskilt tillstånd.

Jag anser för min personliga del att nattjaksförbud även kan leda till olaga jakt. Man borde i stället, tycker jag för min del, stifta jaktlagar som byggde på förtroende till jägarna. Jag vill nästan påstå att det knappast finns någon grupp av människor som misstänkliggörs så som jägarna.

Angående skadskjutningar säger man att sådana förekommer i graverande omfattning och att riskerna härför ökas med sämre ljusförhållanden. Jag vill även påstå att den övervägande delen av skadskjutningarna har helt andra orsaker: framför allt jägarnas nerver, att man skjuter på långa avstånd eller med dålig ammunition för att nämna några orsaker.

Herr talman! Det enda positiva i utskottsutlåtandet är att utskottet anser att skärpningen beträffande nattjakten inneburit »visst intrång i jägarnas intressen». Då emellertid jaktstadgan helt nyligen trätt i kraft och någon erfarenhet ej ännu anses ha vunnits av dess tillämpning avstyrker utskottet motionen. I en del fall håller man i denna kammare på 30-åriga principer då det gäller jakten, och i detta fall vill man tydligen inte rätta till ett missförhållande på ett tidigt stadium.

Med hänsyn till utskottets svaga motivering ber jag att få yrka bifall till motionen.

Ändring av bestämmelserna angående tid för jakt

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Herr Wikner betecknade bestämmelsen om nattjaksförbudet som en skrivbordsprodukt och i viss mån kan jag hålla med honom. Det väckte också en mycket allmän indignation bland jägarna i våras då bestämmelsen blev bekantgjord.

Men det är väl egentligen inte själva nattjakten som man har reagerat mot — i södra delen av landet har det funnits nattjaksförbud och det har fungerat bra — utan mot att skymningsjakten mellan solens nedgång och en timme därefter togs bort. Denna jakt var tidigare tillåten i hela landet och alltså även i södra Sverige.

Just nu är emellertid läget något annorlunda än i våras, ty naturvårdsverket har genom sina anvisningar till länsstyrelserna rättat till den bestämmelse som kom i början på året. Det framgår ju också av utskottsutlåtandet, att det gjorts en synnerligen stor mängd undantag. I stort sett kan man alltså säga att jägarnas intressen nu är tillgodosedda. Man får jaga det mesta under den här timmen efter solens nedgång utom älg och kanske också några andra djurarter. Det är klart att man kan tycka, och det gör också jag, att det hade varit bättre, om man hade haft en generell regel som tillåter jakt från en timme före solens uppgång till en timme efter solens nedgång och sedan gjort vissa undantag från den regeln, vilka i så fall hade blivit ganska få. Nu har man i stället en omvänd regel med ett synnerligen stort antal undantag, så att det bara återstår ett par djurarter som inte berörs av undantagen. I princip är det naturligtvis felaktigt att ha den nuvarande bestämmelsen, men vi har fått den och det är alltid litet svårt att göra en ändring. När vi dessutom i praktiken fått det tillrättalagt så, att jägarna kan vara ganska belättna, tycker jag inte att det finns anledning att nu ändra på den bestämmelse som ändå finns.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Förbudet för hela riket mot nattjakt är ju i kraft från och med innevarande år, och det är således den första jaktssäsongen under vilken man haft det här generella förbudet mot nattjakt. Man kan alltså i herr Wikners och andras nordligare belägna trakter knappast ha någon större erfarenhet av hur förbudet verkar. I min landsända, Malmöhus län, har vi emellertid sedan flera år tillbaka haft nattjaksförbud, och ingen har varit missnöjd med det. Från jägarhåll där nere har jag för min del inte hört att man önskat upphäva nattjaksförbudet. Dessutom har länsstyrelserna rättighet att medge dispens. Herr Wikner menar väl att när dispens medgivits i så stor utsträckning kunde man ha avstått från nattjaksförbudet helt och hållet. Men det är litet skillnad mellan att medge dispens för att en viss tid efter solens nedgång få skjuta ett visst slags vilt och att fullständigt slopa nattjaksförbudet. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag och gör det så mycket hellre som jag anser att det var en vetlig och bra stadga vi fick i och med nattjaksförbudet. Jag kan som sagt vitsorda att praktiskt taget alla i Malmöhus län, där vi haft förbudet i rätt många år, är tillfredsställda med det.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten nämnvärt, men jag vill uttrycka min glädje över det medhåll som jag fick av herr Hedin. Här har sagts att man har rättat till de av mig påtalade missförhållandena genom att medge en hel del undantag. Men är det verkligen att rätta till? Har man då inte kommit så nära det tillstånd man befann sig i tidigare, att man i stället kunde slopa den aktuella bestämmelsen för att över huvud taget komma ifrån

Slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund

de missförhållanden jag har påtalat. Man kunde väl helt enkelt bygga på förtroende till jägarna. Jag tror det skulle ha varit bra mycket bättre om man hade kunnat gå den vägen. Men vi får väl återkomma till frågan och hoppas att när man har fått litet mera erfarenheter vi skall kunna nå fram till en annan tingens ordning.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 618; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23

Slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av motion om slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! I motionen II: 617, som nu behandlats i tredje lagutskottets utlåtande nr 55, har jag föreslagit att jaktstadgans 12 § 4 mom. i sin ihelhet skall tas bort. I denna paragraf stadgas bl. a. att hund inte får användas vid jakt efter hornbärande råbock under den tid då särskild sådan jakt är tillåten. I motionen har jag framhållit att denna lagbestämmelse kan leda till att en laglydig viltjägare riskerar att oförskyllt bli utsatt för straffpåföljd. Ett sådant förhållande anser jag strider mot demokratiska rättsregler och paragrafen bör därför slopas. Visserligen anser naturvårdsverket att risken för straffpåföljd i det här fallet är ringa, men någon garanti för detta kan väl ändå inte lämnas av verket.

Personligen är jag inte tilltalad av

något slag av smygjakt — eller med ett finare nomen — pyrschjakt. Jag anser att särskild jakt efter hornbärande råbock icke bör få förekomma före den allmänna rådjursjakten. Den kan också sammanfalla med småviltjakt. Då blir störningarna för viltet mindre, även om man använder hund vid den särskilda råbocksjakten.

Det anses lättare att skilja mellan råbock och get vid den här smygjakten än när man använder drev. Men kan man inte skilja mellan råbock och get så bör man nog stanna hemma. Då kan man inte längre kalla sig för jägare.

Eftersom det för närvarande tycks vara svårt att vinna gehör för min motion skall jag, herr talman, inte ställa något yrkande. I stället kanske jag kan återkomma till frågan. Tredje lagutskottet får väl i så fall vara berett på en del extraarbete.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till utskottsutlåtandet, dock inte med anledning av motionen. I denna har herr Wikner — tycker jag nog — fört fram en del överdrivna farhågor för risken att bli åtalad i oträngt mål. Jag tror att de riskerna är ytterligt små i det här sammanhanget.

I utskottsutlåtandet har emellertid ett stycke tillfogats i slutet som inte i och för sig föranletts av motionen. Där säger utskottet att vissa erinringar kan framställas mot att den ifrågavarande jakten får påbörjas redan i augusti månad, och utskottet pekar på de risker som jakten kan medföra för bärplockare och andra som vistas i markerna den aktuella tiden.

För min del anser jag det helt opåkalat att införa detta stycke i utskottsutlåtandet. De beklagliga olyckor som hänt — företrädesvis i Norrland — har drabbat jaktkamrater och, mig veterligt, aldrig någon bär- eller svamplockare eller över huvud taget någon icke-jägare. Det är klart att risker kan

Slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund

föreligga för alla i olika slags verksamheter men hittills har alltså inte några andra personer än jägare drabbats av sådana olyckor. Visst förekommer det risker i samband med all jakt. Denna form av jakt kan emellertid karakteriseras som en stilla jakt, varvid en ensam jägare smyger sig ut vid tretiden på morgonen eller vid skymningen under augusti månad. Då finns det som regel varken bärplockare, svampplockare eller andra människor ute i terrängen. Om det skulle finnas några personer ute i skogen vid den tiden skulle det inte heller finnas några rådjur där att skjuta på. Jag tror att jakten på dessa råbockar, som man försöker träffa på när de är ute och betar, är en av de minst farliga jaktformerna för allmänheten. Därför tycker jag att det var helt opåkallat ta in det aktuella stycket i utskottsutlåtandet, och det är av denna anledning jag antecknat en blank reservation.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Liksom beträffande föregående ärende gäller det en bestämmelse som trätt i kraft från och med innevarande år. Det är således nu fråga om den första jaktsäsongen med dessa regler. Bestämmelsen säger att man före ordinarie jakttid får bedriva jakt på hornbärande råbock, där sådan särskild jakt är tillåten, varvid man dock inte får använda hund.

Nu säger herr Wikner att det egentligen inte var detta han ville avskaffa utan att han avsett att det inte borde finnas någon särskild jakttid för hornbärande råbock. Om herr Wikners motion hade varit av denna innebörd, d. v. s. att man inte skulle få jaga bock före den ordinarie tiden, skulle jag ha anslutit mig till den. Men så var hans motion ingalunda utformad. Han ville i stället egentligen utvidga rätten till sådan jakt även till användning av hund för att driva råbocken.

Herr Hedin har klagat på att utskottet

ställt sig tveksamt till att man skall få lov att bedriva denna jakt redan i augusti månad och har en del andra anmärkningar mot det näst sista stycket i utlåtandet. Jag tycker tvärt emot herr Hedins uppfattning att det är ganska upprörande och onödigt att vi skall ha en jakt som börjar i slutet av sommaren. Jag är övertygad om att den gallring som man behöver göra bland de gamla hornbärande råbockarna kunde göras under den ordinarie jakttiden. Utskottsutlåtandet och motionen behandlar emellertid inte frågan om en sådan begränsning av jakträtten. Motionen innehöll faktiskt ett förslag om utvidgning av rätten att jaga råbock under icke ordinarie jakttid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste faktiskt rätta herr Levin. Jag har aldrig sagt att jag inte vill ha någon särskild jakt på råbock. Vad jag menade var att den särskilda jakten på råbock kan förläggas till samma tid som gäller för småviltjakt. Därigenom skulle man inte behöva störa småviltet i onödan. Jag vet förvisso att man måste använda denna särskilda jakt på råbock, framför allt i södra delarna i Sverige, men jag tror att man skulle kunna gå till väga på det sätt som jag angett.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Skälet till att man i år i de flesta län förlagt denna särskilda jakt efter hornbärande rådjur till senare delen av augusti är, att den inte skall kollidera med den tid när man släpper ut hundarna i markerna. Under sådana förhållanden tycker man att det är lämpligt att bedriva den aktuella jakten fram till den 1 september. Jag har hos Svenska jägareförbundet efterhört vilka erfarenheter man gjort av

Skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.

årets jakt, och de har varit mycket goda. Man har sedan mycket länge jagat på detta sätt i en del andra länder, t. ex. i Danmark och i Tyskland. I Tyskland skjuter man årligen ungefär 60 000 rådjur, huvudsakligen bockar, och till största delen under sommarhalvåret. Förhållandet är detsamma i Danmark. Detta slår där mycket väl ut.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Herr Hedin har redan redogjort för den jakt det här gäller och det kunde därför vara onödigt att ytterligare förlänga debatten. Jag skulle emellertid vilja säga några ord med anledning av herr Wikners inlägg.

Herr Wikner tycks inte vilja inse att detta kanske är enda möjligheten att kunna göra en gallring bland rådjuren — alltså att skjuta undan gamla bockar. Det är den enda metod man kan använda för att få en sådan gallring. Om man jagar med drivande hund springer rådjuret ofta i skog och buskar, och det är inte lätt att göra en bedömning av om det är ett djur som skall skjutas undan eller om det är ett djur som skall gå kvar. Då skjuts det oavsett vad det är för ett djur.

Herr Wikner säger att den som inte kan skilja på en bock och en get bör stanna hemma. Om det är på det sättet kan jag försäkra herr Wikner, att han har gått för tidigt från mästaren. Min egen erfarenhet är att man på ganska rimligt avstånd i skymningen eller i gryningen måste använda både kikarsikte och vanlig kikare och ändå inte kan skjuta djuret därför att man inte kan se om det är en bock eller en get, nämligen om det är en bock med smala enspetsiga horn. Det har jag varit med om flera gånger. Det är inte så enkelt att göra denna gallring som herr Wikner vill göra gällande. Det är framför allt från den synpunkten och för att rådjurskiden skall få vara i fred ytterligare en månad för drivande hundar

som man har infört nuvarande bestämmelse.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag vill fråga herr Trana: Är det inte på det sättet jägare emellan att vi inte skall skjuta i annat fall än då vi ser vad vi skjuter på? Vid de flesta olycksfall där man skjuter människor är det så att man skjuter i skymningen då man inte ser vad man skjuter på. Jag tycker att det faller på sin egen oriulighet när herr Trana talar om skymningsjakt. Man skall inte skjuta i skymningen då man inte ser vad man skjuter på.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av motioner angående ålfisket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning av motioner angående dels skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, dels upplåtelse av kommunal mark för statliga ändamål.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 422 i första kammaren av herrar *Lundberg* och *Enarsson* och nr 517 i andra kammaren av herr *Adolfsson m. fl.*

I dessa motioner, som var likalydande, hemställdes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till införan-

Skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.

de av sådan lagstiftning, att kommun som förvärvat mark för planering av bostadsbebyggelse skulle vara skyldig att i viss utsträckning genom försäljning till enskilda överlåta mark med äganderätt för uppförande av en- och tvåfamiljsfastigheter.

Utskottet hade vidare behandlat två till lagutskott hänvisade, likaledes likalydande motioner, nr 488 i första kammaren av herr *Wallmark* och nr 616 i andra kammaren av herrar *Nordstrandh* och *Bengtson* i Solna.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 422 och II: 517 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 488 och II: 616 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits vid A. i utskottets hemställan av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Hedin* (båda h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 422 och II: 517 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att riksdagen förelades förslag till sådan lagstiftning, att kommun som förvärvat mark för bostadsbebyggelse skulle vara skyldig att i viss utsträckning överlåta marken med äganderätt till enskilda som önskade uppföra en- och tvåfamiljs-hus.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Den kommunala markpolitikens viktigaste uppgift är, som vi i högerpartiet ser det, säkerställandet av att lämplig mark inom kommunen finns tillgänglig för bebyggelse och vid rätt tidpunkt. Kommunen har naturligtvis också skyldighet att ordna gemensamma anläggningar som behövs för bebyggelsen, i form av vatten och avlopp, vägar etc.

När det gäller upplåtelse av mark som

kommunen har förvärvat talar flera skäl för att tomtmarken efter hand säljs till den enskilde som vill bygga på marken. För det första menar vi att det för kommunen inte kan vara klokt att binda mycket kapital i mark. Vid försäljning frigör man kapital, som kan användas för nya köp. Man kan alltså använda sig av en rullande markpolitik.

För det andra vill den enskilde ofta — jag skulle tro oftast — vilket vi också påpekat i reservationen, äga inte bara huset utan också tomten. Dels känner han sig tryggare för framtiden på det sättet, dels skapar det en alldeles särskild tillfredsställelse och glädje hos de flesta att få äga en liten bit av den svenska jorden. Jag tycker att man skall låta så många svenskar som möjligt få uppleva den glädjen och tillfredsställelsen.

Vi inom högerpartiet vill slå vakt om och bredda det enskilda ägandet, men vi har heller inte något emot andra former för markupplåtelse, t. ex. med tomt-rätt. Vi anser dock att det skall finnas valfrihet för den enskilde. I många kommuner finns också sådan valfrihet. Man kan, om man så vill, bygga på mark med tomtträtt, men man kan också köpa mark inom andra områden.

Inom allt fler kommuner är det emellertid på det sättet att den socialdemokratiska majoriteten har beslutat att all upplåtelse skall ske genom tomtträtt. Det är bakgrunden till högermotionerna I: 422 och II: 517 och till reservationen, som tillstyrker bifall till dessa motioner. Man kanske kan tycka att det kan vara opåkallat och onödigt att i lag föreskriva hur kommunerna skall sköta sin markpolitik, men när kommunerna i praktiken har visat sig åsidosätta medborgarnas berättigade önskemål om valfrihet anser vi motionärer och reserveranter att det är nödvändigt med en lagstiftning på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid tredje lagutskottets utlåtande nr 57.

Skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.

Herr ADOLFSSON (h):

Herr talman! Vi saknar i dag klara regler för vilka som skall få köpa tomtmark av kommunerna och vilka som inte får det. Kommunerna är ofta generösa mot företag men omöjliggör för enskilda kommuninvånare att förvärva en villatomt med äganderätt. Detta skapar olust, och enskilda människor känner sig utlämnade åt de styrandes godtycke.

Den valfrihet som utskottsmajoriteten nämner i utlåtandet gäller bara de styrande i kommunen, men den sträcker sig inte till kommuninvånarna. Man frågar sig hur valfrihetens samhälle i realiteten håller på att utformas. Vi hamnar i den situationen att de, som bor i hus som uppförts på mark med tomträtt, inte kan föra talan mot exempelvis planerande myndighet. Det kan endast markägaren — kommunen — göra. Kommunen kan alltså föra talan mot sig själv, men den som sitter i hus som byggts på mark med tomträtt har ingen talan. Förhållandet kan närmast karakteriseras som parodi. Detta är ett exempel på hur den socialistiska markpolitiken träder den enskildes rätt för när.

Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationen.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Herr Adolfsson anser alltså att tomträtt är ett utslag av socialistisk markpolitik. Om jag inte har alldeles fel blev tomträttsinstitutet infört genom en högerregering i vårt land. Herr Adolfsson frågar vad det är för valfrihet när det bara är kommunens bestämmande organ som beslutar om man skall ha tomträtt eller ej, medan den enskilde medborgaren, som vill ha en tomt, inte själv får bestämma om han vill ha mark med tomträtt eller en köpt tomt. Men hur skulle det se ut, om en kommun hade lagt ut ett markområde för exploatering med tomträtt? Menar herr Adolfsson att vem som helst skulle

kunna ha rätt att påyrka att just inom detta område få lov att i stället köpa en tomt? Detta resonemang kan jag sannernigen inte begripa.

Inom utskottet har vi ansett att det i fortsättningen liksom nu bör vara kommunernas ensak att besluta om huruvida de vill upplåta mark med tomträtt eller sälja den med äganderätt. Det är ändå bara en liten procentandel kommuner här i landet som över huvud taget har tomträtt. De allra flesta kommuner har inte infört tomträttsinstitutet, eftersom de inte haft finansiella möjligheter att göra det.

Det är egentligen två motionspar som utskottet har slagit ihop i detta utlåtande, bägge två väckta från högerhåll. Det ena motionsparet går ut på att man skulle tvinga kommunerna att sälja mark som de i stället skulle vilja upplåta med tomträtt, det andra går ut på att man skulle förbjuda kommunerna att till statliga institutioner o. s. v. sälja mark inom vissa områden som i stället skulle upplåtas med tomträtt. Dessa två motionspar skär således precis tvärt emot varandra.

Med undantag av högerrepresentanterna har vi varit eniga i utskottet om att det både i det ena fallet och i det andra skall vara kommunernas ensak att bestämma. Utskottet anför också: »Motionsförslaget innebär i själva verket en inte ringa begränsning av den kommunala självbestämmanderätten på ett viktigt område. En sådan begränsning anser sig utskottet inte kunna förorda.» Således kan inte utskottet gå med på ett bifall till vare sig det ena motionsparet eller det andra. Sättet för upplåtande av mark skall naturligtvis kommunernas bestämmande organ ha rätt att själva besluta om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag tror att fler och fler kommuner blir övertygade om tomt-

Skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.

rättens värde. Det är inte så länge sedan vi här i riksdagen uttalade oss för tomt-rätt och även för möjligheter för kom-muner att låna till inköp av tomträtts-mark.

Herr Levin har rätt i att ytterst få kommuner har tomträtt, men de som har den har kunnat konstatera dess sto-ra värde. Jag talar för en kommun som har haft tomträtt i över 30 år. Den gäl-ler inte bara tomter för egnahem och flerfamiljshus utan också industrimark. Erfarenheterna är de bästa på alla håll. Industrierna uppskattar faktiskt tomt-rätten. Får man mark med tomträtt, kan man ju använda kapitalet till vanliga investeringar i maskiner o. d., och den-na möjlighet utnyttjas i högsta grad.

Man vet också att tomträten med nu-varande uppläggning är av sådan art att man har stor nytta av densamma.

Låt mig ta ett enda exempel för att illustrera tomträttens värde. På ett stort område i Malmö, vilket ligger centralt och bra, har staden upplåtit sin egen mark till egnahemshus och villor och satt priset för avgälden till 1 krona 50 öre. Detta innebär att man har att ut-gå från ett pris på 30 kronor per kvad-ratmeter för denna mark.

Mitt emot detta område ligger ett annat område, som alltså bör ha un-gefär samma värde. Där kostar marken emellertid i dag 85—90 kronor per kvadratmeter. En egnahemsägare mäs-te följaktligen för den marken betala 85 000—90 000 kronor för en tomt på 1 000 kvadratmeter, medan han bara behöver betala 1 500 kronor i tomt-rättsavgäld för motsvarande areal. Hur det förhåller sig med värdet där säger sig självt. Jag tror att våra egnahems-ägare i högsta grad uppskattar möj-ligheten att skaffa sig egnahem på des-sa fördelaktiga villkor.

Jag ber att få yrka bifall till utskot-ets hemställan.

Herr ADOLFSSON (h):

Herr talman! Det är självfallet inte

tomträttsinstitutet såsom sådant jag an-griper, utan vad jag vänder mig emot är bristen på valfrihet, vilken börjar göra sig märkbar i en del kommuner här i landet.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag tror att avsaknaden av valfrihet till första delen bottenar i att många av våra kommuner av fi-nansiella skäl inte har förmått införa tomträttsinstitutet. Det finns mängder av människor som gärna skulle bygga sig egnahem på tomter som upplåtes med tomträtt men som måste avstå från detta därför att de inte ovanpå kost-naden för egnahemmen kan skaffa fram de medel som behövs för att få tomter att bygga på. Det är dock bara ett rela-tivt litet antal kommuner som har kun-nat införa tomträttsinstitutet.

Vidare, herr Adolfsson, är det i kom-muner med tomträtt bara den kommu-nalägda marken som har tomträtt. Men finns det över huvud taget någon stad eller annan kommun, där det inte dess-utom finns privatägd mark? Den som inte vill hyra en tomt med tomträtt på kommunens mark går till den enskilde markägaren och köper sig en tomt i stället. Jag tror att bristen på valfri-het är mest kännbar på orter där det inte finns något tomträttsinstitut, efter-som den som där vill komma över en tomt men inte har dessa bägge alterna-tiv att välja på måste köpa och betala tomten.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag kan understryka att denna valfrihet existerar även på de orter där man har möjlighet att för-dela marken, och där fördelar man den också till kommunala, kooperativa och enskilda företag. Sådana områden kan innefatta både tomträttsmark och annan mark.

Sedan skulle jag vilja säga att det egentligen inte är detta som är pudeln kärna. Kunde vi inte erkänna att dis-

Meddelande ang. kammarens sammanträden den 13—15 november

kussionen gäller en skattefråga? Men det kanske kan ordnas så, att möjligheter skapas till samma skattefrihet för tomtträtsinnehavarna som för de privata tomtägarna?

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Hedin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 28 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av motioner om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd, och nr 62, i anledning av motioner angående föreskrifterna om sotning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av motioner angående dispositionen av domänverkets markfond, och

nr 34, i anledning av motion angående ersättningen för älgskada.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 27

Meddelande ang. kammarens sammanträden den 13—15 november

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Höstens allmänpolitiska debatt tar sin början onsdagen den 13 november kl. 10.00 och fortsätter i den mån så erfordras vid sammanträdena torsdagen den 14 och fredagen den 15 november. Sammanträdet torsdagen den 14 november, som börjar kl. 10.00, inleds med en frågestund och med slutlig behandling av bevillningsutskottets betänkande angående bilaccisen. Därefter återupptas den allmänpolitiska debatten, och sedan denna slutförts upptas till avgörande dels de ärenden, som bordlägges första gången fredagen den 8 november och har förtecknats på stenciler som i dag utdelats till kammarens ledamöter, dels de ärenden som — utöver bevillningsutskottets betänkande angående bilaccisen — kan komma att bordläggas tisdagen den 12 november.

Kvällsplena avses skola anordnas onsdagen den 13 och torsdagen den 14 november men däremot inte fredagen den 15 november.

§ 28

Användningen av RFSU:s upplysnings-
skrift *Samspel i skolundervisningen*,
m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående användningen av RFSU:s upplysningsskrift *Samspel i skolundervisningen* samt om granskningen av läromedel i sexualkunskap och av bredvidläsningsböcker i sexualundervisning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Även om lärarens personlighet och förmåga att effektivt och engagerat meddela undervisning till sina elever är av allra största betydelse i skolan betyder naturligtvis också läroböckernas utformning mycket. Det är därför vi har det nuvarande granskningsförfarandet, främst genom statens läroboksnämnd. En kategori av använda skolböcker kommer inte under granskning vare sig av läroboksnämnden eller skolöverstyrelsen. Det är de s. k. bredvidläsningsböckerna. Denna fråga är emellertid under övervägande i den s. k. läromedelsutredningen. Det är kanske ogörligt att granskningen skall omfatta alla läromedel. Det är dock — enligt min mening — av vikt att skolans målsättning och läroplaner följs upp även på detta område.

Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45 behandlar de s. k. bredvidläsningsböcker som används i sexualundervisningen. I tre framlagda motioner har anmärkningar gjorts särskilt mot den av RFSU utgivna upplysningskriften »*Samspel*». I motion II: 554, som framlagts av mig och herr Hamrin i Jönköping, är vi kritiska också mot skriften »*Vägen till mognad*» av Lis Asklund och T. Wickbom. Vi har framfört den meningen, att dessa böcker inte står i överensstämmelse med skol-

överstyrelsens anvisningar i ämnet — särskilt därigenom att de etiskt och personligt ansvarsbetonande momenten helt saknas. Även skolöverstyrelsen har vitsordat detta. Skolöverstyrelsen säger sålunda, att skriften *Samspel* uppenbarligen inte kan »läggas till grund för skolans sexualundervisning». I fortsättningen heter det: »Den kan inte heller sägas täcka någon lucka bland läromedlen i vad avser de delar av skriften som tar upp för skolans sexualundervisning relevanta frågor.»

Anmärkningsvärt är väl också att det, medan en utredning om skolans sexualundervisning ännu pågår, utges skrifter som helt skiljer sig från de av skolöverstyrelsen utgivna anvisningarna. Jag tänker kanske då särskilt på boken *Vägen till mognad*.

Justitieombudsmannen har — såsom utskottet också understrukit i sitt utlåtande — framhållit att en lärare får anses ha brustit i den objektivitet, som enligt gällande läroplaner skall prägla undervisningen, om han gör *Samspels* uppfattning till sin inför eleverna utan att nämna uppfattningen i handledningen.

Jag sätter värde på utskottets uttalande om »vikten av att de etiska och psykologiska synpunkterna får en framträdande plats i sexualundervisningen». Utskottet förutsätter, att detta krav tillgodoses.

Skolöverstyrelsens yttrande är, synes det mig, ganska motsägelsefullt. Å ena sidan framhålles skolans stora ansvar bl. a. på sexuallivets område.

Å andra sidan sägs, att andra faktorer spelar en minst lika stor roll. Javisst — det erkänns av alla! Men det fritar sanerligen inte skolan eller dess högsta myndighet från deras ansvar. Skolans undervisning bör, säger SÖ, inte utformas auktoritativt eller normativt men väl så att den leder till normbildning. Men denna undervisning bör — enligt min mening — ändå syfta till en god normbildning. Hur går det annars ihop

Användningen av RFSU:s upplysningskrift *Samspel* i skolundervisningen, m. m.

med skolans allmänna fostran? Hur omodernt ordet »norm» än må vara, måste det understrykas, att ett samhälle utan normer är dömt till undergång.

Frågan om granskningen av läromedel behandlas, som jag tidigare sagt, av läromedelsutredningen. Jag uttalar den förhoppningen, att vår högsta skolmyndighet efter utredningens avslutande nog skall överväga denna fråga och även ta initiativ till något slags kontroll eller granskning av bredvidläsningsböcker åtminstone på så ömtåliga områden som det här ifrågavarande.

Till sist vill jag, herr talman, framhålla det ansvar som de lokala skolstyrelserna har i denna fråga. Det är dock dessa som beslutar om inköp av böcker och läromedel och därmed även av bredvidläsningsböcker. Oftast sker väl detta på rektors eller lärars förslag, och ansvaret ligger givetvis också på dem. Skolstyrelserna kan dock underlåta att inköpa klart undermåliga böcker i detta liksom i andra ämnen.

Jag har, herr talman, i föreliggande situation inget särskilt yrkande utan biträder utskottets förslag. Jag har dock velat framföra mina synpunkter i denna — det kan vi väl ändå vara överens om — för skolan och för vår ungdom så viktiga fråga.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp), *Hedin* (h), *Löfgren* (fp), *Nilsson* i Bästekille (h), *Dickson* (h), *Gustafsson* i Borås (fp), *Stigmarker* (fp), *Lindberg* (cp), *Nilsson* i Agnäs (h) och *Berglund* (fp).

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Först vill jag erinra kammarens ärade ledamöter om att ett enigt utskott har avstyrkt samtliga de motioner i vilka skolans bredvidläsningslitteratur och den av RFSU utgivna och omdebatterade skriften *Samspel* tagits upp.

Beträffande den sista skriften, *Sam-*

spel, var det ett par meningar i den första versionen av denna skrift som motionärerna vänt sig emot. Nu har RFSU omarbetat skriften, och de omdebatterade raderna har tagits bort.

Den andra frågan, huruvida bredvidläsningslitteratur av detta slag skall prövas och godkännas, är föremål för utredning i den 1966 tillsatta läromedelsutredningen. Det blir alltså denna utrednings uppgift att ta ställning till dessa ting.

Som framgår av utlåtandet har utskottet inhämtat synpunkter från olika remissorgan. Samtliga tillfrågade remissorgan har avstyrkt de i motionerna framförda förslagen.

Herr Nelander har anfört att skolöverstyrelsen har uttalat sig i för motionärerna positiv riktning. Men det väsentliga i skolöverstyrelsens yttrande är väl, att den inte kan gå med på ett generellt förbud mot att använda denna skrift. »I ett pluralistiskt samhälle», skriver skolöverstyrelsen, »måste skolans uppgift vara att allsidigt orientera om olika livsåskådningar. Skolans undervisning synes därvid icke böra utformas auktoritärt och normativt men väl så att den leder till en normbildning.» Det är just en väsentlig synpunkt som skolöverstyrelsen här för fram. Visst skall undervisningen läggas upp så att den ger och leder till en god normbildning, men den skall fördenskull inte vara auktoritär. När man tar del av ett par av dessa motioner undrar man om det inte är detta som egentligen är syftet med motionskraven.

Herr talman! Eftersom ett enigt utskott står bakom utskottets hemställan, ber jag till slut bara att få yrka bifall till densamma.

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Bara ett mycket kort påpekande — det väsentliga i skolöverstyrelsens ställningstagande är att styrel-

sen tagit avstånd från innehållet i den undermåliga skriften Samspel. Med det avståndstagandet har skolöverstyrelsen också fortsatt en linje som den tydligt har tecknat för skolans målsättning i det här ämnet, och det är glädjande att konstatera detta.

För övrigt är det alldeles riktigt som det har påpekats att skrivningen ändrats så att den inte längre kommer i konflikt med gällande lagar på området, och i så måtto har väl en förbättring skett.

Det finns inget annat att säga än att tillstyrka vad utskottet skriver.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag vill först konstatera att de kommunala skolstyrelserna alltid har ansvar för de läromedel som används i skolorna. Även i de fall då läromedel är föremål för en central granskning bär skolstyrelserna ansvaret, vilket aldrig kan tas ifrån dem. När böcker granskas av statens läroboksnämnd, sker det utifrån vissa kriterier, och inom ramen för dessa antas en rad böcker, men sedan blir det skolstyrelserna som får avgöra.

Bredvidläsningsböckerna utgör ett mycket svårt problem, och självfallet vill jag vid denna tidpunkt inte försöka ta ställning till det, eftersom det ingår i mina uppgifter att söka utreda huruvida bredvidläsningslitteratur skall granskas. Det förefaller mig dock vara svårt att genomföra en uppdelning mellan vad som betraktas som kontroversiellt och inte kontroversiellt. En textbok i ett modernt språk kan t. ex. innehålla texter med ytterst kontroversiellt innehåll och föranleda mycken diskussion. Redan detta exempel vittnar ju om de svårigheter som finns. Vi hoppas emellertid att det skall vara möjligt att finna någon lösning och att förslag skall kunna läggas fram nästa år.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 29

Interpellation ang. rening av vattnet i Örnsköldsviksfjärden

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Örnsköldsviksfjärdens förorenade vatten har tidigare varit föremål för interpellationer i denna kammar. Det relativt nyinrättade naturvårdsverket har riktat sin uppmärksamhet på missförhållandena. Omfattande opinionsyttringar har förekommit från befolkningens sida. Vattenföroreningarna är i största utsträckning förorsakade av utsläppen från Mo och Domsjö fabriker vid Örnsköldsviksfjärden.

Moälven är det enda egentliga vattendrag som har sitt utflöde i fjärden. Normalt tillflöde genom denna älv beräknas vara 10—15 m³ vatten per sekund. Vid vårfloed beräknas vattenflödet stiga till 100—150 m³. Under sommarmånaderna är dock tillflödet betydligt mindre. Minsta tillflödet denna sommar beräknas ha varit 3,5 m³ per sekund. Mo och Domsjö fabriker förbrukar omkring 3 m³ per sekund, d. v. s. i stort sett samma mängd vatten som Moälven tillför Örnsköldsviksfjärden under den varmare årstiden. Det förbrukade vattnet släpps ut i fjärden utan någon egentlig rening. Särskilt under den varmare årstiden gör sig dessa olägenheter för de inom området boende starkt gällande.

Även om Mo och Domsjö med tiden kommer att vidtaga åtgärder för rening av utsläppet, som nu innehåller stora mängder kvicksilver, kommer behovet av tillförsel av friskare vatten till Örnsköldsviksfjärden att bestå. Föroreningarna från utsläppen av fiber och bark m. m. förbrukar nämligen syret i Örnsköldsviksfjärden och åstadkommer jäsningsprocesser i fjärden. För att kunna motverka dessa sanitära olägenheter måste Örnsköldsviksfjärden tillföras friskt och syrerikt vatten.

Frågan om att tillföra Örnskölds-

Interpellation ang. besvär över skolstyrelsens beslut beträffande tjänstetillsättning

viksfjärden friskare vatten skulle kunna ordnas genom att en vattentub byggdes mellan Bäckfjärden och Örnsköldsviksfjärden, en sträcka på mellan 1 800 och 2 000 meter. Vattentuben bör givetvis förses med ett pumpverk så att det friskare vattnet från Bäckfjärden pumpas in i Örnsköldsviksfjärden. Utöver de sanitära och hygieniska fördelar, som skulle bli ett resultat av en sådan tunnel, skulle arbetet med dennas byggande skapa sysselsättningsmöjligheter i dessa av arbetslöshet drabbade områden. Projektet borde lämpligen utföras som beredskapsarbete.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet låta undersöka möjligheterna för byggandet av en vattentub mellan Bäckfjärden och Örnsköldsviksfjärden för att förse denna med friskare och syrerikt vatten, vilket även vore av betydelse i syfte att skapa arbetstillfällen i en bygd med stora sysselsättningssvårigheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 30

Interpellation ang. besvär över skolstyrelsens beslut beträffande tjänstetillsättning

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Arlöv (s), som yttrade:

Herr talman! Genom ändring i skolstadgan (KK 1962:439) enligt KK 1966:114 har det tidigare besvärförbudet mot skolstyrelses och skolöverstyrelsens förslag om tillsättning av vissa tjänster hävts. Motivet för ändringen var att man ville harmonisera stadgan i detta stycke med den statstjänstemannalag som stiftades samma år, enligt vilken

rätten att föra talan mot myndighets beslut inte skulle få inskränkas.

Det finns givetvis starka motiv för denna huvudregel. Å andra sidan är det mycket som talar för en återgång till den gamla ordningen. Skolstyrelsens beslut i dessa fall är enbart att anse som yttranden och utlåtanden och är inte bindande för den instans som har att tillsätta tjänsten. Besvärsrätten blir därmed mer ett formellt än ett reellt rättssäkerhetsskydd för de anställda. Ibland kan besvärsrätten t. o. m. medföra stora olägenheter såväl för skolan som för dem som söker en anställning, då en besvärspöytärd ofta är mycket tidsödande.

Under återropande av det anförda hemställer jag att till statsrådet Sven Moberg få ställa följande fråga:

Anser sig statsrådet kunna medverka till en sådan ändring i skolstadgan att en återgång till tidigare gällande bestämmelser om besvär över skolstyrelsens beslut beträffande viss tjänstetillsättning blir möjlig?

Denna anhållan bordlades.

§ 31

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående visst bemyndigande för fullmäktige i anslutning till uppdraget att anskaffa bostäder åt riksdagsledamöter.

§ 32

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr Nilsson i Agnäs (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående skolans kristendomsundervisning, och

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående inhämtande av allmänhetens uppfattning i stadsplaneärenden.

§ 33

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.52.

In fidem
Sune K. Johansson